

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dansk veterinærhistorisk
AARBOG
1940

Syvende Aargang

DANSK VETERINÆRHISTORISK AARBOG

„Gid hans Aand stedse maa svæve over alle de videnskabelige Indretninger, han fremvirkede hos os -- de ville da visseligen opnaae den mueligste Fuldkommenhed.“

Erik Viborg.

(Slutning paa Beskrivelsen af Abildgaards Levned og Fortjenester i „Nyt Bibliothek for Læger“, Andet Bind, 1815.)

DANSK VETERINÆRHISTORISK AARBOG

SYVENDE AARGANG
1940

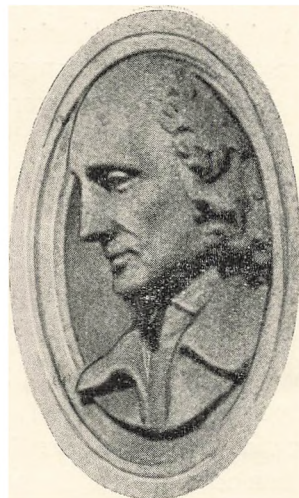
*UDGIVET AF
DANSK VETERINÆRHISTORISK SAMFUND*

UNDER REDAKTION AF

V. MØRCH-SØRENSEN PHILIP HANSEN
C. GROVE VEILSTRUP

HORSENS
EXPRES-TRYKKERIET (J. A. KLOSTER)
1940

Peter Christian Abildgaard.

Medaillonen, som her gengives en face og en profil og for øvrigt for første Gang i dansk Skrift, findes paa Hovedbygningen til den veterinære Højskole, nu det veterinærmedicinske Fakultet ved Friedrich-Wilhelms-Universitetet i Berlin. Denne Bygning blev indviet i 1840 og paa den findes to Rækker med hver 6 saadanne Medailloner. Kunstneren er sikkert en Elev af *Schinkel* og den nederste Række er utvivlsomt modeleret efter Portrætter. Disse seks Datidens store Veterinærer er: *Bourgelat, Lafosse, Kersting, Pessina, Wolstein* og *Abildgaard*.

For 200 Aar siden — i det Herrens Aar 1740 — lige op under Jul, det var den 22. December, indtraf der en glædelig Begivenhed hos et Par ganske unge Mennesker i København. Den lille Studenterkone, *Anne Margrethe*, skænkede sin Mand, *Søren Abildgaard*, et sikkert ganske dejligt Drengsbarn. *Søren Abildgaard* var fra Flekkefjord i det allersydligste Norge og kom fra Christianssand Skole ned til København for at studere, men ægtede 1739, to Aars Student og 21 Aar gammel, Jomfru *Anne Margrethe Bastholm*. Nu ernærede han sig og sine ved at frugtbargøre et ikke ringe Tegnetalent.

Den lille Dreng kom til at hedde *Peter Christian Abildgaard*, han blev Danmarks første egentlige Dyrlæge og den kongelige danske Veterinærskoles Stifter.

I Anledning af denne 200 Aars Dag skal Dansk Veterinærhistorisk Aarbog 1940 være viet *Abildgaards* Minde og handle om ham. Store og gode Mænd inden for, men ogsaa uden for Dyrlægernes Kreds

har i Aarenes Løb skrevet og talt saa varmt, saa fyldigt, saa, vi tør næsten sige, udtømmende om ham som den danske veterinære Videnskabs Fader, at enhver dansk Dyr læge ved, og enhver Dansker, der har Forbindelse med dansk Husdyrbrug, i hvert Fald burde vide af hvilken Betydning *Abildgaards* grundlæggende Arbejde her var, og hvilken overvældende Indflydelse hans Virke her har haft.

Derfor har vi søgt at lade friske Øjne se paa andre Sider af hans rige Natur. Det er vort Haab herved at levendegøre Billedet af *Peter Christian Abildgaard*, den Mand paa hvis Gravminde hans store samtidige, Landboreformernes *Christian Colbjørnsen*, blandt andet skrev: „ Som Videnskabsmand var han kjendt og hædret i Europa for Lærdom og udbredte Kundskaber, som Embedsmand agted for utrættelig og gavnrig Virksomhed, som Borger og Menneske elsket for vennsalig Fromhed, usvigelig Trofasthed og ædel Beskedenhed“.

Det vil dog sikkert være formaalstjenligt først ganske kort fortalt at følge *Abildgaard* paa Vejen gennem Livet, saaledes som den efter Overleveringerne formede sig.

Peter er han vel som Dreng blevet kaldt, og *Peters* Far havde i Begyndelsen ikke saa særligt mange Penge. Han gav derfor selv sin Søn den første Undervisning, lærte ham ogsaa de „døde Sprog“, Kemi, Mineralogi og selvfølgelig Tegning. Talentet var nemlig nedarvet om end ikke saa udpræget som hos den yngre Broder *Nikolaj*, der blev sin Tids største danske Maler og Kunstakademiets selvstændige og energiske Direktør. Faderen, der var nøjsom og flittig, blev med Tiden en bekendt og anvendt Arkivtegner, som efter at have ledsaget Historikeren *Langebæk* paa Rejser til Sverrig og Østersøprovinserne, senere selv som sagkyndig Antikvar berejste Hjemlandet og aftegnede, hvad der kunde have Interesse for Fædrelandets Historie, og han gjorde det godt.

Som elleveaarig kom *Peter* i Metropolitanskolen, der den Gang hed „Den kiøbenhavnske Cathedralskole“; men han blev i sit 16. Aar taget ud af V Klasse. Arkivtegnemesteren mente sig ikke økonomisk stærk nok til at lade Drengen studere, saa han satte ham i Lære hos Apoteker *Cappel*, først paa „Hagens Apotek“, kort efter paa det nye Frederiks Hospitals Apotek, som *Cappel* overtog. Apotekeren og hans Medhjælper, *F. H. Müller*, der senere, 1775, stiftede den kgl. danske Porcelænsfabrik, var dygtige Kemikere og *Abildgaard* en interesseret Discipel, saa der blev ikke blot trillet Piller paa Apoteket, men ogsaa fundet Tid — ofte om Natten — til kemiske Forsøg. Men det var ikke alene Kemien, *Abildgaard* dyrkede ved Siden af sit egent-

lige Arbejde, han læste i al Stilhed til Student og holdt forøvrigt sin Tegnefærdighed vedlige blandt andet ved at male „skønne Signaturer“ i Urtekammeret.

Da der var gaaet fire Aar, gik han, til trods for at saavel Faderen som Apotekeren fraraadede det, op til Eksamen og blev akademisk Borger i sit tyvende Aar, 1760. Apoteker *Cappel* satte *Abildgaard* højt og var ham gennem Aarene en god Ven, hvilket til Slut gav sig det haandgribelige Udslag, at *Abildgaards* Enke fik et ret stort aarligt Legat efter *Cappel*.

Nu var *Peter Christian* ved sin Ungdoms Ønskers Maal, det videnskabelige Studium. Han tog Filosoficum og Baccalaureigraden, den første akademiske Grad ved Universitetet, paa en Afhandling om Kemiens Nytte for Statens Økonomi. Interessen for Naturvidenskab i Forbindelse med de fire første Ungdomsaars Arbejde ved Frederiks Hospitals Apotek havde til Følge, at *Abildgaard* med Iver kastede sig over det medicinske Studium. Han stod snart højt hos sine Professorer, tegnede Billeder for Prokansleren, *E. Pontoppidan*, til hans store Værk: „Den danske Atlas“, var Amanuensis hos Professor *de Buchwald*, en bekendt Fødselshjælper, og havde netop faaet et Stipendium af Fakultetet for ved en Udenlandsrejse at udvide sine Kundskaber. Da greb Skæbnen i 1763 afgørende ind i hans Løbebane og drejede den mod den nye, spæde Videnskab, Dyrælgekunsten.

Pest havde raset mellem Europas Kvæg og dræbt Millioner. Ogsaa her i Danmark havde den slaaet ihjel for Fode og udryddet hele Egenes Kreaturbestand. I 1762 viste den sig igen. Det var for et Land som vort en Katastrofe, der tvang Rigets Styrelse til af al Magt at forsøge en Bekæmpelse. *I. H. E. Bernstoff* foranledigede derfor, at tre unge medicinske Studerende i Aaret 1763 med kongeligt Stipendium blev sendt til Veterinærskolen i Lyon, oprettet 1762 som den første i sin Art, for der hos Stifteren, *Bourgelat*, at studere Dyremedicin. Den ene af disse Studerende var *Peter Christian Abildgaard*, de to andre hed henholdsvis *Müller* og *Bachhuusen*. *Müller* forlod Studiet i Frankrig og erstattedes med *Krøyer*, der kort efter sin Hjemvenden døde af Tuberkulose. *Bachhuusen* levede ligeledes kun faa Aar efter at være kommet hjem og beskæftigede sig i disse Aar slet ikke med Veterinærvæsen. *Abildgaard* standsede i 1781 Kvægpestens Hærgen i Danmark.

Lyon-Skolen maa have været en ejendommelig Oplevelse for de tre Danskere. Kvæg interesserede man sig ikke for, man saa ikke et Stykke Kvæg ved Skolen, Skolens Plan var at uddanne Kursmede.

Bourgelat var først og fremmest Hippiat, Hestelæge, og denne fornemme Franskmand, der var saa fornem, at han ikke selv kunde holde Forelæsninger, men maatte lade andre udlægge, hvad han skrev ned, havde faaet Ideen til en saadan Skole gennem sin Kærlighed til og Interesse for Heste og Ridekunst, i hvilken sidste han for Resten ogsaa var en Mester.

Men *Abildgaard* var videbegærlig, og hans Personlighed træder karakteristisk frem deri, at han paa Skolen underkastede sig akkurat samme Disciplin som Skolens øvrige Lærlinge og gik op i hele Undervisningen med Liv og Lyst. Herved fik den unge Lægestuderende ogsaa en saa udtømmende og praktisk Viden om Beslagkunst, der selvfølgelig var et Hovedfag, at han senere kunde basere Beslagundervisningen paa et rigtigt og videnskabeligt forsvarligt Grundlag. Det var oven i Købet paa væsentlige Punkter imod den af *Bourgelat* forfægtede Opfattelse; men *Abildgaard* konstruerede i København Hestesko, saa Stifteren af Veterinærskolen i Hannover, *Kersting*, der oprindelig var Smed og Søn af en Smed, studsede over det besynderlige, „at en Doctor i Lægekonsten skal give os de rigtigste Grundsatninger om en Hesteskoes Indretning.“

Bourgelat var en dygtig og energisk Mand. Undervisningen var anlagt som ved det human-medicinske Fakultet, og man lagde stor Vægt paa Hestens Anatomi. *Abildgaard* tilegnede sig i Lyon den Viden, han kunde faa. Han fulgte ogsaa Forelæsninger og Øvelser i human Medicin, især Fødselshjælp, og med typisk dansk Trang til at se en Sag ogsaa fra den anden Side, studerede han tillige hos *Bourgelats* svorne Modstander, *Vitet*. Denne docerede blandt andet comparativ Anatomi, og *Abildgaard*, der havde en vaagen Sans for Grundvidenskabernes Betydning, var stærkt interesseret heri. Det førte selvfølgelig til, at *Bourgelats* hede Blod kom i Kog, og han skrev et ikke særligt pænt Brev til *Bernstorff* om *Abildgaard*. Alligevel var han ikke blind for dennes Evner og Kunnen, han tilbød ham Plads ved Skolen som Lærer; men *Abildgaard* rejste tilbage til Danmark 1766 — efter halvtredie Aars Forløb.

Abildgaard havde erhvervet sig en efter Tidens Forhold særdeles grundig Viden i Dyrslægekunst, men havde han ventet, at Fædrelandet af den Grund skulde tage imod ham med aabne Arme og give ham værdige Opgaver at arbejde med, maa han være blevet slemt skuffet. Kvægpesten var ganske vist ikke udryddet; men „man talte om noget andet“. Takket være en god Ven, kongelig Livlæge og Hofmedicus *Johan Just von Berger* beholdt *Abildgaard* sit Stipendium, og blev sendt ud i Landet for at finde en Medicin mod Kvægpesten. Det

lykkedes ikke. 1767 skrev han, opmuntret af Grev *A. G. Moltke*, en Bog om Behandling og Opdræt af Heste, Kvæg, Faar og Svin; men Bogen blev lagt hen, og *Abildgaard* søgte at faa slaaet Dyr lægen ud af Hovedet. Han vendte tilbage til det human-medicinske Studium, tog Eksamen og blev $\frac{7}{9}$ -1768 Dr. med. paa en Afhandling om Aareladning som Middel mod undertrykt Menstruation. Herved erhvervede han sig Ret til at praktisere som Læge.

Den $\frac{12}{7}$ samme Aar giftede *Abildgaard* sig med *Margrethe Christine Jagenreuter*, der var født 1738; hendes Fader var Guldsmed og Kaptajn i Borgervæbningen. Den unge Læge, han var 28 Aar gammel, nedsatte sig straks i København, og fik for Resten i Aarene, der kom, især Praksis hos de udenlandske Ministre. *Abildgaard* tog livligt Del i Tidens Spørgsmaal og skrev Pjecer under Pseudonymet „Rosentorne“. Ogsaa „Dyr lægen“ spøgede trods alt i hans Hjerne, og i 1770 udkom hans fortrinlige lille Bog: „En dansk Heste- og Quæglæge i et lidet Udtog. Efter kongelig allernaadigst Befaling forfærdiget til Bøndernes Brug og Nytte“. Den var paa 82 Sider og blev en meget udbredt og brugt Bog. Gentagne Gange omarbejdet udkom 13. og sidste danske Udgave 1883, paa Svensk kom i Tidens Løb 8, paa Tysk 5 Oplag. Den større Bog, han havde skrevet 1767 blev i 1771 udgivet i tysk Oversættelse, en Oversættelse der dog var saa lidet fremragende, at Udgivelsen af den Grund var ved at gaa i Vasken. I denne Bog er det, *Abildgaard* første Gang fremsætter sine før omtalte Grundsætninger om Hestebeslagets Udførelse, og han siger selv om Bogen: „Uden fuldkommen Overbevisning har jeg ikke anført noget som tilforladeligt“. Et i Fortalen bebudet 2. Bind kom desværre aldrig.

Ansæt ved den botaniske Have bag Amalienborg Slot var Professor *Oeder*, som ikke blot var Botaniker, men ogsaa Statsøkonom. Han havde ledet de første Indpodninger mod Kvægpest her i Landet i 1770, og nu havde han læst *Abildgaards* sidste Bog. *Oeder* foreslog derefter *Struensee* at faa Planen om en Veterinærskole fremmet, og *Struensee* bad Livlæge *Berger* tale med *Abildgaard*. *Abildgaard* vægrede sig vel vidende hvilke Vanskeligheder, der vilde melde sig; han var fuldstændig klar over, at Dyr lægekunsten kun var paa Forsøgsstadiet, og saa skulde han til at undervise deri. *Berger* maatte minde om, at Staten havde givet *Abildgaard* Stipendier og nu ventede af ham, at han benyttede sin erhvervede Viden til Danmarks Gavn, og *Abildgaard* udarbejdede en skriftlig Redegørelse til *Struensee*. Heri lagde han ikke Skjul paa sine Betæneligheder; men *Struensee* trøstede ham med, at blot Hestelægerne blev undervist,

saa de ikke slog de Dyr, der blev dem betroet i Kur, ihjel, var det godt. Det var ikke noget stort Krav at stille, men maa altsaa den Gang have været at betragte som et attraaværdigt Skridt fremad.

Sammen med Overstaldmesteren begyndte *Abildgaard* at drøfte Enkeltheder om Dyrlægskolens Oprettelse og holdt som Beliggenhed paa Frederiksborg. Det maatte opgives, og den botaniske Have bag Amalienborg Slot, Salpeterværket paa Christianshavn eller Hjørnegrunden mellem St. Annegade og Dronningensgade blev foreslaaet. Forhandlingerne gik i Staa, og *Struensee* faldt kort Tid efter. Det saa igen mørkt ud for den paatænkte Skole. Da fik Hestene i de kongelige Stutterier smitsom Lungebetændelse (ondartet Lungesygge?), og *Abildgaard*, som blev tilkaldt, standsede Soten. Nu havde han i Praksis vist, hvad han duede til, og nu skulde det være Alvor. En kongelig Resolution af 18/6-1772 befalede, at der skulde anlægges en Veterinærskole „uden for Porten“, og Grev *J. G. Moltke*, Overstuttmester *Levetzow*, Staldmester *Bülow* og Dr. *Abildgaard* fik paalagt at udarbejde Planen.

Den 4. Januar 1773 blev givet kongelig Resolution paa Ordning af en Veterinærskole i Danmark og den 13. Juli 1773 blev Skolen aabnet. Dens Planlægger, Ejer, Forstander og eneste Lærer var den 33aarige *Peter Christian Abildgaard*.

Ved Resolutionen var nemlig bestemt, at *Abildgaard* som den 25/1-1773 havde faaet Bestalling som Professor og Forstander, selv skulde indrette og vedligeholde en Veterinærskole, der dog som Direktion skulde have d'Hrr. Overstuttmester *Levetzow* og Staldmester *Bülow*. Den skulde ligge paa Christianshavn, og her købte han derfor Hjørnegrunden mellem St. Annegade og Dronningensgade. Arealet var 5357 □ Alen og Hovedbygningen et toetages Hus, der vendte mod St. Annegade. Desuden lod *Abildgaard* opføre en Bygning til „Anatomie- og Læsesal“, samt en Stald til 8 Heste; han var forpligtet til mindst at kunne huse 6 syge Heste. Her flyttede han ind med en aarlig Gage af 1200 Rdl., Pligt til at holde Forelæsninger i Veterinærvidenskaben, tage kongelige Heste i Kur, naar de blev syge, besøge Stutteriet mindst fire Gange aarlig og ved alle „mærkelige Sygdomstilfælde“, samt endelig mod Betaling at være private Folk i Staden og paa Landet til Tjeneste. Han vedblev at praktisere som Læge ved Siden af.

Veterinærskolen blev søgt af Kavalleriofficerer, Beridere og Beslagsmede, og *Abildgaard* passede sin Undervisning, sin Praksis og sin Videnskab. Denne var ikke begrænset til det medicinske Omraade, men strakte sig ogsaa over Zoologi, Botanik, Fysik, Kemi og Mine-

ralogi. Den ¹⁰/₁₁-1773 blev han optaget som Medlem i det physiographiske Societet i Lund. 1774 blev han Vicepræsident i Landhusholdningsselskabet, hvilket Hverv han bestred til 1778. Den første Prøve ved Veterinærskolen blev holdt 1775, det var dog endnu ikke nogen Dyr lægeeksamen. Samme Aar blev *Abildgaard* Medlem af Videnskabernes Selskab og Stadslæge — Stadsphysicus — i København. Som saadan sad han i Jordemoderkommissionen, Karantænekommissionen og Colegium medicum, var forøvrigt senere ogsaa meget virksom i Selskabet for druknede og skindødes Redning.

Allerede i 1776 blev *Abildgaards* Skole udvidet. Han kunde ikke bestride Arbejdet alene, og Pladsforholdene var for trange. Skolens Direktion mente desuden, at „Skolarerne“ burde bo paa Skolen. Der blev derfor købt yderligere 1925 □ Alen Grund og bygget Smedie, Bolig for en Smed og 16 Elever, samt Stald til endnu 14 Heste. Udvidelser fandt senere under *Abildgaard* Sted baade i 80erne og 90erne. Som Smed blev ansat en tysk Kursmed ved Navn *Johan Adam Holzschwartz*, som ikke var uddannet efter *Bourgelats* Principper, men hos en anden berømt fransk Veterinær, *Lafosse*, der var erklæret uenig med *Bourgelat*. Til Hjælp ved det mere videnskabelige Arbejde havde *Abildgaard* fra Juli 1776 to unge Medicinere eller Kirurger. De kaldtes „Pensionærer“ og var ret løst ansatte. Da Udvidelsen i Løbet af 1776 var i Orden, købte Landet som saadant Skolen af *Abildgaard*. For at sikre de eksaminerede Dyr lægers Stilling, ikke mindst over for det mægtige Smedelaug, udarbejdede *Abildgaard* i 1777 et Forslag til en ny Fundats for Veterinærskolen. Det blev trods Modstand og megen Vandren frem og tilbage mellem de interesserede Instanser i saa at sige uændret Form som Foundation underskrevet af Kongen ²³/₇-1777.

Hermed laa Skolen og dens Undervisning i faste Rammer, selv om Søndagen blev der holdt Forelæsninger for Smedesvende hos københavnske Mestre. Arbejdet gik sin Gang, og *Abildgaard* fik Tid til 1778 under Pseudonymet „*Andreas Naalemager*“ satirisk at boltre sig i „Almindeligt dansk Bibliotek“. 1779 afholdtes den første egentlige Dyr lægeeksamen, 5 Eksaminander bestod. Dette Aar blev ogsaa bemærkelsesværdigt derved, at *Abildgaard* i Adresseavisen offentliggjorde en Afhandling om Kvægpesten. Det blev, vi tør sige desværre, hans eneste dyrepatologiske Arbejde ud over den lille Bog til Bøndernes Brug og Nytte. Hans kritiske lagttagelser, hans anskuelige Redegørelse og hans Konklusion, at en gennemført Afspærring og Nedslagning vil være den rette Bekæmpelsesmaade, viser os ham netop som den praktiske Mand med den selvstændige, klare, nøgterne

Hjerne, der ud fra sin store Viden og Erfaring paa en letfattelig Maade bringer sine Resultater i Anvendelse over for Livet selv. Takket være *Abildgaard* var Landet rensat for Kvægpest i Aaret 1781, og i Udlandet fulgte man senere hans Grundsætninger ved Bekæmpelsen der.

Det samme Aar blev den første danske Dyr læge, *Christoffer Ewald*, som var eksamineret 1780, ansat ved Skolen, idet han afløste Kurssmed *Holzschwartz*, der d. 1. Oktober begyndte som selvstændig Smedemester i København. Men Skolen og dens Arbejde voksede, og *Abildgaard* maatte i 1782 opgive sin Lægepraksis og Stadslægeembedet med alt, hvad det førte med sig. 1783 fik han desuden sin anden faste Hjælper, men den første Hjælper, der virkelig kunde aflaste ham, idet den unge naturvidenskabelige Student, *Erik Viborg*, fik Stilling som Lektor med en Gage af 200 Rdl. om Aaret. *Erik Viborg* blev fast ansat 1796 og Professor, samt til Slut *Abildgaards* Efterfølger ved Veterinærskolen.

For *Abildgaard* blev der nu ogsaa Tid til at rejse. I 1784 var han i Göttingen og 1786 i Pyrmont. 1784 blev han forøvrigt Medlem af det kongelige norske Videnskabernes Selskab.

En saa overlegen Aand som *Abildgaard* gik selvfølgelig ikke fri for Angreb. Et saadant blev ført af en alsidig interesseret meget skrivende Mand, *N. D. Riegels*, der efter at have været Pagehovmester ved Hoffet, følte sig tilsidesat og kritiserede alt og alle. Hans Angreb bevirkede, at *Abildgaard* i 1788 udgav en Redegørelse for Veterinærskolens Tilblivelse og Undervisning, en lille Bog paa 28 Sider, skrevet paa Latin. Den findes oversat i denne Aarbog.

Abildgaards Berømmelse strakte sig mere og mere ud over Landets Grænser. I Februar 1788 blev han Medlem af „Gesellschaft der Naturforschender Freunde“ i Berlin. Den 30. Januar 1789 fik han herhjemme Sæde i Kvægsygekommissionen, 16. Maj i Kommissionen for det kongelige „Skæferi“ Forsøg og 12. November i den anordnede Direktion for Frederiksborg-Stutteriet, her havde han i Aarenes Løb stor Indflydelse paa de forskellige Stutteri-Forordninger. Husdyravlen fandt saaledes ogsaa Anvendelse for hans Arbejdskraft.

Der var i Tiden blandt de lærde og studerende en vaagnende Sans for Naturvidenskaberne, som syntes at føre en ret krank Tilværelse ved Universitetet. De unge og dygtige samlede sig om *Abildgaard* og hans Lærestol paa Christianshavn. Han var en af de førende Videnskabsmænd inden for Naturfagene og stiftede i 1789 Naturhistorie-Selskabet. Det spillede i en Aarrække en Rolle som en Protest mod Universitetets Optræden over for disse Fag.

Udsendt for at studere den hjemlige Hesteavl foretog *Abildgaard* 1790 en Rejse gennem Danmark og Hertugdømmerne, besøgte ved den Lejlighed ogsaa Helgoland. Den 15. Maj samme Aar var han blevet Medlem af Videnskabernes Academie i Stockholm, og Aaret efter afslog han Tilbud om Stillingen som Direktør ved Veterinærskolen i Hannover.

I den Hensigt at sprede Dyr læger over Landet blev det ved kongelig Resolution af 20. Oktober 1792 bestemt, at hvert Stift i Danmark og Norge skulde indsende en „Lærling“ til Veterinærskolen og bekoste hans Uddannelse. Bestemmelsen forøgede Skolens Elevantal kendeligt og har haft stor Betydning for Dyr lægers ligelige Fordeling i Riget.

Den 8. Oktober 1793 blev *Abildgaard* Æresmedlem af Leipziger oekonomiske Societet. Han var i Aarene 1793—94 paa sin længste Udenlandsrejse. Den gik gennem Tyskland og Itatien, derfra over Genua til Spanien og Portugal. Hjemrejsen foretog han tilbage over Livorno. Paa denne Rejse studerede han blandt meget andet det spanske Faar. Han havde tidligere foranlediget, at dansk Landbrug fik Faar af spansk Race fra Sverrig for at ophjælpe den hjemlige Avl, havde anstillet Sammenligningsforsøg og var overbevist om de spanskes Fortrinlighed. Nu sørgede han for, at Landet fik Stamfaar direkte fra Spanien. De kom 1798 og i 1800 udgav han sammen med *Erik Viborg* „Vejledning til en forbedret Faareavl og de spanske Faars Behandling i Danmark og Norge“, et grundigt Arbejde paa 128 Sider.

Abildgaard blev 1795 Sekretær i Videnskabernes Selskab og fungerede som saadan til sin Død. 1797 holdt han Mindetalen over *A. P. Bernstorff*, den blev betegnet som en af de bedste, værdigste og mest passende Taler, der ved en saadan Anledning var blevet hørt i Selskabets Sale.

I 90erne foretog *Erik Viborg* en Del Rejser, og *Abildgaard* havde da som Hjælper ved Undervisningen *Jens Vejbel Neergaard*. Han var egentlig juridisk Student, men som Hesteelsker mere ivrigt studerende ved Veterinærskolen. Efter *Abildgaards* Død var han i godt 2 Aar ansat som Skolens 2. Lærer under *Erik Viborg*. De to kunde dog desværre aldeles ikke arbejde sammen, efter at den uselviske, mildt overbærende, men alligevel faste og bestemte *Abildgaard* ikke var mere.

I flere og flere af Udlandets naturvidenskabelige Sammenslutninger blev *Abildgaard* Medlem, saaledes i det mathematisk-fysiske Selskab i Erfurt $\frac{1}{9}$ -1796, i det Jenaiske mineralogiske Societet endog som

Æresmedlem ²⁶/₈-1798 og i det philotechniske Selskab i Paris som korresponderende Medlem 1799.

1798 rejste *Abildgaard* en Tur til det sydlige Norge, han tog atter derop 1800 og kom denne Gang ogsaa til det nordlige, samtidig rejste han til Sverrig og aflagde Besøg i Stockholm.

Under sit Arbejde med Kvægpesten havde *Abildgaard* beskæftiget sig grundigt med Indpodningsforsøg. Da nu *Jenner* havde offentliggjort sine lagttagelser og Erfaringer med Koppevaccination hos Mennesker, fik han Vaccine hertil fra England, og de første Forsøg dermed blev herhjemme udført af ham paa Veterinærskolen. Vaccinationen slog dog ikke an denne Gang.

En Kommission til Oprettelse af et Museum for Naturvidenskaberne blev nedsat 1799, og *Abildgaard* blev beordret til Medlem og Sekretær.

Sammen med *Erik Viborg* havde *Abildgaard* arbejdet paa en Lærebog i Grundvidenskaberne for Veterinærskolens Studerende og i 1800 udkom: „Indledning til Naturkyndighed for Dyrslæger“. Bogen er paa 324 Sider og viser tydeligt, at *Abildgaard* først og fremmest lagde Vægt paa en solid elementær Viden om Naturen og dens Kræfter, naar man skulde beskæftige sig med Liv, Sygdom, Helbredelse og Død; et Grundprincip som den Dag i Dag holdes i Hævd ved Uddannelsen af danske Dyrslæger.

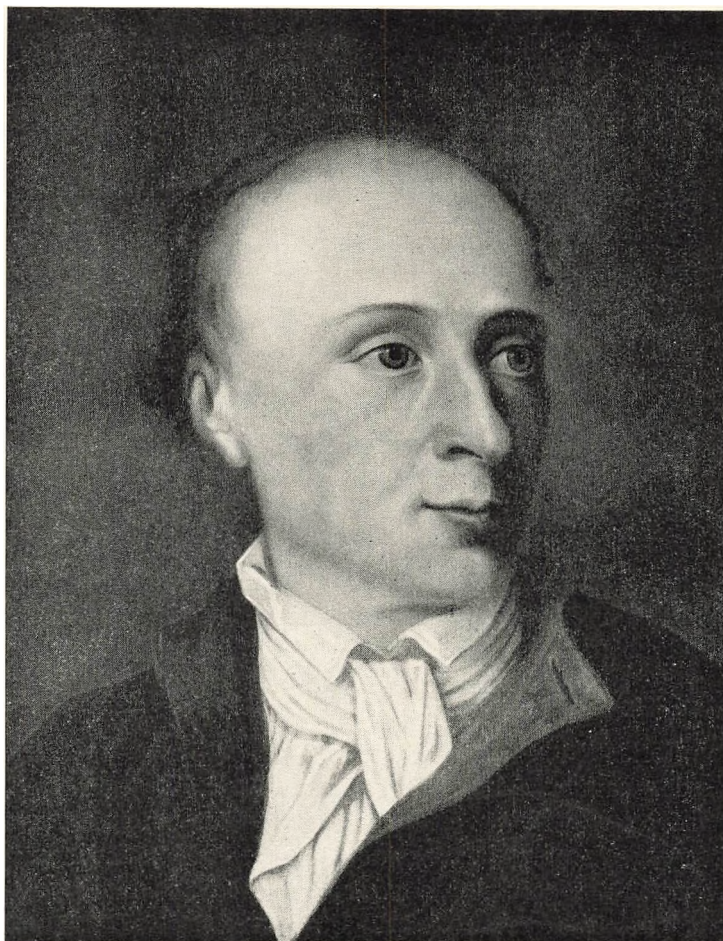
Abildgaard var nu 60 Aar og stod som Videnskabsmand anerkendt ud over Landets Grænser, inden for Naturfagene i Almindelighed i første Række og i allerforreste Række inden for den unge Veterinærvidenskab. En tilbudt Stilling som Professor i Fysik ved Københavns Universitet afslog han. Hans Helbred havde aldrig været særligt stærkt, og han havde budt sig selv meget.

Den 21. Januar 1801 døde *Abildgaard* ret pludseligt af en Hjerneblødning. Hans Hustru og to Døtre overlevede ham.

Landbrugslandet Danmark, der har drevet sit Husdyrhold til saa anerkendte Højder, havde været saa lykkeligt at faa sin Dyrslægeskole stiftet og dens Undervisning opbygget af en af sine mest begavede og menneskeligt set rigest udstyrede Sønner,

Peter Christian Abildgaard.

.....

Peter Christian Abildgaard.

Ungdomsbillede. Pastel i Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek.
Kopieret i 1824 af Veterinær-Elev Gustav Michelsen efter Juels Maleri.

Abildgaards „Additamentum XII“.

VED BIBLIOTEKAR MAX LOBEDANZ.

Man må være Niels Ditlev Riegels (1755—1802) i høj grad taknemmelig for de fornærmende linier om P. C. Abildgaard, som han indføjede i det 8. tillæg til sin store bog fra 1787 „De fatis faustis et infaustis chirurgiae commentatio historica“, fordi den fremtvang Abildgaards kendte svar „Additamentum XII ad Commentationem historicam... sive Regii Instituti Veterinarii Hafniensis brevem historiam“ fra 1788, som ikke blot giver en førstehånds beskrivelse af Veterinærkolens forhistorie, tilblivelse og daværende forhold, men tillige en overmåde tiltalende indirekte skildring af forfatteren selv som polemiker og menneske.

Striden fortsattes — og afsluttedes — i øvrigt med en lille piece på 33 sider samme år af Riegels med titel „Brevvexling imellem Abildgaard og Riegels om at studere Dyrenes Anatomie“, hvori Riegels efter en længere polemisk indledning aftrykker et par breve fra sig selv til Abildgaard og dennes svar. Heller ikke her trækker Abildgaard det korteste strå. I sit første brev skriver Abildgaard med rette, at „jeg og enhver, der forstaar Latin, ikke kan forklare eller forstaae anderledes, end det De dermed siger, at jeg forsømmer mit Embede ved Veterinær-Skolen, og nyder Indkomster deraf uden at opfylde Embeds Pligter“, og at han derfor vil betænke sig på, om „det kan være mig anstændigt at svare paa de Poster over hvilke De forlange Svar af mig i det impertinente Brev, De i Gaar paa Latin tilskrev mig“. Riegels havde i dette brev stillet krav om, at Abildgaard for betaling skulde holde en række forelæsninger om „Digestionen og Absorptionen hos Heste og Køer“ for ham og fire andre „anatomiens dyrkere“, og de skulde da „med Glæde meddele den lærde Verden et Vidnesbyrd om Deres anatomiske Fortjenester, der skulde

blive sandere og mere bevisende end det, hvor De med Stores Navne have vildet føre Deres i Anatomien ukyndige Læsere bag Lyset“. Man forstår, at Abildgaard ikke følte nogen lyst eller trang til at stille sig for denne selvbestaltede kommission eller underkaste sig dens dom.

Stillet overfor Abildgaards afslag vender nu Riegels sig til Veterinærskolens Direktion i et brev af 22. Febr. 1788 med anmodning om tilladelse til selvstændigt „at bruge Veterinair-Skolens Cadavera, helst dens nærværende Præparata ikke kan give nogen Oplysning, for at undersøge disses Indvolde inden Musklerne overlades Smedene til at præparere“. Skolens svar går ud på, „at vi efter de anførte Omstændigheder ikke kan fortænke Professor Abildgaard, at han ikke vil holde de forlangte Forelæsninger, ligesom vi ikke heller kunne indvilge udi, at nogen uden hans Anførsel eller Minde betjener sig af Veterinair-Skolens Indretninger“, undertegnet Ahlefeldt, Bülow, Reventlow. Men Riegels giver endnu ikke fortabt. Den 1. Marts skriver han påny direkte til Abildgaard og denne gang på dansk, idet som han tilføjer i et lidt onskabsfuldt postscriptum „Deres sidste danske Brev overbeviste mig om, at Latinen ikke staar Dem bi, naar De vil skrive forbindtlig, derfor vilde jeg ikke bryde Dem mere med Latin“. Riegels anmoder her Abildgaard om at tillade ham og trende Venner — den fjerde synes altså nu at være faldet fra — „i en eller høit tvende Dage ... at dissecere hist og her i Splanchnologien“, da han ellers maa gaa til natmanden for at få de nødvendige kadavere.

Abildgaards svar, der kommer omgående samme dag, fortljener at gengives in extenso. Det lyder:

For ethvert anstændigt og fornuftigt Menneske, som vil benytte sig af Veterinair-Skolen eller min Underviisning, er Skolen og jeg til Rede; men ikke for Dem. Forresten har jeg slet intet derimod, at De efter Deres eget gode Forslag, i Deres mig i Dag tilskrevne Brev, gaaer til Natmanden for at more Dem.

Ved denne Lejlighed lader jeg Dem tillige vide, for ei at nødes til at beskiemme Dem for Deres Bud, at jeg ikke imodtager flere Breve fra Dem. Jeg har deraf saamange som behøves til et got Capitel i Deres Biographie.

Kiøbenhavn, d. 1. Martii 1788.

Abildgaard.

Det kan man kalde et punktum. Riegels tilføjer „Sligt Brev taaler ingen Pendant“. Han vilde også have haft svært ved at skrive en.

I dette brev har man hele den fine, overlegne og lunt smilende Abildgaard. Riegels var for øvrigt ingen ringe mand. Hans interesser spændte vidt, han var noget af en polyhistor i det 18. århundredes stil. I sine skrifter behandler han historiske, naturhistoriske, teologiske, sociale, politiske, veterinære og medicinske emner. Men der stak en kværlant i ham. Som E. Holm har skrevet om ham: „han var en underlig misfornøjet, bidsk Natur, der havde en utrolig Forkjærlighed for kun at se, hvad der ikke duede, og for at se det slette i meget forstørret Maalestok“.

I hans angreb på Abildgaard er der måske det rigtige, at Abildgaard, som denne selv indrømmer, optaget af det „trættende og ked-sommelige Arbejde at bibringe jævne Mennesker uden aandelig Træning et nogenlunde klart Begreb om fysiske Anliggender“, ikke havde fået tid tilovers til videnskabelige arbejder eller til udgivelse af sine forelæsninger. Det var jo som regel ikke studerede folk, der søgte Veterinær-Skolen, således at det egentlige videnskabelige arbejde — „den philosophiske anatomie“ som Riegels skriver — måtte komme i anden række. Abildgaard skriver selv: „Jeg indrømmer imidlertid gerne, at hvis jeg havde haft Helbred og Kræfter ... havde jeg ogsaa kunnet udrette mere for Veterinærvidenskaben“.

Medens „Brevvexling imellem Abildgaard og Riegels“ foreligger på Dansk, er „Additamentum“ hidtil ikke trykt i dansk oversættelse. En sådan forelå imidlertid i Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Biblioteks Haandskriftssamling (IV, 5:2) ved L. Moth. Den har tilhørt Prof. B. Bang, hvis håndskrift da også kan skelnes i forskellige tilføjelser og rettelser. Det viste sig imidlertid hurtigt, at den tiltrængte en revision. Den her foreliggende oversættelse er foretaget i samarbejde med Frk. cand. mag. Ulla Lundberg; forskellige enkeltheder har været drøftet med Professor P. Grunth, Forsøgsleder Schmitt-Jensen og Dr. med. vet. N. Plum, som jeg alle skylder tak. Der er også taget hensyn til de citater i oversættelse, der findes i Riegels „Brevvexling“ og i B. Bangs afhandling „Om Veterinærvesenets før Skolernes Oprettelse og om de første franske Veterinærskoler“ (Maanedskr. f. Dyrl. Bd. 36, S. 113 ff.).

12. Tillæg til Historisk Afhandling om Kirurgiens Medgang og Modgang og om dens ofte nære Tilknytning til Medicinen og de øvrige Videnskaber fra dens Oprindelse til vor Tid, trykt i København 1787

eller

Den kongelige københavnske Veterinærskoles Historie
i Korthed

af

P. C. Abildgaard, Dr. med., Professor i Veterinærvidenskab.

København, Krøgers Forlag, 1788. Trykt hos Joh. Fr. Morthorst.

Til Prins Frederik, Kongens Søn, Arving til Rigerne.

Gunstige Læser!

Den Bog, som for nylig er udkommet her med Titlen: *Om Kirurgi-ens Medgang og Modgang og om dens ofte nære Tilknytning til Medicinen og de øvrige Videnskaber fra dens Oprindelse til vor Tid* etc., vil for alle Europas Folk være et Bevis paa, at vi har en Trykkefrihed, som ikke er større noget andet Sted, og at en saadan Frihed kan forenes med den absolutte og uindskrænkede Regeringsform, hvis den bruges saadan, som det er Tilfældet i Danmark nu. Samme Bog er dog ogsaa et Bevis paa, at denne Frihed kan misbruges; men da det er vanskeligt at forhindre et saadant Misbrug uden samtidig at skade den gode Anvendelse af Friheden, er det den danske Regerings store Ære og Fortjeneste, at den hellere vil tage Ulemperne ved denne Frihed end ved et Forbud hindre de mange og utvivlsomme Fremskridt, der er Resultatet af denne Trykkefrihed, naar den bruges af en klog og indsigtfuld Mand. Man maa derfor inderligt ønske, at de misfornøjedes og uforstandiges Stemmer aldrig vil blive saa stærke, at Folket berøves dette den borgerlige Friheds Værn, der maaske nu mere end nogensinde er nødvendigt og nyttigt for vort Land.

I ovennævnte Skrift har Forfatteren, bevæget af Grunde, som er velkendte for dem, der er nogenlunde inde i Sagen, men som er for ubetydelige til, at de fortjener Omtale her, i sit 8. Tillæg Side 584 og 585 angrebet mig og den Veterinærskole, jeg leder, paa et saa fuldstændig falskt og perfidt Grundlag, at jeg anser det for min Pligt at give dem, der ikke kender dette kongelige Institut tilstrækkeligt,

bedre Besked ved en kort Redegørelse for Veterinærskolen Oprindelse og nuværende Forhold.

Den ødelæggende Kvægpest, der hærgede Danmark i 1763, foranledigede, at den udmærkede og kloge, aldrig tilstrækkeligt priste Kunstens og Videnskabens Beskytter, nu afdøde Grev *Bernstorff*, lod tilstille Lægekollegiet en kongelig Befaling om, at samme Kollegium blandt de yngre Dyrkere af Medicinen skulde udvælge tre, som skulde besøge den da nylig aabnede Veterinærskole i Lyon i Frankrig. Skønt jeg paa det Tidspunkt allerede havde faaet et medicinsk Stipendium af Akademiet til en Udenlandsrejse, tog jeg dog efter Lægekollegiets Tilskyndelse til Lyon, ledsaget af stud. med. *Müller* og stud. chir. *Bachhuusen*. Da mine Kammerater og jeg paatog os dette Hverv, tænkte vi først og fremmest paa at uddanne os videre i den Videnskab, vi var begyndt at studere, idet vi mente, at det ikke kunde være noget større Arbejde at skaffe sig Kendskab til de Lægemedler, som det franske Institut maatte kunne tilbyde os mod den smitsomme Sot, der hærgede vort Land.

Thi skønt den kongelige Befaling paalagde os at besøge Skolen for at studere Veterinærvidenskab, var denne Videnskab os i den Grad ukendt, at det slet ikke faldt os ind, at vi skulde studere en helt ny og saa omfattende Videnskab.

Derfor følte vi en ikke ringe Forundring, da vi kom til Skolen og saa, at man her navnlig beskæftigede sig med *Veterinærmedicinens teoretiske Side*, og at man søgte at udforske den Disciplin, som Hippiaterne, de saakaldte Kursmede, oplæres i. Denne Skoles Ledere interesserede sig først og fremmest for Heste, da de er de kostbareste Husdyr, og paa Grund af det Trællearbejde, Menneskene har tvunget dem til, er udsat for langt flere indre og ydre Sygdomme end de andre Dyr, der er blevet tæmmet ved Menneskets Snille. Hele Undervisningen i denne Videnskab var anlagt ganske som ved det medicinske Studium. Hestens Anatomi studeredes i særlig Grad og maaske mere end rimeligt var. Med Hensyn til Behandlingen af de syge Dyr, som var anbragt i Stalde eller Veterinærsygehuse, var det, ud fra det Kendskab, vi allerede havde til den humane Medicin, let at se, at disse Behandlinger kun var at betragte som Forsøg, og at den Videnskab, som Skolen højtideligt havde lovet at undervise i, endnu ikke var udforsket. Det var ogsaa sjældent, at disse Forsøg udførtes saadan, at de gav Indtryk af et solidt fysisk og medicinsk Kendskab til Dyrenes og deres Sygdommes Natur eller til Lægemedlernes Virkning. Disse Forsøg foretoges nemlig af den berømte Stifters Elever, ikke af Lærerne,

Stifteren selv, den berømte *Bourgelat*, skrev blot sine Forelæsninger og overlod to Kirurger, *Ponce* og den meget dygtige Dissektor *Fragonard*, der dog endnu var uerfarne i Veterinærvidenskaben, at forelægge dem for Eleverne ved deres Demonstrationer. Den berømte Kirurg *Fleurant*¹⁾ docerede Veterinærkirurgi, thi efter fransk Skik sømmede det sig ikke for en Mand af Hr. Bourgelats Rang og Stand selv at holde Forelæsninger.

Min udmærkede Rejseledsager og Kammerat paa denne Skole, *D. Müller*, der nu er Doktor og en kendt Provinslæge i Norge, udtalte aabent sin Mening herom, hvorved han paadrog sig Skolens Stifters Uvilje, han forlod derfor Skolen og studerede for egen Regning Lægevidenskab et andet Sted med det allerbedste Resultat. I hans Sted kom en anden til Skolen, stud. med. *Krøyer*, der ved sin Afrejse fra København var angrebet af Tuberkulose, og da han det meste af den Tid, han opholdt sig i Lyon, led under sit svage Helbred, gjorde han kun ringe Fremskridt i Veterinærvidenskaben, og til sidst rejste han hjem, hvor han kort efter døde. Den tredie Rejseledsager, *Bachhuusen*, fik efter sin Hjemkomst Stillingen som Kirurg ved det netop aabnede kongelige Institut for Koppeindpodning. To Aar efter døde ogsaa han, og jeg var den eneste tilbageværende Veterinær. Men for at man ikke paa Grund af min Omtale af den franske Skoles Mangler skal tro, at jeg er ivrig efter at dadle den, som jeg kan takke for saa mange og saa store Indtryk, indrømmer jeg gerne (hvad ingen sagkyndig vil nægte), at Veterinærvidenskaben endnu den Dag i Dag er i sin Vorden, trods det den i saa mange Aar foruden af den berømte og utrættelige *Bourgelat* er blevet dyrket af de mest erfarne Mænd, i Frankrig af den lærde og skarpsindige Læge *Vicq d'Azyr* og af Veterinærerne *Chabert*, *La Fosse* og andre, i Tyskland af den berømte *Erxleben*²⁾, Veterinærernes meget erfarne Førstemand, af den utrættelige *Wolfstein*, af *Weber*, *Rumpelt*, *Knobloch* og andre fremragende Mænd (for ikke at tale om den store og

1) Forfatter til Værket: *Splanchnologie raisonnée*, Vol. 1–2, Paris 1752, og andre Afhandlinger i Pouteau: *Mélanges de chirurgie*.

2) Med stor Sorg har jeg erfaret denne Mands altfor tidlige Død. Hans omfattende Viden, store Begavelse og umaadelige Flid vilde i høj Grad have gavnet Veterinærvidenskaben, hvis det var blevet forundt ham at leve længere. Med Glæde udtaler jeg min store Anerkendelse af hans Forljenester, selv om han lod sig føre bag Lyset m. H. t. den egentlige Sandhed, hvad jeg senere skal paavise, og har behandlet mig mindre elskværdigt i Göttingen Recensionen og i *Vitets* Værk om Veterinærvidenskaben, som han har oversat.

vidtberømte Hollænder *Camper*), og at der ikke gives ét Veterinær-institut, der ikke lider under store Mangler.

Denne Videnskab støtter sig nemlig udelukkende paa Erfaringer og kan ikke gøre Fremskridt, uden at mange sætter deres Kraft ind derpaa.

Det maa altsaa regnes den berømte Stifter *Bourgelat* til stor Ære og Fortjeneste, at han bestemte sig til at tage fat paa et i mange Henseender vanskeligt Arbejde. Takket være denne Mands Anstengelser er man nu naaet dertil, at det overalt erkendes, at det er nyttigt og i høj Grad nødvendigt at studere Veterinærvidenskab.

Og Veterinærskolerne vilde ogsaa være til stor Nytte, selv om de kun beskæftigede sig med Dyrenes Anatomi. Derfor befalede Kejser Joseph, at Hærens Veterinærer skulde være øvede Anatomer.

Men jeg vender tilbage til mig selv. Efter 2½ Aars Ophold ved Skolen i Lyon var jeg den første, der vendte hjem i 1766, medens mine to Kammerater blev endnu et Aar i Lyon. Nogle Maaneder før min Hjemkomst var Kong *Frederik den Femte* død, og Forholdene hjemme dermed ogsaa forandrede.

De Mænd, der havde sat vor Studierejse igennem, havde nu kun ringe Indflydelse. Den udmærkede Mand, der har indlagt sig saa stor Fortjeneste indenfor Lægevidenskab og blandt dens Dyrkere i Danmark, Kongens højt ansete Livlæge *v. Berger* var den eneste i Lægekollegiet, der myndigt og utrætteligt arbejdede for, at mit Ophold og Arbejde ved Skolen i Lyon ikke skulde være gjort forgæves for vort Land. Paa Forslag af denne højt ansete Mand fik jeg kongelig Befaling til at undersøge den Kvægsygdom, der endnu rasede i hele Danmark, og prøve at finde et Helbredelsesmiddel mod den.

Men at jeg, der var ung og uerfaren, skulde kunne finde de Midler, som de største og mest erfarne Læger forgæves havde søgt under deres utrættelige Arbejde paa at helbrede denne Sygdom, kunde ikke anses for meget sandsynligt. Paa det Tidspunkt havde den voldsomme Sygdom ogsaa bredt sig for meget og optraadte overalt i alle Rigets Dele, idet Smitten ikke havde kunnet standses ved de Midler, der i 1774 og 75 blev anvendt mod dette Onde¹⁾.

Da altsaa mine Forsøg i den Retning var unyttige og forgæves, og da Regeringen paa den Tid var optaget af helt andre Ting, kunde der ikke være Tale om et yderligere Studium af Veterinærvidenskab herhjemme, og det forekommer mig, at der i det hele taget paa det

¹⁾ Om den Kvægsygdom, som rasede i 1777 og 79 og om den Maade, hvorpaa den heldigt standsedes, har jeg givet en Beretning i det svenske fysiografiske Selskabs Skrifter Vol. 1, Del 4.

Tidspunkt ikke blev gjort noget til Gavn for og Fremme af Kunst og Videnskab.

Under disse Omstændigheder kom det mig til Gode, at jeg før min Udenlandsrejse var naaet temmelig langt i mit medicinske Studium og stadig havde fortsat det i Udlandet og forøget mine Kundskaber saa meget, at jeg kunde bestaa den medicinske Eksamen og modtage Videnskabens Hædersbeviser og Privilegier, og jeg lagde mig nu efter praktisk klinisk Arbejde, som jeg ikke uden Held forsøgte at skaffe mig Indblik i, skønt jeg hindredes deri paa Grund af Fordomme og Uvilje mod den Videnskab, som jeg tidligere havde dyrket i Lyon, hvad der utvivlsomt vilde have undergravet mit Held og den Tillid, man maatte nære til mig, og som er mere nødvendig for en Læge end noget andet, og det vilde i høj Grad have skadet min Virksomhed, hvis ikke mine udmærkede og elskværdige Kolleger, *Callisen* og *Saxtorph*, der ikke kendte til Misundelse, og den højt ansete Lærer *Rottböhl* og ligeledes de danske Lægers Fader, den berømte Livlæge v. *Berger*, havde været mine Velyndere og Venner.

Endelig i Aaret 1771 gav den ulykkelige Mand [Struensee], der dengang styrede Riget med altfor stor og frygtelig Myndighed, min omtalte Velynder, den berømte v. *Berger*, det Hverv, at han skulde tale med mig om Oprettelsen af en Veterinærskole i Danmark. Denne Plan, som jeg ikke selv havde ringeste Andel i, var han, efter hvad jeg senere fik at vide, blevet tilskyndet til af den højt fortjente *Oeder*, som desværre ikke længere er iblandt os. Denne fortalte mig senere, at det var en Afhandling om Veterinærvidenskab¹⁾, der var blevet trykt i mit Navn, der havde faaet ham til at raade Rigets Styrrer til at oprette en Veterinærskole her i Landet.

¹⁾ Unterricht von Pferden, Kühen etc. Leipzig und Kopenhagen 1771.

Denne lille Afhandling blev skrevet paa Dansk paa Opfordring af Grev A. G. *Moltke*, Kunstens og Videnskabens Beskytter i Danmark, men blev derefter af forskellige Grunde i de næste 4 Aar liggende hos mig i Manuskript, indtil jeg overlod en Boghandler det til Oversættelse til Tysk. Men dette Arbejde lod han udføre af en Mand, der var lige uvidende paa det faglige og det sproglige Omraade, og herved blev det paa flere Steder saa forvansket og fuldt af Fejl, at jeg kunde have ønsket det standset; men jeg tav til den Uret, Boghandleren saaledes begik imod mig, tildels fordi jeg, efter at den første Harme havde lagt sig, ansaa den Skade, jeg havde lidt, for temmelig ringe, idet jeg slet ikke tænkte paa, at jeg engang skulde komme til at overtage den Stilling, jeg nu har.

Bogen fik den Skæbne, at den af nogle Kritikere blev rost paa Grund af de gode Bemærkninger, der fandtes i den, f. Eks. i Beckm[anns] physisk-oekonom. Bibliothek, men af andre, især af den berømte *Erxleben*, blev den ikke uden Grund, omend altfor skarpt, dadlet for de temmelig alvorlige Fejl, den vrimler af, Fejl, som dog navnlig skyldes Oversætteren.

Men ligesom dette skete mod min Forventning, skete det ogsaa mod mit Ønske, idet jeg helt havde sagt Farvel til Veterinærvidensskaben, som jeg mente aldrig vilde komme mig til Nytte, og i de 6 Aar efter min Hjemkomst ene og alene havde arbejdet for min Lægepraksis. En saadan Plan, der dengang var mig ganske fremmed, tiltalte mig ikke. Jeg forudsaa ogsaa de utallige Vanskeligheder, der møder den, der paatager sig et Arbejde, som kun faa er i Stand til at vurdere. Overfor min Velynder fortav jeg da heller ikke min Utilbøjelighed til at paatage mig den Opgave, der her var Tale om; men den ærværdige gamle Mand forklarede mig paa en velvillig og fornuftig Maade, at det vilde være til Skade for mig, hvis jeg vægrede mig ved at gøre min Pligt, idet jeg for offentlige Midler var rejst til Udlandet for at studere Veterinærvidenskab til Gavn for vort Land. I hvert Fald maatte jeg indberette, paa hvilken Maade og paa hvilke Betingelser et saadant Institut kunde grundlægges. Jeg rettede mig da efter min Velynders Raad og skrev til Rigets Styrer, hvordan jeg kunde tænke mig, at Sagen skulde gribes an, dog uden at lægge Skjul paa, at den praktiske Side af denne Videnskab endnu overalt var ufuldkomment udviklet, og at der først maatte vindes Indsigt i den ved Øvelse og ved indhøstede Erfaringer.

Hertil svarede han, at det vilde være til stor Nytte, blot Veterinærerne undervistes i Zootomiens og Medicinens almindelige Begyndelsesgrunde, saa at de, selv om de ikke kunde helbrede de Dyr, deres Medborgere godtroende overlod dem, i hvert Fald ikke slog dem ihjel. Senere sendte han den kongelige Overstaldmester til mig, for at han skulde forhandle videre med mig om Skolens Oprettelse, og derefter hørte jeg ikke mere til Sagen; men i Begyndelsen af det følgende Aar indtraf den nødvendige, men sørgelige Forandring i Rigets Styrelse. Samtidig udbrød der i de kongelige Stutterier en ødelæggende Sygdom, som paa faa Dage dræbte et stort Antal Heste. Efter den naadige Arveprins, Kongens Broders Ordre spurgte Kammerherrerne, Overstutmester *Levetzow* og Staldmester *Bülów*, mig til Raads angaaende denne Sygdom. Jeg besøgte Stutterierne og konstaterede en heftig, men typisk Peripneumoni [Hestens ondartede Lungesygge?]. Sygdommen behandledes med ret stort Held og holdtes borte fra de sunde Dyr ved Hjælp af nogle faa og saare simple Lægemidler og ved en Forandring af Foderet, men især ved rigelig Anvendelse af Aareladning, skønt denne Metode forkastedes og fraaadedes af de saakaldte Hesteesperter, som med Urette, hvad der senere viste sig, spaaede, at Hopperne vilde abortere deraf. Efter at dette var heldigt tilendebragt, blev det bestemt, at en Veterinær-

skole skulde oprettes, og vor allernaadigste Konge befalede, at Gehej-meraad, Greve *Joach. G. Moltke* og Kammerherrerne, Overstutmester *Levetzow* og Staldmester *Bülow* skulde planlægge Skolens Indretning. Da det var sket, blev det den 3. Januar 1773 bestemt af Kongen, at naar Bygningerne og de øvrige for Skolen nødvendige Ting var skaffet til Veje paa min Bekostning, skulde jeg for en Betaling af 1200 Daler aarlig holde offentlige Forelæsninger over Veterinærvidenskab og overvaage Sundhedstilstanden i de kongelige Stalde og Stutterier ved at vejlede de kongelige Kursmede.

Den naadige Konge ønskede, at de ovennævnte Kammerherrer, *Levetzow* og *Bülow*, skulde være Direktører for Skolen.

Skønt jeg nok indsaa, at der paa denne Maade blev sørget daarligt for mine egne Interesser paa Grund af de mange Udgifter, jeg maatte regne med for at bringe Sagen i Orden, vilde jeg dog ikke opgive mit Forehavende, idet der stilledes mig større Understøttelse i Udsigt, hvis Skolen i Praksis viste sig nyttig og gav gode Resultater.

Efter at jeg samme Aar for egen Regning havde købt den store og velegnede Grund, hvor Skolen nu ligger, lod jeg straks opføre de til den anatomiske Undersøgelse af Dyrene nødvendige Bygninger og ligeledes Stalde til Optagelse af de syge Dyr, og da alt var færdigt, begyndte jeg endnu samme Aar mine offentlige Forelæsninger.

De første Tilhørere, 20 i Tallet, var foruden Beslagsmede kongelige og militære Beridere. Den 15. Februar 1775 holdtes den første offentlige Eksamen, hvortil 10 Elever indstilledes.

I 1776 udnævntes foruden de ovennævnte endnu to Direktører, nemlig Overstaldmester Grev *Scheel* og Generalmajor, Kammerherre *Ahlefeldt*, der dengang var Deputeret i Krigskollegiet, paa hvis Forslag man meddelte Kongen, at Veterinærskolen vilde være til større Nytte, hvis et større Antal Kursmede og navnlig Hærens Kursmede besøgte Skolen, og hvis de boede paa selve Skolen, saa at de kunde være til Stede baade ved de praktiske Øvelser i Skolens Stalde og ved Forelæsningerne og Demonstrationerne, hvorfor der burde opføres Boliger til dem og flere Stalde til de syge Dyr, og at der burde anvises Skolen den nødvendige Sum Penge, hvoraf de aarlige Udgifter kunde afholdes til de Forsøg og Øvelser, som et udvidet Studium af og Undervisning i denne Videnskab krævede.

Den allernaadigste Konge tiltraadte disse Krav og skænkede 1500 Daler som Hjælp til Opførelse af Bygninger og bestemte, at der til Skolens Fornødenheder aarligt skulde gives 50 Daler af hvert Rytterregiment og 200 Daler af den for de kongelige Stutterier fastsatte

Sum, hvorved Skolen fik en sikker Indtægt paa 900 Daler aarlig, hvoraf Skolens aarlige Udgifter kunde afholdes og Løn betales til dem, der var i Skolens Tjeneste. Paa Grundlag af denne aarlige Indkomst samt en Understøttelse paa 4000 Daler fra Staldkassen fastsatte Skolens Direktion en Pris, for hvilken jeg overdrog den Ejendomsretten til Skolens Bygninger.

Den 22. Juli 1777 blev Skolens Forhold ordnede ved en kongelig Forordning, idet man fastsatte visse Rettigheder og Privilegier for Veterinærer og for dem, der havde bestaaet Eksamen, og idet man forbød, at nogen i Hovedstaden udøvede Virksomhed som Veterinær, medmindre han havde bestaaet Eksamen og var forsynet med Eksamensbevis.

I 1783 blev Lektor i Botanik, *Erik Viborg*, udpeget til at overtage et Lektorat ved Skolen; han havde besøgt Skolen to Aar før og regelmæssigt fulgt Forelæsningerne. Han er i Øjeblikket i Udlandet, men takket være hans store Flid, Begavelse og pædagogiske Evner vil han, der allerede er kendt for sine videnskabelige Arbejder, uden Tvivl virke til Gavn for sit Land og for Veterinærvidenskaben.

I 1784 bragte Kongen ved sin Gavnildhed Skolen en Forøgelse, idet han købte min Bogsamling paa 3000 Bind, der omfatter Veterinærvidenskab, Kemi, Medicin, Naturhistorie og Økonomi, og som jeg aarligt forøger for egen Regning til Gavn for Skolen. Kongen ønskede i sin Gavnildhed ogsaa, at Skolen for en bestemt Sum skulde afkøbe mig mine fysiske, kirurgiske og anatomiske Instrumenter og anatomiske Præparater samt min Samling af Materia-medica og andre Ting, der kunde være til Nytte ved Undervisningen, endvidere en ret ud søgt Naturaliesamling hørende til de tre Naturriger, som jeg havde anskaffet mig til Brug ved Forelæsningerne.

Disse Beviser paa Kongens Gunst kan kun tilskynde Skolens Lærer til at sætte alle sine Kræfter ind paa, at Kongens Velgerninger mod Skolen ikke skal være forgæves.

Hvad angaar Skolebygningernes Beskaffenhed, er de paa bedste Maade indrettede efter Formaalet.

Den første eller nederste Etage i Hovedbygningen er beregnet til offentligt Brug og har et stort og rummeligt Auditorium, i en anden Del af samme Etage opbevares de anatomiske Præparater, Naturaliesamlingen og den saakaldte Materia-medica Samling, endvidere de anatomiske Instrumenter og andre Ting, der skal bruges ved Demonstrationerne. Den tredje Del huser Biblioteket og de fysiske Instrumenter. Samme Bygnings øverste Etage er til Disposition for Læreren.

En anden Skolebygning rummer Beslagsmedie og Bolig for 16 Elever og Beslagmesterens Værksted. Til denne Bygning støder to Stalde med 14 Spiltove. En tredie Skolebygning bestaar af et Rum, der er indrettet til Øvelser i Zootomi, og ved Siden af er der et Apotek. I samme Bygning er der ogsaa en Stald med 8 Spiltove.

Undervisningen er lagt saaledes til Rette, at der Aaret rundt holdes fire offentlige Forelæsninger om Ugen. Om Søndagen holdes der Forelæsninger for de Smedelærlinge, der ønsker at blive Veterinærer, og som paa Grund af Arbejdet hos deres Mester ikke har anden Tid tilovers.

Med de Elever, der bor paa Skolen og er underordnet Skolens Direktion, repeteres de offentlige Forelæsninger, de har hørt, i fire private Timer ugentlig, og der holdes ofte Eksaminatorier.

Mellem disse Elever er Arbejdet fordelt saaledes, at den ene Halvdel i én Uge undervises i at lave Hestesko og beslaa Heste, mens den anden Halvdel har Opsyn med de syge Dyr i Staldene.

Hele Vinteren øver de sig dagligt i at dissekere Dyr, særlig Heste, og om Sommeren foretager de kirurgiske Indgreb paa billigt indkøbte Heste, for at de kan dygtiggøre sig til deres Gerning og lære at helbrede selv alvorlige Sygdomme.

Undervisningen er tilrettelagt saaledes, at man paa to Aar kan faa et Kursus i alle Dele af denne Videnskab. Men ifølge Skolens Love er Eleverne forpligtet til at blive paa Skolen i tre Aar, hvorved man opnaar, at de endnu en Gang faar gennemgaaet det mest elementære indenfor Anatomi, Fysiologi og Patologi og lærer noget om Lægemidlers Anvendelse.

Undervisningsplanen er følgende: Først et Kursus i Anatomi hvert Aar fra Begyndelsen af November til Slutningen af Marts. Derefter en kort Repetition af samme Disciplin med særligt Henblik paa det fysiologiske. Saa læses der over almindelig Patologi og over Lægemidlernes Natur og Virkning, hvorledes de tilberedes og anvendes, men forud gives dog et elementært Kursus i Naturhistorie, Fysik og medicinsk Kemi; derefter følger Forelæsninger over Veterinærøkonomi om Dyrenes Udvælgelse, Opdrætning og Fodring, og endelig doceres de forskellige Sygdomme og Helbredelsesmetoder.

Indtil nu har Skolen haft 205 Elever, medregnet de Beslagsmede, der har bestaaet den offentlige Eksamen. 1775: 10, 1779: 5, 1780: 11, 1783: 24, 1785: 5, 1786: 20 og 1787: 5. De øvrige var studerende, der ikke behøvede nogen Eksamen for at opnaa en Stilling.

I Øjeblikket er der 30 Elever, der følger de offentlige Forelæsninger paa Skolen og gør Brug af dens Undervisning.

Blandt de mange Udlændinge, der har besøgt Skolen, har stud. med. *Flormann* udmærket sig ved stor Flid og Interesse; han har nu overtaget en Docentstilling i sit eget Land. Ligeledes von *Lilieström*. De er begge Svenskere. Ogsaa Veterinæren *Mathias Knudsen* fra Megalopolis [Meklenborg?], der for den i Kunst og Videnskab interesserede Hr. von *Hahns* Regning studerede ved Skolen i tre Aar, fortjener at nævnes.

Af de danske Elever fortjener følgende Veterinærer eller saakaldte Kursmede særlig at nævnes: *Christoph. Ewald*, der nu underviser i Beslaglære paa Skolen, *Johannes Röttger* fra det første norske Rytterregiment, *Christian Böttern* fra det holstenske Rytterregiment, *Jens Sørensen* fra Jylland, hvem kgl. Kammerherre *Beenfeldt* sendte til Skolen, *Martin Böttern* fra det jyske Rytterregiment, *Joh. Ammundson* fra det tredie søndenfjeldske Rytterregiment i Norge, *Werner Thamson* fra det første danske Regiment, *Rasmus Larsen*, som blev sendt fra Jylland af Baron von *Reetz*.

Jeg har omtalt dette, for at man kan se, at jeg ikke har forsømt mit Embede og mine Pligter, og at jeg heller ikke kunde have gjort det, uden at det havde vakt almindelig Opsigt.

For Tiden er det fire af Landets fornemste og bedste Mænd, hvem Skolens Anliggender er betroet, nemlig Excellenserne:

Generalmajor *Ahlefeldt*, første Deputerede i Krigskollegiet.

Overstutmester *Levetzow*, Chef for de kgl. Stutterier.

Overstaldmester *Bülów*, Chef for de kgl. Beridere og den kgl. Stald.

Grev *Reventlow*, Chef for det kgl. Rentekammer.

Paa Grund af de tidligere omtalte Fornærmelser bad jeg disse mine foresatte om at udtale sig om min Embedsførelse. Deres Erklæring følger her:

„Hr. *Riegels* har i sin Afhandling om Kirurgiens Medgang og Modgang bl. a. skrevet: „Om Dyrenes Anatomi som Videnskab hersker der dyb Stilhed, hvad især erfares af Dyrlægekunstens foragtede Tilstand. Af Navn har vi her i Landet en Skole for denne Videnskab, men selve dens Leder, der er velkendt i Udlandet, foretrækker Hoflivet frem for Veterinærvidenskaben, har et temmeligt fedt Embede og en rummelig Embedsbolig, men det er ogsaa de eneste Goder, denne halvdøde Videnskab har ført med sig hos os.“ Oprørt herover har Professoren ved Skolen anmodet Medlemmerne af den kongelige Veterinærskoles Direktion om offentlig at afvise disse alvorlige Beskyldninger. Følgende Erklæring, som han i høj Grad har gjort sig for-

tjent til, har vi ikke villet undlade at give ham, da han lige fra det Øjeblik, Veterinærskolen blev oprettet, med stor Flid og gode Arbejdsresultater har holdt Forelæsninger over Veterinærvidenskabens forskellige Discipliner og har bestræbt sig for, at Skolens Undervisning, saavidt det lod sig gøre, kunde blive saa nyttig som muligt, idet han ikke blot har holdt teoretiske Forelæsninger, men ogsaa har undervist i Praksis ved mange Operationer paa Heste, som af Byens Borgere bringes til Skolen for at blive kurerede, og han har overvundet de Fordomme, som ethvert nyt Institut af den Art i Begyndelsen har at kæmpe med. Eleverne undervises især i, hvad der hører til Anatomien, og baade ved Hjælp af Skolens anatomiske Præparater og ved hyppige Dissektioner lærer de Dyrenes, især Hestens indvendige Dele at kende. Vi tilføjer endvidere, at Professoren har opgivet Embedet som Stadslæge og sin Lægepraksis for helt at kunne hellige sig Skolens Interesser, og at han ikke blot har taget sig af Elevernes Undervisning, men ogsaa har sørget for Orden og god Opførsel, saaledes at Direktionen aldrig har modtaget nogen Klage over Eleverne. Endelig har et stort Antal Veterinærer nydt godt af Professorens Interesse for og Indsigt i Veterinærvidenskab, hvad der har bevirket, at Skolen er anerkendt ikke alene herhjemme, men ogsaa i Udlandet, hvorfra der er sendt Elever hertil for at studere Veterinærvidenskab. Da Skolen ogsaa som Følge af Professorens Dygtighed administreres med den størst mulige Sparsommelighed, og da hans Gage, i Forhold til det Arbejde, der følger med hans Embede, ikke overstiger det rimelige, ligesom hans Arbejde fortjener ikke Dadel, men Ros, mener vi, at vi ikke kan skaffe ham Oprejsning paa nogen bedre Maade end ved at overlade ham denne vor Erklæring til Offentliggørelse, for at han derved kan gendrive Beskyldningerne og retlede dem, der er ukendt med Skolens Arbejde.

Veterinærskolens Direktion 17. November 1787.

H. A. v. Ahlefeldt.

Levetzow.

Bülow.

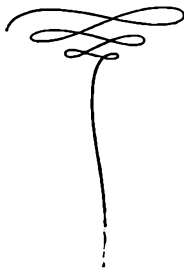
C. Reventlow.

Jeg indrømmer imidlertid gerne, at hvis jeg havde haft Helbred og Kræfter til at fortsætte Arbejdet for denne Sag, havde jeg ogsaa kunnet udrette mere for Veterinærvidenskab. Jeg vilde da have skrevet eller rettere udgivet mere; jeg har nemlig skrevet en hel Del, som jeg har i Sinde at lade trykke, men det skal først gennemarbejdes. Jeg er ogsaa veget tilbage for de alt for store Udgifter, Trykningen af danske Bøger som bekendt er forbundet med, idet de sjældent kan udgives uden Tab. Endelig er det et trættende og ked-sommeligt Arbejde at bibringe jævne Mennesker uden aandelig Træ-

ning et nogenlunde klart Begreb om fysiske Anliggender, saa i den Tid, man har tilovers, og hvoraf kun en ringe Del, paa Grund af andre Pligter, kan kaldes Fritid, er man ikke oplagt til at gennemlæse og rette det skrevne.

Men Skolens fornemste Opgave, som jeg helt har helliget mig, var først og fremmest at gøre de saakaldte Dyr læger kyndigere og derved formindske det Tab, de forvoldte med deres saakaldte Kure. Thi naar en Landmand ofte er blevet ruineret ved Tabet af sine Heste og Køer, og naar det anses for gavnligt og barmhjertigt at standse og forebygge Lidelser og Taarer, saa tror jeg, at denne Skole maa regnes for et af de nyttigste Institutter i Landet, og at jeg har anvendt min Tid og mine Kræfter godt, maaske bedre end hvis jeg ved Udgivelse af lærde Værker havde gjort mig selv berømt.

Dette er, hvad jeg havde at sige for at gendrive, hvad den ovennævnte Bogs Forfatter usandfærdigt har fremsat om Veterinærskolen, en Mand, hvem det ikke havde været Umagen værd at svare et Ord, hvis han havde skrevet paa Dansk. Dog lad mig ikke dømme i min egen Sag!

Nogle Tegninger fra den gamle Veterinærskole.

I „Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles“ Bibliotek findes en Pakke med følgende Udskrift:

„Kaat over Bygningerne
af
den nedlagte Veterinairskole
paa Christianshavn.“

Paa Omslagets Indside staar:

„Herr Professor Bendz
Landbohøjskolen“.

Disse „Kaat“ er Arkitekttegninger, og 3 af dem bærer Aarstal, der viser, at disse tre angaar Bygninger og Planer fra *Abildgaards* Tid. De er tegnet af *A. Kirkerup*, og vi gengiver dem her efter Fotografi.

Paa det Blad, der er gengivet paa Side 32, staar i øverste højre Hjørne:

„Foreviist i Kjøbenhavns Raad-
stue den 27de Juni 1781
M. Lange,“

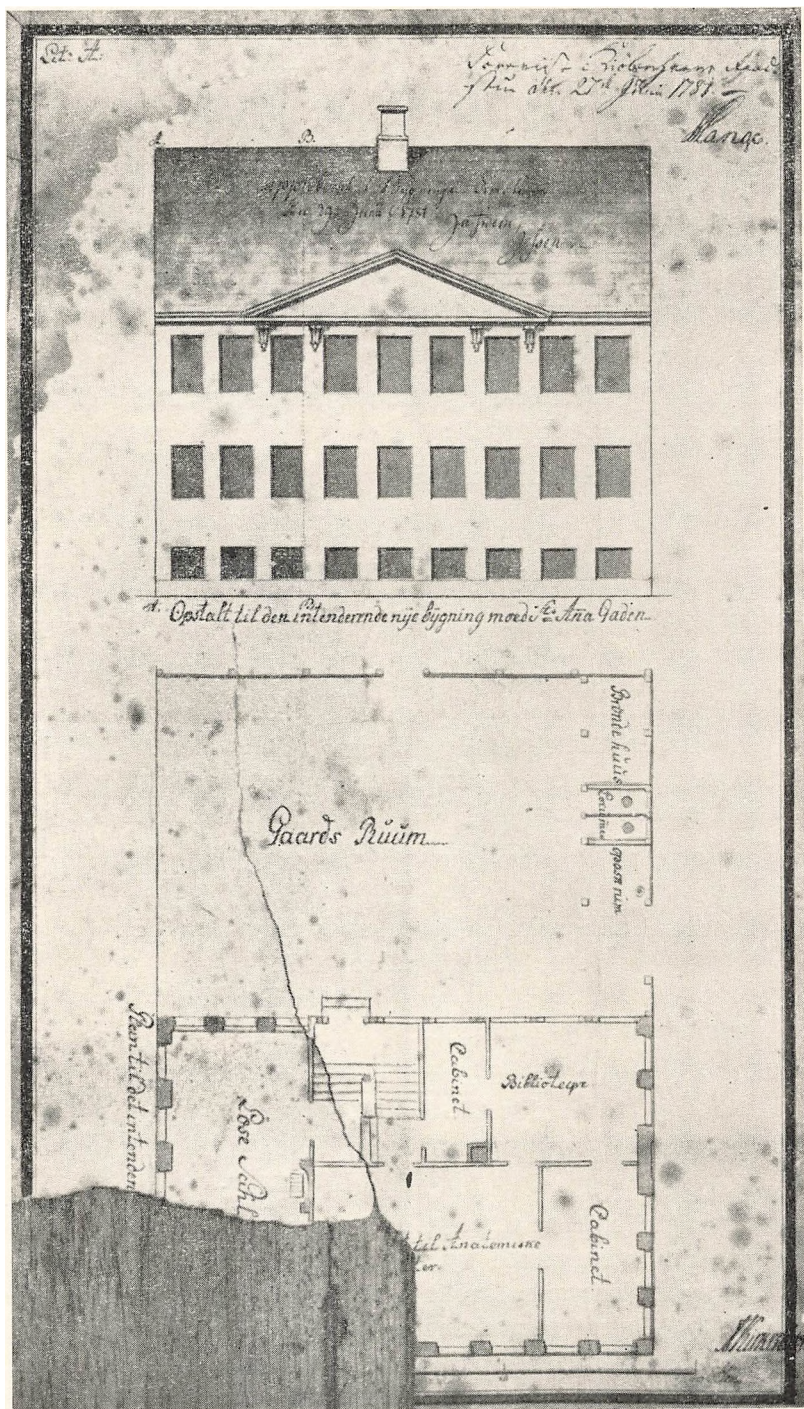
og paa Bygningens Tag er skrevet:

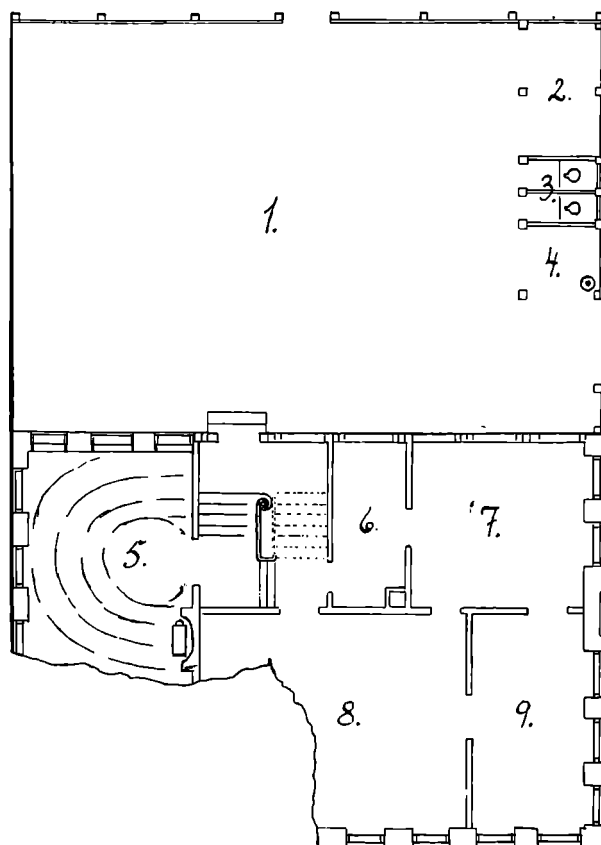
„approberet i Bygnings-Directionen
den 29. Juni 1781
for Tiden
Jessen“.

Under Facadebilledet er angivet, at det er:

„Opstalt til den intenderende nye bygning moed Ste Añā Gaden“.

Grundplanen er desværre beskadiget, men giver alligevel et godt Billede af Indretningen, som desuden vil fremgaa af Tegningen Side 33. I „Læse Sahl“ er paa Originalen tegnet Amfiteater med Blyant. Det er blevet meget svagt gengivet paa Fotografiet

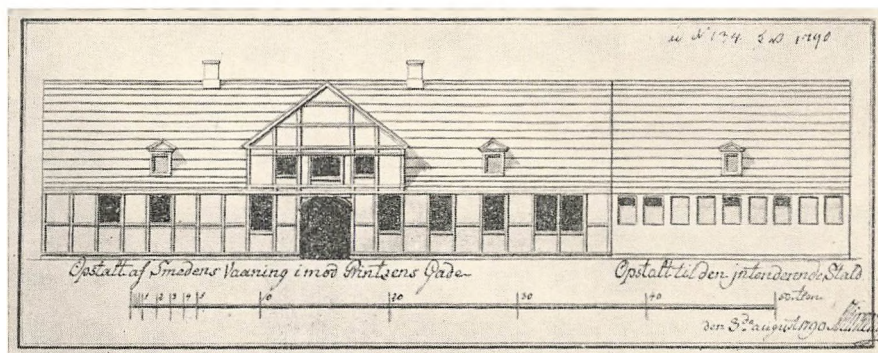
1. Gaards Ruum. 2. Brændehuus. 3. Locumer. 4. Opask-
rum (Aske —, Vaske —?). 5. Læse Sahl. 6. Cabinet. 7.
Biblioteque. 8. til Anatomiske ter (Ana-
tomiske Teater?). 9. Cabinet.

Facadebilledet paa næste Side er, som Underskriften viser:

„Opstalt af Smedens Vaaning imod Printzens Gade“, og
„Opstalt til den intenderende Stald.“

I nederste højre Hjørne staar:

„den 3de august 1790“ og Signaturen.

Endelig viser det tredie Blad, gengivet Side 35, en Plan over hele Grunden. Foroven findes:

„Plan til den intenderende nye Stald“,

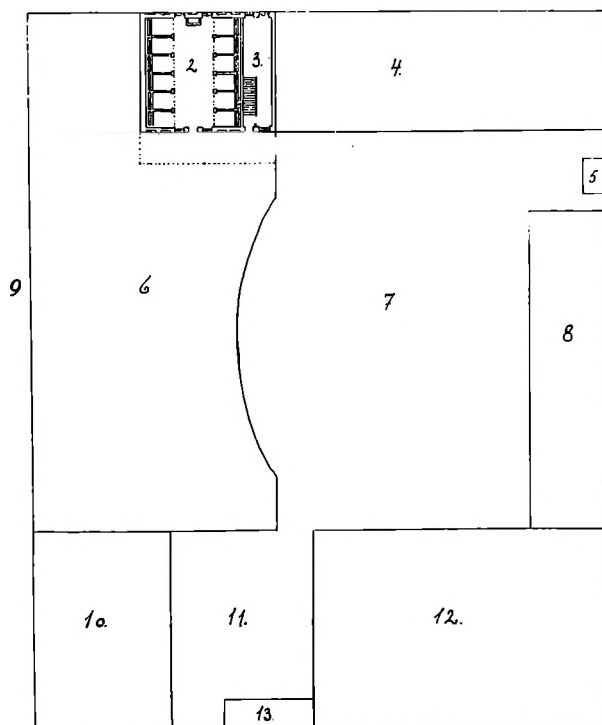
og Underskriften lyder:

„Plan af den Kongelige Wetterinair Skoles Grund og Bygninger paa Christianshaun beliggende

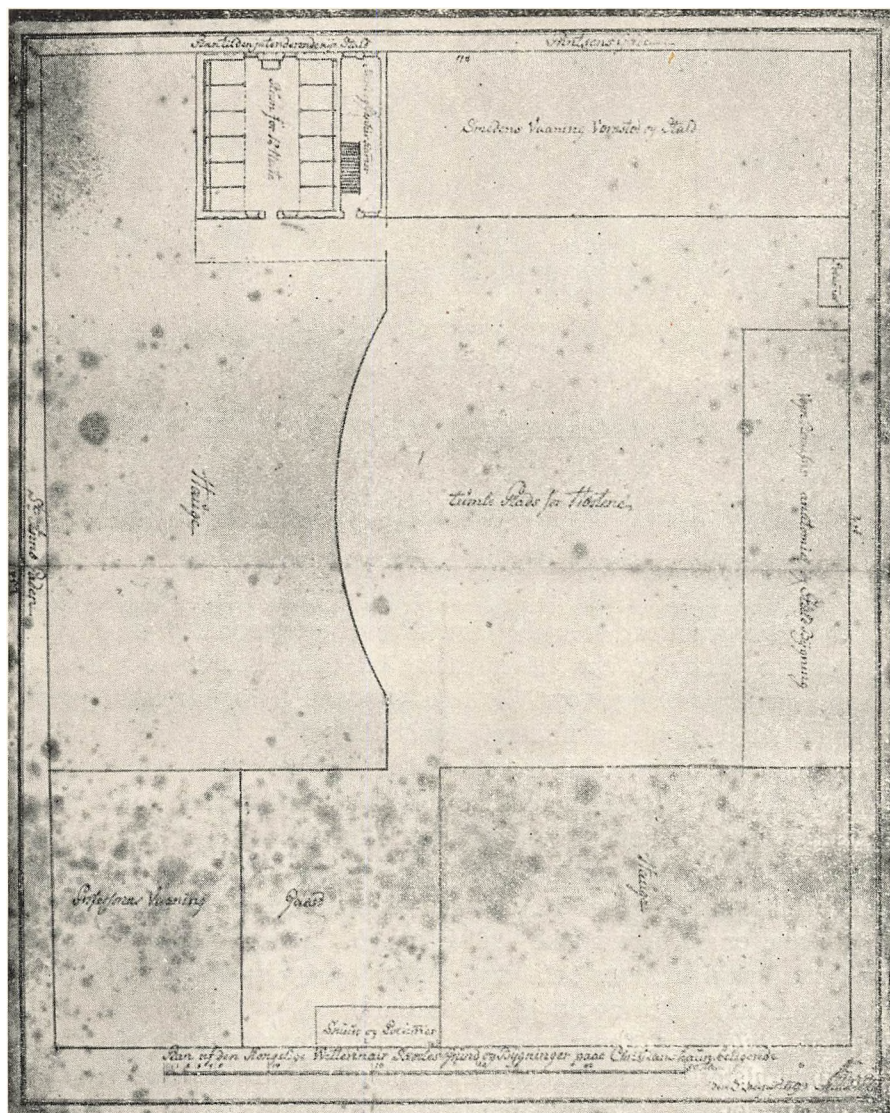
den 3de august 1790“ og Signaturen.

Enkelthederne vil noget klarere findes paa følgende Tegning.

1

1. Printzens Gade. 2. Rum for 12 Hæste. 3. Karle og Geschir Kammer. 4. Smedens Vaaning, Værksted og Stald. 5. Locumer. 6. Hauge. 7. tumle Plads for Hæstene. 8. Vogn Remisser anatomie og Stald Bygning. 9. St. Annæ Gaden. 10. Professorens Vaaning. 11. Gaard. 12. Hauge. 13. Skuur og Locumer.

Naturhistorikeren P. C. Abildgaard.

AF CAND. MAG. NIKOLAJ KNATTRUP, HORSSENS.

Abildgaard og Naturhistorie-Selskabet.

Den naturhistoriske forskning har paa en maade sin oprindelse i lægekunsten. I det 16. og 17. aarh. stod den anatomiske undersøgelse i forgrunden; men da dissektion af menneskekadavere i hvert fald ikke oprindelig var velset, hvis det ikke ligefrem var forbudt, maatte lægerne bruge dyr til deres undersøgelser og fra dyrenes bygning slutte sig til menneskelegemets bygning.

En følge heraf er, at de første naturhistorikere saa godt som alle er læger; selv efter at naturhistorien var bleven anerkendt som et selvstændigt fag, finder vi mange læger blandt dens dyrkere, ja endog i vore dage er der som bekendt læger, der har bevaret standens gamle tilknytning til og interesse for naturen og dens udforskning.

Det undrer os derfor ikke, at lægen *P. C. Abildgaard* var en ivrig naturhistoriker, især ikke da hans arbejde som veterinær naturligt førte ham ind i den zoologiske forskning.

Naar *Abildgaard* har leveret en række ikke ubetydelige bidrag til den naturhistoriske forskning, især zoologien, maa vi bl. a. søge forklaringen deri, at han klart indsaa, at skal man drage praktisk nytte af naturhistorien, er det nødvendigt først at erhverve sig en grundig viden i dette fag. Det er et synspunkt, som den danske veterinærskole har holdt i ære lige til vore dage; det kan med fuld ret siges, at veterinærskolen har leveret meget værdifulde bidrag til den videnskabelige zoologiske forskning. I sin „Udsigt over Danmarks zoologiske Literatur“ II 1873, skriver *C. C. A. Gosch* herom: „Hvor hæ-

derlig en Plads Veterinærskolen fylder i Danmarks videnskabelige Annaler, kan bl. A. sees af, at medens Universitetets Professorer forlængst havde ophørt at samle Fremmede om deres Cathedre, saa studerede ikke mindre end 30 Fremmede paa Veterinærskolen fra dens Oprettelse til 1809."

Men naturvidenskabernes kaar ved vort universitet var ogsaa dengang helt anderledes end nu. Det var nemlig først i sidste halvdel af 1700-tallet, at naturhistorien overhovedet anerkendtes som et selvstændigt fag. Men selv efter at der i 1769 oprettedes et selvstændigt professorat i naturhistorie ved universitetet, maatte professoratets indehaver, *Brünnich*, især beskæftige sig med mineralogi og kemi af hensyn til de norske bjergværker. I 1789 maatte *Brünnich* endogsaa flytte til Norge, mens den naturhistoriske forskning og undervisning ved universitetet fik lov at ligge udyrket hen med stemplet: har ingen interesse.

Nu var det netop i 1789 — i september — at *P. C. Abildgaard* paa en række mænds vegne udsendte en indbydelse til at medvirke til oprettelsen af „Naturhistorie-Selskabet“. *Abildgaard* kan med rette kaldes dette selskabs stifter, og det vil formentlig her være paa sin plads i faa ord at redegøre for dette selskabs opstaaen og betydning.

Samtidig med at universitetet nedlagde undervisningen i naturhistorie, var der i datidens dannede verden herhjemme en udbredt interesse for dette fag og en vaagnende forstaaelse af dets praktiske betydning. Naturkendere og naturelskere rettede stærke angreb mod statsmagten og især mod universitetet for dets forsømmelser. — Det var under disse forudsætninger, at „Naturhistorie-Selskabet“ blev til. For at naa sit maal: at udbrede og styrke interessen for og kendskabet til naturhistorien, oprettede selskabet en naturhistorisk samling, desuden ansatte det botanikeren *Martin Vahl* som professor til at holde forelæsninger, og endelig udgav det en række „Skrivter“. Om selskabets betydning skriver professor *Spärrh* i Vidensk. Meddel. fra den naturhist. Forening Bd. 95 1933, at det „med sine mer end 250 medlemmer, sine samlinger og med *Martin Vahl* som lærer har udøvet en virksomhed og haft en betydning som næppe nogen anden lignende institution i Danmark før eller siden“.

Selskabet fortsatte sin virksomhed til 1804, da opløstes det, efter at staten havde overtaget dets samlinger; faa aar senere oprettedes et professorat i zoologi ved universitetet.

Sammen med *Vahl* var *Abildgaard* utvivlsomt en af Naturhistorie-Selskabets betydeligste medlemmer, og det er vist rigtigt, naar *Jonas*

Collin i Historisk Archiv I. 1870 som *Abildgaards* bedste venner nævner mænd fra Naturhistorie-Selskabet. Disse mænd er foruden *Vahl*, — *Tønder-Lund*, *Rathke* og utvivlsomt ogsaa præsten *Otto Fabricius*.

Abildgaard benyttede i udstrakt grad Naturhistorie-Selskabet og dets „Skrivter“ til at offentliggøre sine naturhistoriske afhandlinger. Disse afhandlinger er — man fristes til at sige naturligvis — ikke særlig fyldige. Foruden hans ikke ubetydelige bidrag til *O. F. Müllers* store værk *Zoologia Danica* samt nogle tavler med tekst til *Regenfus'* berømte *Konkylieværks* II. bind, findes der ca. 20 mindre afhandlinger fra hans haand. I virkeligheden er det i høj grad forbavsende, at han foruden sine hovedfag: medicinen og veterinærvidenskaben har kunnet naa at give betydelige bidrag til zoologien, en enkelt botanisk afhandling og nogle tegninger, samt en mængde mineralogisk-kemiske og fysiske afhandlinger.

Men fylder *Abildgaards* zoologiske afhandlinger end ikke meget, er de dog, som professor *Boas* har sagt „egnet til at indgyde Respekt“. Under mit arbejde med *Abildgaards* skrifter har det ofte slaaet mig, at her staar vi over for en mand, der har været i besiddelse af en ægte forskeraand, ærbødighed og respekt for naturen og en betydelig videnskabelig tænkeevne. At ogsaa samtidens videnskabsmænd satte ham højt, viser følgende uddrag af Conferentsraad *Jacobi's* mindetale over ham i Videnskabernes Selskab, hvis sekretær han var indtil sin død. Denne mindetale findes i *Nyt Bibliothek for Physik* I. 1801. *Jacobi* siger, at „hans vidt udstrakte Udsigt over alle Naturens Riger, hvis skjulteste Hemmeligheder hans forskende Aand meer end eengang ret synes at have udspejdet, maatte skaffe ham hos alle Lærde en Højagtelse, der hos Naturens Fortrolige steeg til Beundring“.

Der skal i det følgende gives en oversigt over *Abildgaards* naturhistoriske arbejder. De skrifter, som maa anses for at være de betydeligste, bliver udførligst behandlet, mens de fleste af *Abildgaards* beskrivende arbejder kun bliver kort omtalt. Endvidere skal jeg forsøge at paavise, hvad der i de enkelte afhandlinger er *Abildgaards* særlige fortjeneste.

Abildgaard som zoolog.

Fra de zoologiske forelæsninger, jeg fulgte hos professor *Ad. S. Jensen* i begyndelsen af 30-erne, husker jeg, at *Abildgaards* navn blev nævnt under omtalen af bændelorme. Det var ikke uden grund.

Enhver zoolog, som har beskæftiget sig med snyltedyr, kender *Abildgaards* navn.

I sit første bidrag til „Skrivter af Naturhistorie-SeIskabet“ I. 1790 fremsætter *Abildgaard* nogle „*Almindelige Betragtninger over Indvolde-Orme, Bemærkninger ved Hundesteilens Bændelorm osv.*“ I denne afhandling opstiller han en oversigt over indvoldsorme, saaledes som han og hans samtid opfattede slægterne. Der opstilles 13 slægter, som anføres her til sammenligning med nutidens systematik.

Filaria — Traadorm	Ascaris — Spolorm
Cucuilanus — Hætteorm	Strongylus — Rundorm
Trichocephalus — Haarorm	Phylline — Bladorm
Scolex — Slimorm	Tænia — Bændelorm
Hydatula — Blæreorm	Fasciola — Remorm
Distoma — Ikter	Strigea — Ugleorm
Echinorhyncus — Kradser	

Denne afhandling begynder iøvrigt paa en maade, som er typisk for *Abildgaards* skrifter: „Iblandt de utallige Ting i Naturen, som endnu er skjulte for os og som det synes baade mueligt, at vi kunne faae Kundskab om og tillige, at saadan Kundskab vilde være af meget gavnlig Indflydelse, er de os i saa mange Henseender nærvedkommende Indvolde-Ormes fuldstændige Naturhistorie, deres Oprindelse og Bestemmelse i Naturen.“

Selv om de betragtninger, *Abildgaard* fremfører i denne afhandling, ikke alle er lige heldige, siger han dog ogsaa ting om disse dyrs biologi, som for datiden er noget helt nyt og som har gyldighed den dag i dag. *Abildgaard* er den første, der foreslaar og, hvad der er endnu vigtigere, paaviser, at ormene kan gennemgaa en metamorfose og skifte vært, saaledes at de har et andet udseende, naar de findes som snylttere i et dyr, end naar de lever frit eller i et andet dyr.

Især *Abildgaards* „Bemærkninger ved Hundesteilens Bændelorm“ er af betydning. Om denne orm, som han kalder „Tænia Gastrostei“, nu *Schistocephalus nodosus*, og som ligger stærkt sammenpresset i hundestejlens bughule, havde *Abildgaard* opdaget, at naar den kom ud af hundestejlen og blev anbragt i en skaal vand, kan den „leve længere end nogen anden bændelorm, som jeg kender“, og samtidig strækker den sig og bliver meget længere. (Se fig. 1.)

Hertil bemærker *Abildgaard*, at ormen, naar den har strakt sig i vandet, fuldstændig ligner en bændelorm, som er fundet i visse søfugles tarm; han mener det maa være samme orm, der skifter vært.

Det tjener i høj grad *Abildgaard* til ære, at han for at bevise sin formodnings rigtighed, som den første *anstiller fodringsforsøg over værtskifte hos bændelorme* ved at fodre ænder med hundestejler, der

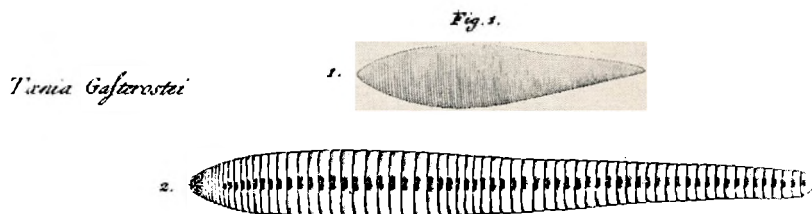

Fig. 1.

Abildgaards tegning af hundestejlens bændelorm. 1. viser ormen, som den ser ud lige udtaget af hundestejlens bughule. 2. viser den langstrakte orm, der har levet tre dage i fersk Vand.

er befængt med bændelorme. Tre dage senere finder han de udstrakte bændelorme i ændernes tarme. Ved denne fremgangsmaade viser *Abildgaard* sin samtid og eftertiden en undersøgelsesmetode, der har haft umaadelig betydning ved løsningen af problemer, knyttet til indvoldsorme.

Et andet af *Abildgaards* skrifter om bændelorme fortjener ogsaa en særlig omtale. Det er et foredrag, som han holdt i det økonomiske selskab i Leipzig 1794, og som findes i *Reims* „Neue Sammlung vermischter ökonomischer Schriften“ VI., som „*Eine neue Entdeckung von dem granulirten Blasenbandwurm*“.

Abildgaards nye opdagelse er et betydeligt skridt paa vejen til at udrede forholdet mellem tinter og bændelorme. I væggen hos en stor blæreformet tinte fra svinets mellemgulv finder han en masse, der under mikroskop viser sig at bestaa væsentlig af drueformede kugler, som „lebendige Thiere waren, die sich ausstreckten, bewegten, und dass sie Haakenkranzform und 4 Saugmündungen hatten, dass diese Würmer sich endlich aus ihrer Verbindung losmachten und als einzelne, kleine Bandwurmköpfe da lagen“. Tinter og enkelte bændelormehoveder kendte man i forvejen, men at bændelormehoveder sidder sammen i klumper inde i tintens væg og river sig løs, naar tinten kommer „in einen unnatürlichen Zustand“, det har *Abildgaard*

æren af at have opdaget. Klart seende, som han er, stiller han da spørgsmaalet, om ikke alle tinter hos mennesker og dyr vil vise sig at være levende.

Som det fremgaar af det foregaaende, beskæftiger *Abildgaard* sig, som mange af datidens zoologer, meget med snyltedy. Gennemgaar man de beskrivelser, han har givet af nyopdagede dyr, finder man, at de næsten alle handler om lavere dyr, og at mange af disse er snylttere. Det forekommer mig, at *Abildgaards* beskrivelser er meget omhyggelige og utvivlsomt beror paa et grundigt studium af dyrene. Ofte retter han tidligere beskrivelser og fejl, andre har gjort. Han har i det hele et vaagent og kritisk iagttagende øje. Omhyggelige tegninger ledsager de fleste arbejder og vidner om et betydeligt talent, som han har arvet efter sin far.

I det følgende skal kort omtales de fleste af hans rent *beskrivende arbejder*.

I „Skrivter af Naturhistorie-Selskabet“ I 2. 1791 (pag. 171 ff og tab. X) beskriver og afbilder *Abildgaard* en vingesnegl, som han gi'r navnet *Cavolina natans* (= *Montagua natans*) efter den italienske zoolog *Cavolina*, der har leveret *Abildgaard* en tegning af dyret. *Forskål* .. tidligere beskrevet dyret og givet det et andet navn. *Abildgaard* retter *Forskåls* tydning af skallen og mener, at dyret er i slægt med *Clio*; samtidig gør han opmærksom paa, at *Clio* er uden skal, „hvis ikke den trekantede Skede skulde være en virkelig Skal“, hvad den netop har vist sig at være.

I III 2. 1794 (pag. 46 og tab. V) i selskabets skrifter findes en omhyggelig beskrivelse og tegning af „tvende nye insekter“. Disse „Insekter“ efter datidens begreber henfører han til *Müllers* slægt *Caligus* og kalder dem *Caligus crassus* (= *Anthosoma crassum*) fundet paa gællerne af en haj ved Helgoland og *Caligus oblongus* (= *Dichelestium oblongum*) fundet paa gællerne af en stør. Hertil følger han en diskussion om „*Caligus*“ stilling i det *Linnéske* system og glemmer ikke at udtale sin beundring for *Linnés* banebrydende arbejder.

I samme bind findes (pag. 55 ff og tab. VI) en kort beskrivelse og en lille tegning af „en ny Igle, *Hirudo Sturionis*, fundet paa Giel-lerne af en Stør“ (det er en ikke, *Tristoma storionis*) og en kort beskrivelse og en tegning af „en Gielle-Orm (*Lernæa*) funden paa Bransens Krop“. Endvidere en kort beskrivelse og en tegning af „En nye Snylteorm, funden paa Hornfiskens Gieller“. For denne orm opstiller han en ny slægt og gi'r den navnet „*Axine Bellones*“; det er en monogen ikke, der den dag i dag kendes som *Axine belones*. Endelig leverer han tegninger af *Müllers* lille snegl, *Valvata cristata*

i bevægelse. *Müller* havde aldrig været tilfreds med de tegninger, han havde af dette dyr.

Som før nævnt har *Abildgaard* allerede i 80'erne leveret nogle tegninger med tekst til *Regenfus'* Konkylieværk, der var begyndt at ud-

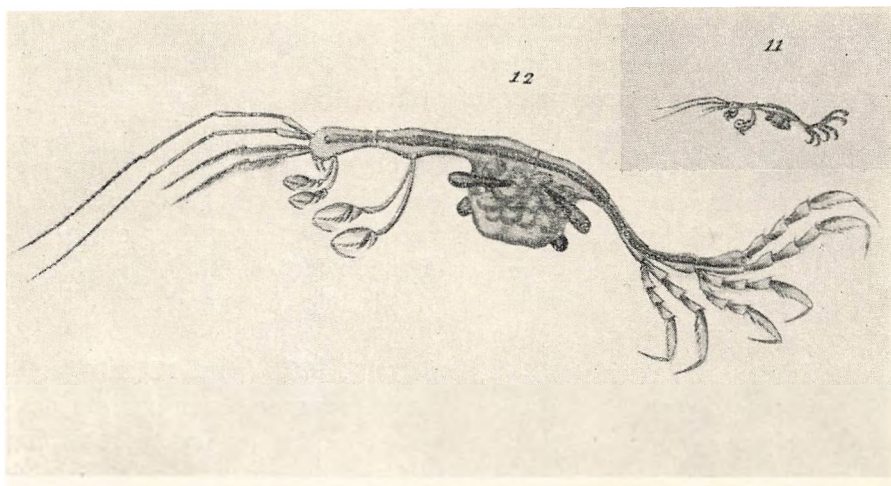

Fig. 2.

En amphipod *Caprella*, som *Abildgaard* beskriver under navnet „*Gamerus Qvadrilobatus*“.

komme omkring 1750. Men meget større betydning faar han for *O. F. Müllers Zoologia Danica*. Dette værk er et forsøg paa at give en beskrivelse af hele den danske og norske dyreverden, ledsaget af kolorerede tavler i folio. Teksten er skrevet paa latin, oprindelig ogsaa paa dansk og tysk, hvert dyr henføres til Linnés system. Tegningerne udmærker sig ved smukke farver, klare linier og nøjagtige enkeltheder, som man ikke ser paa nutidens figurer. Selv om et saadant værk har mindre betydning i dag, har *Gosch* god grund til at skrive om det, at det „staar som et prægtigt Minde om sin Tid, der udmærkede sig ved stor Interesse for Naturvidenskaben“. Allerede i de to første af *Müller* redigerede bind findes beskrivelser og tegninger af dyr, som *Abildgaard* har fundet. III. bind udgav *Abildgaard* efter *Müllers* død 1785. Til dette bind har han ifølge *Gosch* skrevet hele teksten og leveret 9 tavler. Han foretog en rejse til Helgoland, bl. a. for at samle materiale til dette værk. Til IV. bind, der først udkom 1806 efter *Abildgaards* død, har han leveret 13 tavler samt en del af teksten. Paa fig. 2—4 ses nogle af *Abildgaards* tegninger fra III. og IV. bind af dette værk.

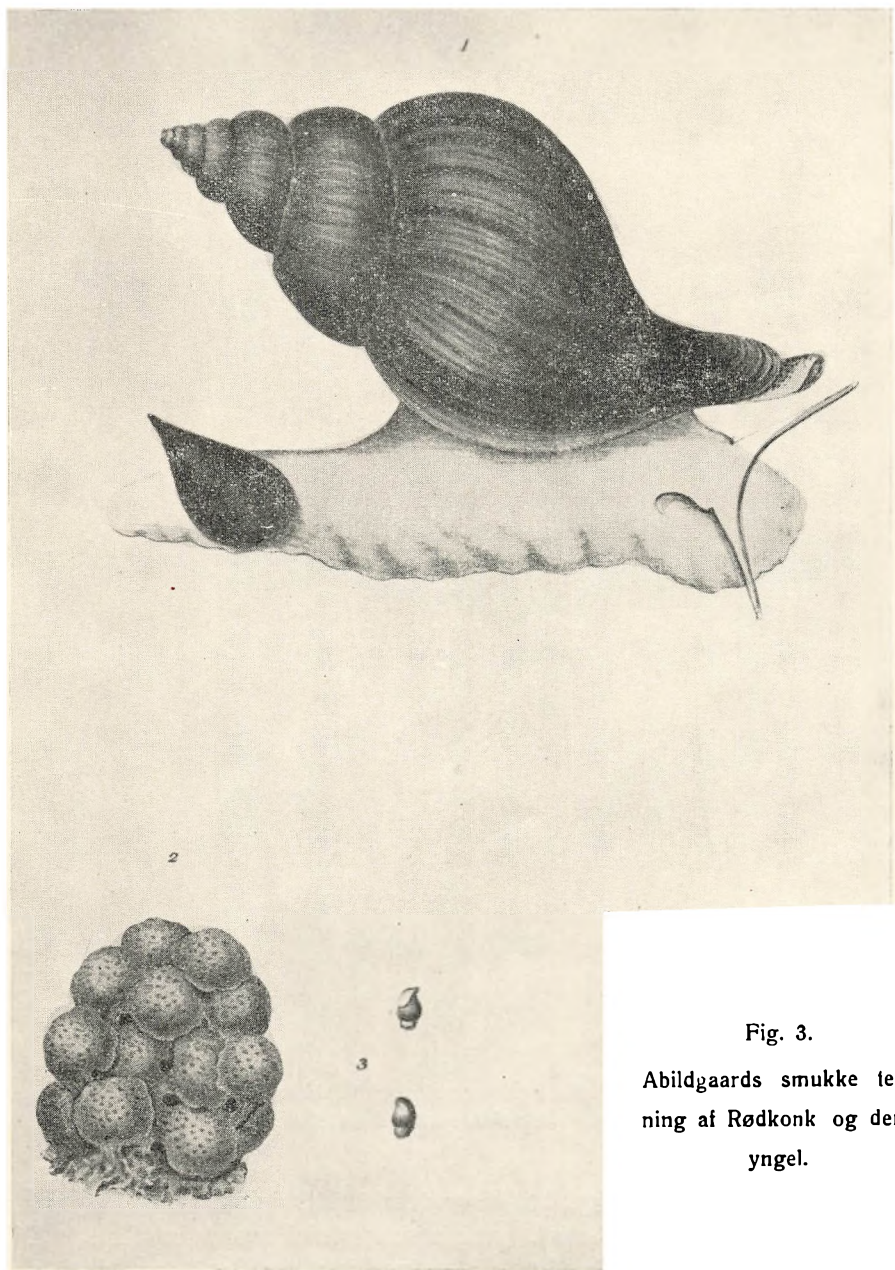

Fig. 3.

Abildgaards smukke tegning af Rødkonk og dens yngel.

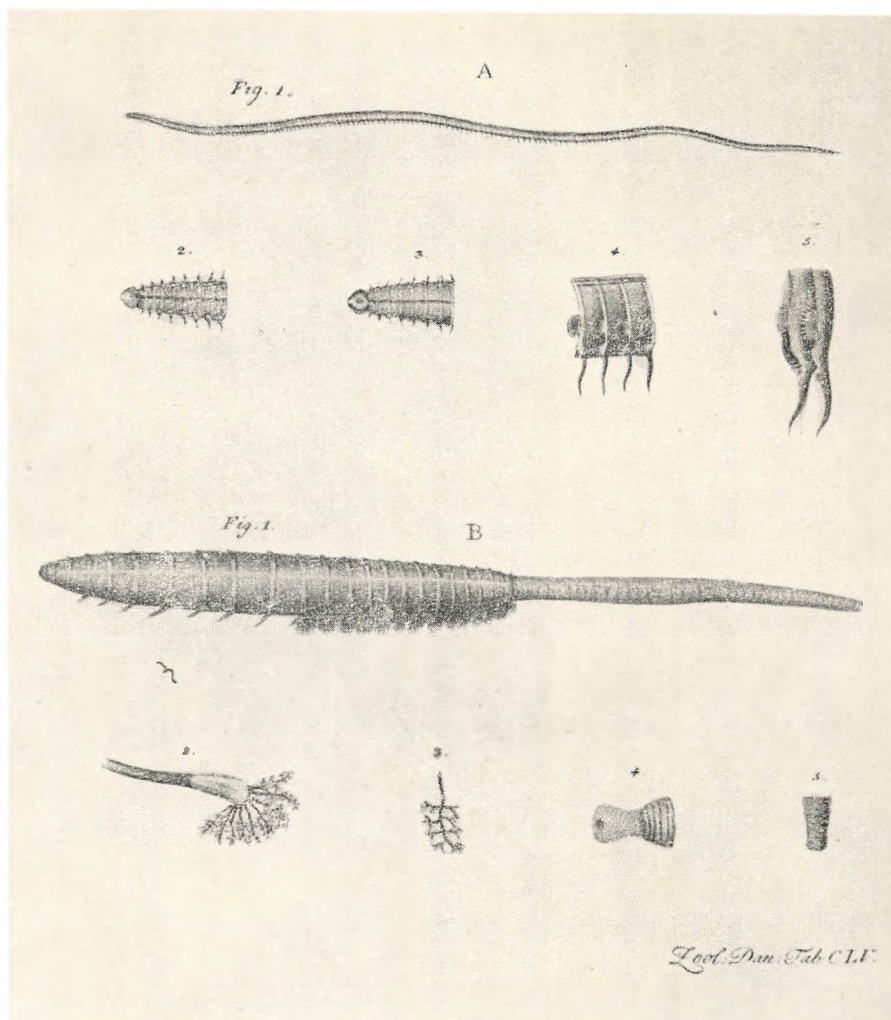

Fig. 4.

Abildgaards tegninger af nogle børsteorme, som han har fundet i littoralzonen ved Helgoland under sin omtalte rejse til denne ø.

Af *Abildgaards* øvrige beskrivende arbejder kan anføres følgende: I „Schriften der Gesellschaft naturforschender Freunde zu Berlin“ IX. findes i 1789 en „Beschreibung 1. einer grossen Seeblase (*Holothuria Priapus* Linn.) 2. zween Arten des Steinbohres (*Terebella* Linn.) 3. einer grossen Sandröhre (*Sabella* Linn.)“. Hans „Seeblase“ er en geophyride, *Priapulus priapus* L. Hos sandrørmormen undersøger han

dets rør og finder, at det er bygget af fine cylindriske kiselspikler og ikke af sandskorn. Men hvor faar dyret disse kiselspikler fra, spørger han? Dette redegør han for i Ny Samling af Det Kongl. Danske Vid. Selskabs Skrifter IV. i sine „Bemærkninger ved Linnei Sabella Chrysodon og nogle Dyrplanter“. Han fortæller her om sine forsøg med en „Alcyonium“, der lever paa samme lokalitet i Middehavet som Sabella. Han formoder da, at Sabella anvender de tilbageblevne kiselspikler af døde „Alcyonier“ til at bygge sit rør af. Da *Abildgaards* Sabella Chrysodon L. er den samme som Terebella chrysodon (Mont.), og da terebelliderne benytter tilfældigt forefaldende materiale til at bygge deres rør af, kan hans slutning udmærket være rigtig. Han angiver derimod ikke, hvad det er for en „Alcyonium“, han har for sig; men da alcyonier ikke indeholder kisel, formoder jeg, det har været en kiselsvamp, han har haft for sig.

Endvidere skal nævnes *Abildgaards* arbejder med infusionsdyr. I Naturhistorie-Selskabet holdt han i marts 1792 en forelæsning om „Nogle Forsøg betræffende Infusions Dyrenes Oprindelse og Aar-

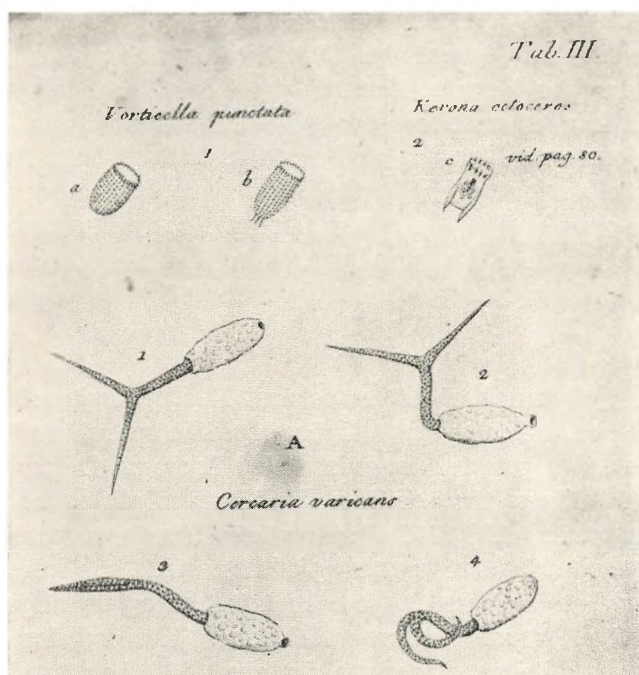

Fig. 5.

Abildgaards tegninger af nogle „nye Infusionsdyr“, som han havde fundet i forskellige infusioner. Af disse er 2 et hjuldyr og A 1—4 en iktelarve.

sagen til Vandets Forraadnelse". Ved disse forsøg viser han, at de kim, hvoraf dyrene opstaar, ikke findes i selve vandet, men knyttet til de planter, som anvendes til fremstilling af kulturer. Endvidere viser han, at det ikke er vandet selv der raadner ved henstand, men de i vandet værende organismer (infusionsdyr), samt at dyrene trives udmærket i frisk vand og ikke, som han formodede, behøver raadnende vand at leve i. Ved samme lejlighed forelagde han tegning og beskrivelse af nogle „nye Infusionsdyr“, der dog ikke alle er infusionsdyr. (Se fig. 5).

Disse arbejder viser, at *Abildgaard* som før nævnt ikke blot gi'r sig af med dyrenes morfologi, men i høj Grad forstaar at anvende biologiske betragtningsmaader og studerer biologiske problemer.

Det samme er tilfældet med „*Anmærkninger ved det Bonnetske Forsøg, at Hovedet igjen udvoxer paa Snegle, af hvilke man har afskaaret det*“ trykt i Bibliothek for Physik XVII. 1800. Her omtaler han *Erasmus Darwins* sætning om den indre livskraft, der afsondres fra hjernen. Han imødegaar *Thomas Browns* misforstaaelse af nævnte forsøg med snegle og beretter om sine egne forsøg over dette forhold. Han gør opmærksom paa, at det man „almindelig kaldet Hoved“, hos lavere dyr „fortiener ingenlunde dette Navn“, fordi det mangler hjernen, der hos disse dyr ligger længere bagtil. Han mener ikke, at dette forsøg modbeviser *Darwin*, men fælder dog en haard dom over *Darwins* arbejder som helhed, idet han siger, at *Darwin* ikke har „bragt os et Skridt nærmere til Kundskab om Naturens Hemmelighed, saasom han blot beskriver Phænomenen, idet han troer at forklare dem“. *Darwins* tanker blev først aktuelle et halvt hundrede aar senere, da hans sønnesøn *Charles Darwin* gjorde opmærksom paa dem.

Hidtil har vi kun beskæftiget os med *Abildgaards* arbejder over hvirvelløse dyr. Men ogsaa til hvirveldyrenes naturhistorie har han givet, foruden et par tegninger af fisk i *Zoologia Danica*, to smaa, men vigtige bidrag. I „Schriften der Gesellschaft naturforschender Freunde zu Berlin“ X., 1792, finder vi en „*Kurtze anatomische Beschreibung des Säugers (Myzine glutinosa Linn.)*“. I denne artikel gennemgaar han først de tidligere beskrivelser og tegninger af dette dyr, som *Linné* havde henført til ormene. Han udtaler sin længe nærede tvivl om denne placerings rigtighed, idet han fremhæver „die grosse äusserliche Gleichheit dieser Thiere mit den Neuaugen“, og da han omsider kommer i besiddelse af tre eksemplarer „eilte Ich, dieses so lange gesuchte Thier kennen zu lernen, und fand, dass es

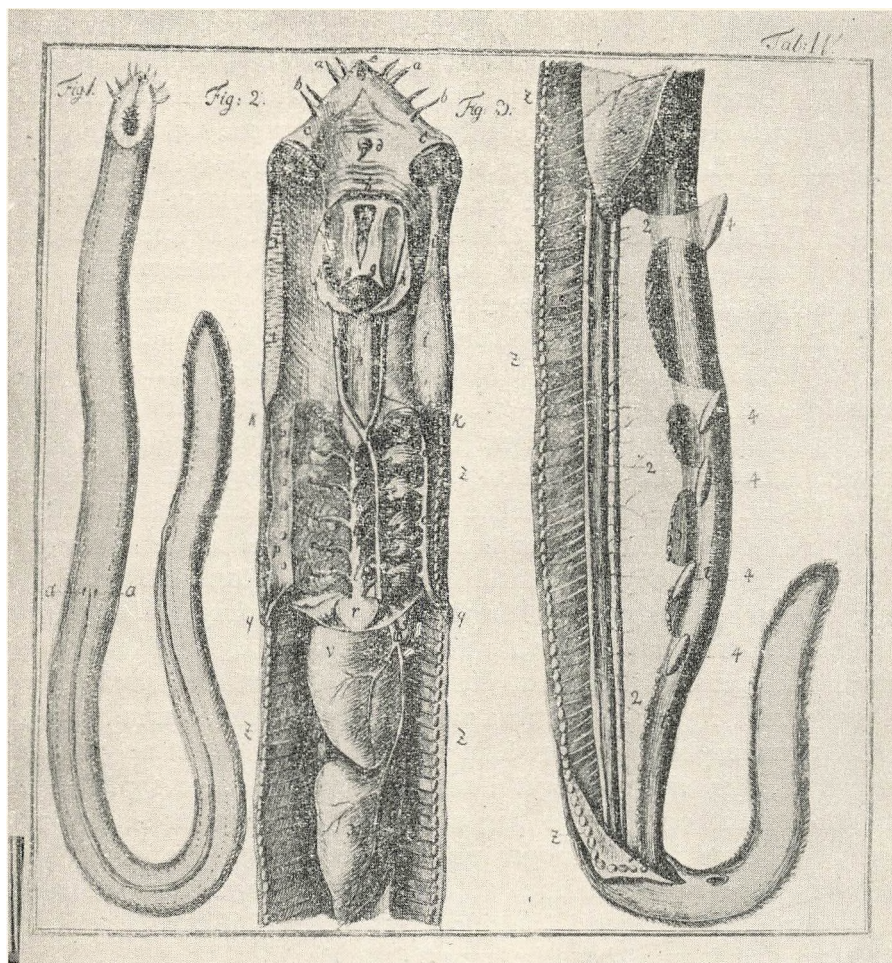

Fig. 6.

Abildgaards tegning af *Myxine glutinosa* L. med hans forklaring (noget forkortet).

„Fig. 1 viser Dyret i sin Helhed liggende paa Ryggen. a er de to ydre Gælleaabninger.

Fig. 2 viser Dyrets Forende aabnet. a og b Føletraade. c de kamdannede Horn-tænder, der bevæges af Musklerne i. d Ganetand. e ydre Næsebor. f indre Næsebor, der aabner sig i Svælgrøret h. Ved k begynder Gællehulen med 6 Gællekamre paa hver Side. o og p Kanaler, der forbinder Svælget med den ydre Gælleaabning q. r Hjerter. v Lever. y Galdeblære.

Fig. 3 viser Dyrets bageste Del. 1 Tarmen. 2 Bughinde. 3 og 4 Æg. z Perlesnor af Slimkirtler, der kan afsondre uhyre Mængder af Slim. Deres Udmunding langs hele Bugen paa begge Sider ses i Fig. 1.“

ein wiirklicher Fisch war, der mit den Neuaugen eine auffallende Gleichheit hatte". Han giver nu en meget omhyggelig beskrivelse af dyret, ledsaget af tre lige saa ombyggeligt udarbejdede tegninger (se fig. 6). Gennem denne første grundige beskrivelse af Myxine har *Abildgaard* æren af at have anbragt dette dyr paa dets rette plads i systemet. Han var selv meget optaget af sit arbejde med Myxine; han udbryder saaledes, idet han kommer til dyrets gællehule: „In dieser Bruthöle findet man dem herligsten Bau“. Det er et udtryk, der er karakteristisk for ham, som den elsker af naturen han var, stedse optaget af at finde noget nyt i skaberens store værk.

I Det Kgl. Danske Vid. Selskabs Skrifter 1799 giver *Abildgaard* en „Kort Beretning om det Kgl. Naturalcabinet i Madrid“, som han besøgte i vinteren 1793—94. Han er ikke tilfreds med disse samlingers indhold, idet han siger: „Vel er Cabinettet stort og riigt og smukt indrettet . . . ; ikke destomindre findes dog kun lidt af det, som i Særdeleshed skulde lokke en Elsker af Naturhistorien til at besøge Madrid“. Dog fanges hans opmærksomhed af „et for nogen Tid siden i Peru opgravet Skelet af et ubekient colosalsk Dyr“. Dette dyr er den af *Cuvier* i 1795 beskrevne *Megatherium*. *Abildgaards* beskrivelse er grundig og viser hans betydelige iagttagelsesevne og store zoologiske viden. Han kender ikke *Cuviers* beskrivelse, men siger ganske rigtigt, at det maa være en stor Edentat, nærmest i slægt med *Myrmecophager*, mener han. Da det ikke er tilladt at gøre optegnelser eller aftegne noget i museet, maa han snige sig til at aftegne hovedet og det ene bagben. Hans tegninger er sikkert, paa grund af disse forhold, noget plumpe (se fig. 7). Fra dansk side er der grund til at beklage, at dette arbejde først blev publiceret seks aar efter besøget i Madrid; ellers vilde *Abildgaard* nu have haft æren af først at have beskrevet dette dyr.

Til beskrivelsen af *Megatherium* føjer han nogle betragtninger over forstenede dyrs forekomst i naturen. Disse betragtninger viser hans betænksomhed over for de opgaver, han giver sig i lag med. Han spørger saaledes, hvorfor forsteninger af havdyr findes i bjerge og dybt i jorden, men forsteninger af landdyr findes nær overfladen og i lavlandet. Af forekomsten af fossile næsehorn i nordlige lande slutter han, at der her maa have været et mildere klima, eller ogsaa maa datidens næsehorn have været tilpasset til et køligere klima end det, hvorunder nutidens næsehorn lever.

Til sidst skal det nævnes, at der, som et sidste resultat af *Abildgaards* rejse til Helgoland, i 1804 i Berlin fremkom en fortegnelse over dyr og planter paa denne ø. Denne fortegnelse er trykt i Zöll-

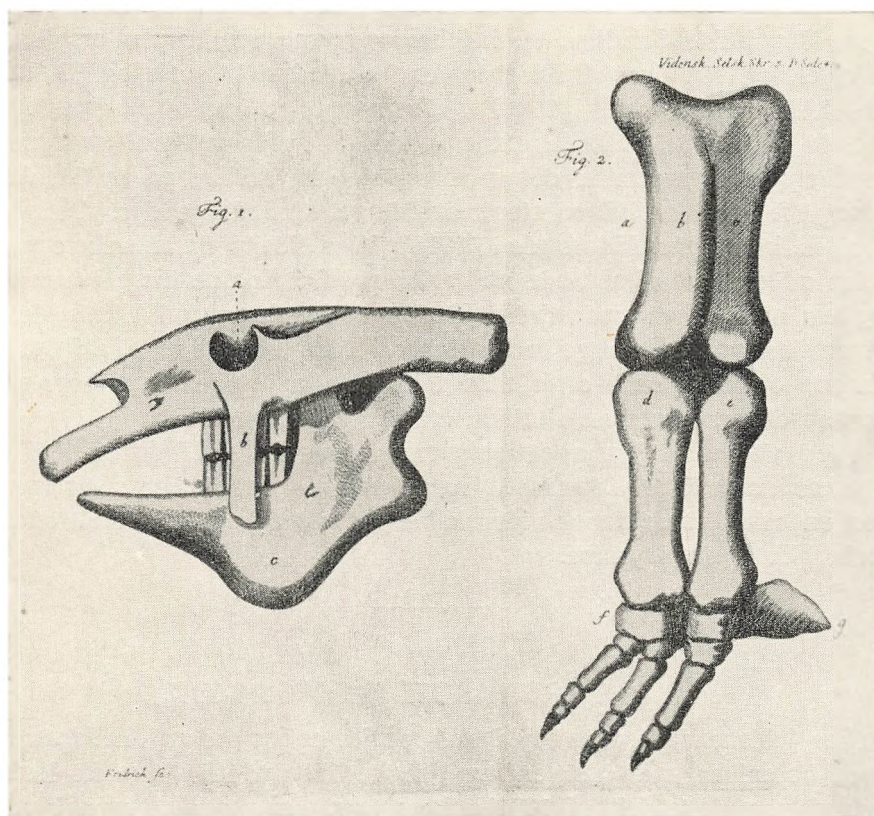

Fig. 7.

Abildgaards noget plumpe tegning af Megatherium's hoved og bagben. Han bemærker selv hertil bl. a. følgende: „Det er ikke tilladt i dette Cabinet at opskrive og endnu mindre at aftegne noget; dog fik jeg Leilighed til at aftegne Hovedet og et Bagbeen af dette Skelet . . .

Hovedets Form er aldeles besynderligt og usædvanligt Det har en meget lang og smal Hierneskal; men det besynderligste derved er dog især den meget lange Fortsætning af Kindbenet (Processus Zygomaticus) (b Fig. 1), som gaar ned over Underkiæven, og maac altsaa have gjort dette Dyrs Bevægelse med Underkiæven meget indskrænket.

Underkiæven er og i sin Form ganske afvigende fra den, som findes hos nogen anden bekient Dyreart, ved sin Størrelse og den store nedhængende Bugning af den underste Rand.

I Kiæven var der ingen Fortænder eller Hugtænder Men det havde 16 Kiævetænder, 4 oventil og 4 nedentil i hver Kiæve Bagbenet, hvoraf jeg tog Tegning (Fig. 2), var ikke mindre besynderligt. Laarbenet (a) var næstendels halv saa bredt som langt Men dette Been syntes at bestaa af to Dele, adskilte efter Længden i Midten ved en Fure Skinbenet og Rørbenet (Tibia og Fibula) var sammenvoxede for oven Det havde 8 Been i Fodledet (I) eller Ankelen, af hvilke Hælbenet (g) var overmaade stort og bagudslaaende. Det havde ikkun 3 Tær paa Bagfoden.“

ners *Vermischte Schriften* og indeholder navne paa 30 planter, deraf 4 alger, og 102 dyr; af disse dyr er 9 pattedyr, 11 fugle og 28 fisk, de sidste 54 deler han i 21 arter „*Insecta*“ og 33 arter „*Vermes*“.

Selv om en del af *Abildgaards* beskrivelser for nutiden kan synes ret betydningsløse, maa det erindres, at han levede paa en tid, der manglede kendskab til en stor mængde ret almindelige dyr. Det var i tiden kort efter *Linnés* død (1778), hvor tidens naturforskere var fuldt ud optaget af at finde nye arter og at indordne disse i *Linnés* system og evt. rette paa dette. Det er en kendt sag, at dette system siden da er tilført mange forbedringer. Mange af de af *Abildgaard* fundne og beskrevne arter maa i nutiden anbringes i ordener og underordener, som man slet ikke kendte paa hans tid.

Alt i alt haaber jeg, at denne oversigt over *Peter Christian Abildgaards* zoologiske virksomhed maa have vist, at vi her staar over for en mand, som dansk videnskabelig zoologi kan være stolt af at tælle blandt sine dyrkere.

Abildgaard som Botaniker.

For fuldstændighedens skyld skal tilføjes et par ord om *Abildgaard* som botaniker, men det er kun ganske lidt der foreligger fra hans haand paa dette felt. I 1773 udkom *Chr. Friis Rottbølls* værk om halvgræsser (*Cyperaceer*). Heri benyttede man sig af *Abildgaards* tegnetalent, idet det overlodes ham at tegne tavlerne. Værkets titel er *Descriptionum et iconum liber I*.

En enkelt botanisk afhandling finder vi i *Naturhistorie-Selskabets* skrifter 1791. Det er nogle anmærkninger til Kgl. Inspektør *Troyels*, i samme hæfte publicerede „*Betragtninger over Meldrøier hos Rug og Brand hos Hvede*“. Efter historiske, anatomiske og kemiske undersøgelser, som han selv har foretaget, mener *Abildgaard*, at han maa imødegaa *Troyels* rigtige antagelse, at disse to sygdomme hos kornet er svampe. Om meldrøjer siger han, at det er „Kiernen, som uden Spire er bleven ved at voxe“. Løvrigt er hans historiske oversigt over fortidens opfattelse af denne svamp ganske interessant. Selv om hans slutresultat er forkert giver artiklen os et indblik i hans omfattende viden og indsigt i naturhistoriens forskellige felter.

Fortegnelse over P. C. Abildgaards vigtigste naturhistoriske Skrifter.

- 1776—1806. Bidrag i O. F. Müllers Zoologia Danica.
1789. Beschreibung 1. einer grossen Seeblase (Holothuria Priapus Linn.) 2. zween Arten des Steinbohres (Terebella Linn.). 3. einer grossen Sandröhre (Sabella Linn.) (Berlin.)
1790. Alm. Betragtninger over Indvolde-Orme, Bemærkninger ved Hundesteilens Bændelorm m. v. (Skrivter af Naturhistorie-Selskabet.)
1791. Nogle Anmærkninger af Troyels Beretning om Svampe, som findes undertiden paa Solsikken og dens Lighed med adskillige Planters især Rugens Misfostere, Moderkorn eller Meldrøier kaldede, samt Brand hos Planterne m. v. (Skrivter af Naturhistorie-Selskabet.)
1791. Nyere Efterretning om det Skaldyr i Middelhavet, som Forskål har beskrevet under Navn af Anomie tridentata. (Skrivter af Naturhistorie-Selskabet.)
1792. Kurze anatomische Beschreibung des Säugers (Myxine glutinosa Linn.). (Berlin.)
1793. Bemærkninger ved Linnei Sabella Chrysodon og nogle Dyrplanter. (Vid. Selsk. Skrifter.)
1793. Nogle Forsøg betræffende Infusionsdyrenes Oprindelse og Aarsagen til Vandets Forraadnelse m. v. (Skrivter af Naturhistorie-Selskabet.)
1794. Beskrivelse af tvende nye Insekter m. v.
Beskrivelse af en ny Igle, fundet paa Giellerne af Støren.
Beskrivelse af en Gielde-Orm (Lernæa), fundet paa Brasens Krop.
Beskrivelse af en Snylteorm, fundet paa Hornfiskens Gieller (Axine Bellones).
Aftegning af Müllers Plumas-Nerite. (Valvata cristata.) (Skrivter af Naturhistorie-Selskabet.)
1794. Eine neue Entdeckung von dem granulirten Blasenbandwurm. (Reims neue Sammlung VI.)
1795. Kort Beretning om det Kgl. Naturalcabinet i Madrid o. s. v. (Vid. Selsk. Skrifter.)
1800. Anmærkning ved det Bonnetske Forsøg, at Hovedet igien udvoxer paa Snegle, af hvilke man har afskaaret det. (Bibliothek for Physik.)
1804. En Fortegnelse over Dyr og Planter paa Helgoland. (Zöllners Verm. Schriften.)

P. C. Abildgaard som Mineralog.

Som det er anført i det foregaaende, var det almindeligt af hensyn til de norske bjergværker, at datidens naturforskere her i Danmark beskæftigede sig med mineralogi.

Abildgaard danner ingen undtagelse i den henseende. I virkeligheden er hans mineralogiske arbejder ikke ubetydelige, men de er nøje knyttede til hans kemiske og skal derfor her behandles ganske kort. De findes alle trykt i Vid. Selskabs Skrifter eller i Bibliothek for Physik. Den ældste afhandling er allerede oplæst i Vid. Selskab i 1777 og handler om „*Nogle Forsøg med Flussspat og Flussspat-syre*“.

Ogsaa andre mineraler har han gjort til genstand for undersøgelse. Med „*Qvartz* og *Vitriolsyre*“ faar han saaledes under visse forhold „*Alunkrystaller*“; dette resultat undrer ham, og han udtrykker ønsket om, „at dette maatte foranledige andre, hvis Kald det nærmere er, til at igjentage disse Forsøg, for at erholde fuld Vished i denne for Naturkyndigheden ikke ubetydelige Sag“. Dette er typisk for *Abildgaard*; samtidig med at han ikke overvurderer sit eget arbejde, kender han dog dets værdi. Som han selv bestræbte sig for at gøre det, opfordrede han ogsaa andre til „selv at undersøge og erfare, førend de antage og troe, hvad andre paastaae at have opdaget“.

Om „*Sølv-Branderts*“ fra Kongsberg finder han, at den ikke kan brænde og bestemmer den som værende en „*haard sort Grafit med gedigen Sølv*“. Blandt andre norske bjergarter adskiller han forskellige „*Titanertser*“ (titanholdigt jernmalm), skriver om en bjergart kaldet „*Arendalit*“ samt forskellige „*Zeoliter*“ fra Kongsberg. En artikel, der har bevaret sin aktualitet indtil vor tid, er „*Nogle Undersøgelser af de Bornholmske og Færøiske Steenkul med Hensyn til deres Værdi i Forhold til de engelske og skotske*.“

Ogsaa adskillige grønlandske mineraler har han undersøgt. Blandt disse er den vigtigste „en hvid storbladig, halvgiennemskinlig og temmelig tung Steenart fra Grønland, hvorefter for nogle Aar siden er tilfældigvis iblandt andre grønlandske Steenarter hidbragt nogle faae Stykker“. Denne sten er intet mindre end „*Kryolit eller Issten*“, kaldet saaledes af den portugisiske mineralog *Andrada*. *Abildgaard* anfører *Andradas* beskrivelse af kryoliten og meddeler sin egen, af *Andrada* benyttede analyse af denne bjergart. Han fortæller hvilke vanskeligheder det voldte ham at godtgøre, at kryolit bestaar af „*Flus-syre og Alunjord*“, d. v. s. indeholder fluor og aluminium; men det lykkedes. Derimod finder han ikke forholdet mellem bestanddelene, bl. a. fordi han har for lidt materiale til sin raadighed; heller ikke kryolitens tredie bestanddel natrium lykkes det ham at paavise, men han udtrykker ønsket om, at dette nye mineral maa blive nærmere undersøgt af andre. Dette sker kort tid senere af *Klaproth*, der finder natrium samt forholdet mellem de tre bestanddele. Dette meddeler *Abildgaard* i *Nyt Bibliotek for Physik* kort før sin død. Det er værd at lægge mærke til, at *Abildgaard* har fundet de væsentlige bestanddele af denne for Grønland og Danmark senere saa vigtige bjergart.

I Naturhistorie-Selskabet holdt *Abildgaard* i 1791 en forelæsning „*Om Drypstensformige Calcedoner m. v.*“. Heri beskrives nogle af kalcedonens mange varieteter, hvorefter han diskuterer, hvorledes dette

mineral kan være dannet. Han mener ikke, at kalcedon kan være en flydende masse, der er størknet, men heller ikke at den kan være dannet som drypsten. Han opstiller en række grunde for, hvorledes han kommer til dette resultat, og mener, at kalcedon er dannet „ved ufuldstændig Krystallisation p. G. a. indblandet Ler“. Selv om det resultat, han kommer til, ikke kan staa for kritik, giver hele hans ræsonnement os et indblik i hans evne til at gennemtænke et problem. Indledningen til denne forelæsning giver os, som saa ofte i hans skrifter, et godt indblik i med hvilken energi og med hvilke følelser, han gi'r sig i lag med de opgaver, som naturen stiller. Han siger bl. a.: „Vel synes det at være en Slags Formastelse, at ville opdage Tingenes Oprindelsesmaade paa denne Klode, af hvilken vi dog høist ufuldkomment kunne betragte det yderste af Skallen Imidlertid fornøjer Randsagningen endog da, naar vi med klareste Overbevisning fornemme de uigennemtrængelige Grændser for vor Videlyst. Men denne ydmygende Overbevisning, som er saa gavnlig og saa kraftig Lægedom mod den menneskelige Tilbøjelighed til at være stolt af Kundskab, kan ikke erhverves uden ved megen Randsagning; og som det fornøjer Barnet at prøve Styrke med Manden, . . . saaledes er det ogsaa en Vellyst for den menneskelige Forstand at prøve paa at udforske den uudgrundelige Natur . . .“

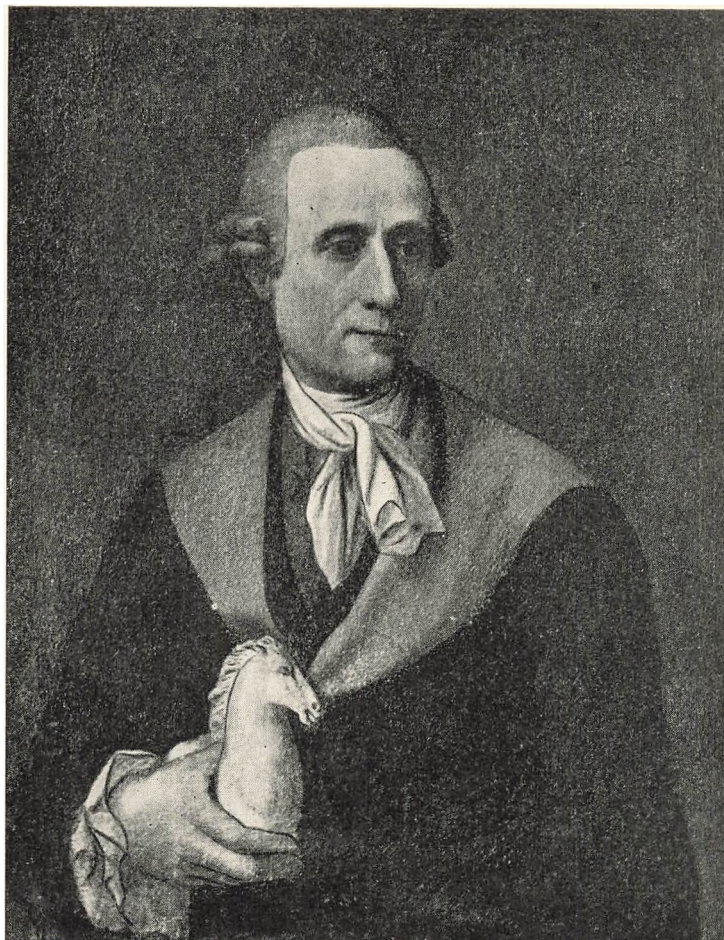
Til sidst skal omtales et brev til Ober Bergrath *Karsten* om *Norges mineralogi*. Det er skrevet i Kongsberg. Han meddeler her sine mineralogiske iagttagelser paa sin rejse saavel fra egnen omkring Trondheim som i Sydnorge. Han fortæller om bjergenes bestanddele og om vandets store indflydelse, idet han skriver: „Alle Granit und Glimmerschifer Gebirge sind hier so rund und eben, als wenn sie eine Ewigkeit hindurch wären überströmt gewesen.“ *Abildgaards* samtid forklarede overfladefænomenerne bl. a. ud fra syndflodsteorien; islids-teorier kendte man ikke noget til. Men brevet viser *Abildgaard* som den vaagne iagttager, der søger at forklare det „hvorfor“, der opstaar under iagttagelserne.

Abildgaard havde en meget betydelig *mineralogisk samling*. En del af denne gik til grunde ved ildebrand (1794), resten kom senere til mineralogisk museum; den findes dog ikke samlet her, men fordelt omkring hvor mineralerne hører hjemme.

Fortegnelse over P. C. Abildgaards vigtigste mineralogiske arbejder.

1779. Nogle Forsøg med Fluspat og Flusspatsyre. (Vid. Selsk. Skrifter.)
1781. Nogle Forsøg med Quartz og Vitriolsyre. (Vid. Selsk. Skrifter.)
1785. Fortsættelse af Forsøg med Quartz og Vitriolsyre. (Vid. Selsk. Skrifter.)
1792. Om Drypsteensformige Calcedoner og om nogle nye ubeskrevne norske og grønlandske Steenarter. (Skrifter af Naturhistorie-Selskabet.)
1793. Beskrivelse og chemisk Undersøgelse af en Biergart, som findes i tvende Kongsbjergske Grupper under Navn af Sølv-Branderts. (Vid. Selsk. Skrifter.)
1795. Efterretninger om det sidste Udbrud af Bjerget Vesuv o. s. v. (Bibl. for Physik, Medicin og Oeconomie.)
1799. A. og Manthey: Chemisk Undersøgelse af de Bornholmske og Færøiske Steenkul med Hensyn til deres Værdi i Forhold til de engelske og skotske. (Bibl. for Physik.)
1800. Om de chemiske Bestanddele af Arendaliten o. s. v. (Bibl. for Physik.)
1800. Om norske Titanertser og en ny Steenart fra Grønland, som bestaar af Flusspatsyre og Allunjord. (Vid. Selsk. Skrifter.)
1801. Mineralogiske Efterretninger. (Nyt Bibl. for Physik o. s. v.)
1801. Brev til Ober Bergrath Karstens om Norges Mineralogi. (Berlin.)

Peter Christian Abildgaard.

Kunstneren er ukendt. Maleriet hænger paa Frederiksborgmuseet og gengives her med Museets Tilladelse.

P. C. Abildgaards kemiske og fysiske Arbejder.

AF LEKTOR E. BEYER, ODENSE.

*J*Aaret 1762 erhvervede Peter Christian Abildgaard Baccelaariegraden for en kemisk Afhandling: De utilitate chymiae in oeconomia reipublicae (d. v. s. Kritisk-kemisk Afhandling om Kemiens Nytte i Statshusholdningen).

I denne Afhandling, der foreligger trykt paa Latin som et lille Skrift paa ca. 20 Sider, giver Forfatteren en systematisk Oversigt over Kemiens Betydning paa næsten alle Erhvervslivets Omraader. I meget kort og knap Form skildres det, hvorledes kemisk Indsigt er paa-krævet inden for Lægekunsten, Landbruget, Minedrift, i mange Haandværk og paa det teknisk-kemiske Omraade ved Udvinding af Harpiks, Terpentint, Beg, Svovl og Planteolier eller ved Fremstilling af Porcelæn, Glas, Soda, Papir, Lim, Øl og Vin. Afhandlingen indeholder adskillige Henvisninger til udenlandske Kemikeres Arbejde og viser, at den da kun 22-aarige Abildgaard har været godt inde i Kemiens Stilling paa det paagældende Tidspunkt, men den er rent refererende og indeholder ikke nye Ting. Som Konklusion af sine Undersøgelser skriver han: „Da altsaa Kemiens Nytte strækker sig saa vidt, at den gør næsten de fleste Virksomheder, der henhører til Menneskelivets Hjælpemidler eller Bekvemmeligheder lettere og fuldkomnere, vil ingen fornuftig Mand efter min Mening nægte, at denne Videnskab saavel som de andre er værdig til at vokse, støttet ved de mægtiges Beskyttelse og Værn; thi den, der kun har teoretisk Kendskab til Kemien, udretter ikke meget, hvis han ikke bliver hjulpet ved

nøjere Forsøg, der ikke kan foretages uden stor Bekostning. Men hvis man ønsker, at Nyttens og den højeste Nødvendighed af denne Videnskab bliver mere kendt hos os engang, tror jeg ikke der vil mangle Mæcener, som vil nære og værne denne saavel som de andre Kunster med deres Værn og økonomiske Støtte“.

Der gaar nu adskillige Aar, inden Abildgaard offentliggør Afhandling om kemiske eller fysiske Emner.

I Videnskabernes Selskabs Skrifter fra 1779 findes en Beskrivelse af en Række Forsøg med Flusspat og Svovlsyre og af Undersøgelsen af det dannede Destillat. Forsøgene er omhyggeligt skildrede og Abildgaard mener, i Modsætning til den svenske Kemiker, Scheeli, at det dannede Stof maa være en særlig mineralsk Syre, ikke noget, der stammer fra Svovlsyren.

Karakteristisk for Abildgaard er hans Indledning til den lille Afhandling, hvori han opfordrer alle, der giver sig af med videnskabelige Forsøg, til at gentage disse mange Gange under yderste Omhu, og ikke lade sig bedrage af et enkelt Forsøg i deres Attraa efter at naa til nye Resultater.

I Videnskabernes Selskabs Skrifter 1781 og 1783 giver Abildgaard en Redegørelse for en Række „Forsøg over Quarts og Vitriolsyre“. Første Gang giver han en kort Meddelelse om, at Kvarts ved Behandling med Syren synes at give Alun, selv om det egentlig ikke skulde kunne lade sig gøre. Efter den foreløbige Meddelelse fortsættes Undersøgelsen; i næste Del af Afhandlingen bekræfter han, at der i visse Tilfælde, navnlig naar Kvartsen havde ligget længe sammen med Vand, virkelig synes at fremkomme Alun. I Afhandlingen gør Abildgaard omhyggelig Rede for Tidens Opfattelse af de tre „Grundjorder“: Kalkjord, Kiseljord og Ler. De to førstes Oprindelse var man saa nogenlunde klar over, men Leret var den store Gaade. Abildgaard omtaler omhyggeligt, de forskellige Forskeres Opfattelse og mener, at hans Forsøg tyder paa, at den Teori er rigtig, som siger, at Leret er forvitrede kiselholdige Bjergarter. Kvartsen i hans Forsøg stammede fra den kgl. Porcelænsfabrik og har sikkert i flere Tilfælde været uren, hvorved han har fundet de svage Spor af Alun ved Forsøgene. Skildringen af de enkelte Forsøg er meget omhyggelig, der findes nøje Angivelse af Vægten baade af Begyndelses- og Slutningsmængderne og en Vurdering af Usikkerheden ved Forsøgenes Udførelse.

I den fysikalske Aarbog Bd. VII 1793 findes en Artikel:

„Hvorledes man kunde prøve, om et Stykke Jern vejer mere ved Polerne end ved Ækvator“. Da det ikke kan anses for bevist, at

den Kraft, der drejer Magnetnaalen mod Polerne virkelig er Magnetisme, forelægger Abildgaard Videnskabernes Selskab et Forslag om at faa undersøgt, om den Kraft, hvormed Jorden tiltrækker et Stykke Jern, er ens eller forskellig ved Polerne og ved Ækvator. Er Jorden virkelig en Magnet, maa Kraften ligesom ved andre Magneter være størst ved Polerne. Han ansaa denne Undersøgelse for en passende Opgave for et Land; der har Besiddelser baade nær ved Polerne og i Troperne. Der bør forfærdiges en Vægt med en Følsomhed paa $\frac{1}{240}$ Qvint. Der bør laves to Sæt Lodder, et af Messing og et af anden Vægtfylde f. Eks. Sølv for at undersøge Vægtens Variation med Afstanden fra Ækvator. Nogle Stykker Staal bør fremstilles og derefter vejes nøjagtigt i København og saa sendes til Grønland, for at en paalidelig Mand kan udføre Vejningerne der. Senere bør Apparaterne sendes med et af Flaadens Skibe til Trankebar, for at Forsøgene kan gentages der. Efter en Erklæring af Prof. Kratzenstein, som indeholder meget til Oplysning om Datidens Forestillinger om de jordmagnetiske Forhold, blev Forslaget vedtaget til Udførelse, saa snart man kan faa „duelige Subjekter“ til at foretage Forsøgene.

I Bibliotek for Physik, Medicin og Økonomi 15. Bd. 1799 findes en lille Beskrivelse af en Række Forsøg over Saltvands Frysepunkts Afhængighed af Koncentrationen, anstillet for at konstatere hvor meget Salt, der bør tilsættes Vandbeholdere til Brandslukning for at gøre dem frostfri.

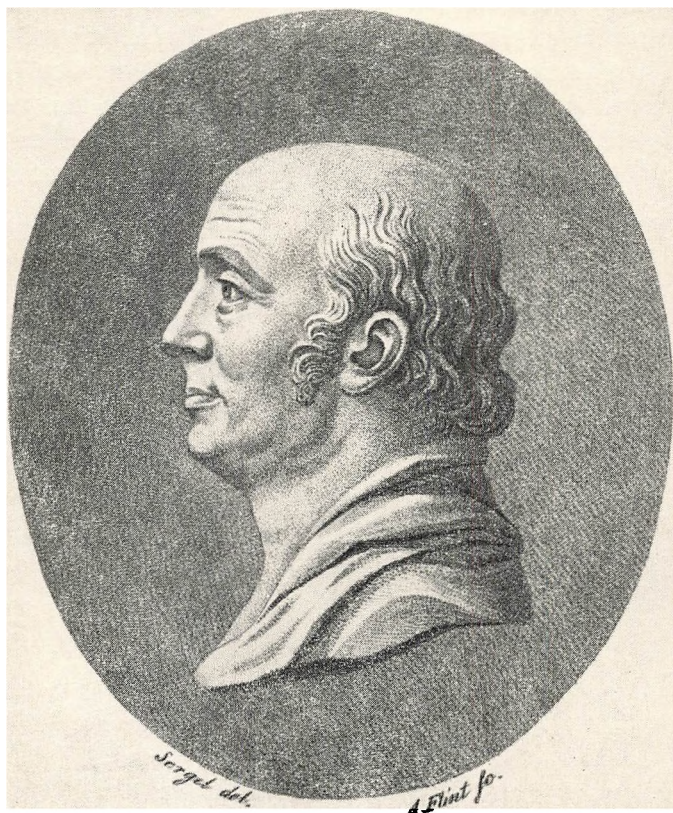
Samme Bind indeholder ogsaa en anden Forsøgsrække, der har sit Udspring i den haarde Vinterkulde, nemlig en Række Undersøgelser af Bornholmske Kuls Varmeværdi i Sammenligning med de skotske og engelske. Forsøgene er som sædvanlig omhyggeligt forklarede, og Resultaterne klart angivet. Endelig findes i samme Bind en lille Meddelelse om en bedre Metode til at rense Brunsten fra Indblandinger af Jernsalte.

I Videnskabernes Selskabs Skrifter Aar 1800 omtaler Abildgaard dernæst Kryolitten, hvoraf nogle Sten faa Aar før var kommet til Europa. Portugiseren Andrada har kaldt den Kryolit eller Issten, og Abildgaard refererer hans Beskrivelse af Bjergarten som Eksempel paa hans metodiske Opstilling af en saadan Beskrivelse. Desuden omtaler han sine egne Forsøg med Kryolit, hvor han med konc. Svovlsyre har faaet uddrevet et Stof, der maa være Flussyre — den kan ætse Glas og har alle Flussyrens Egenskaber.

Foruden de her nævnte Afhandlinger om spredte fysiske og kemiske Emner har Abildgaard sammen med E. Viborg udgivet: Indledning til alm. Naturkyndighed for Dyr læger, bestemt til Undervisningen i

den kgl. danske Dyrlægeskole Kbh. 1800. I denne fortrinlige Lærebog i Fysik og Kemi har Abildgaard udarbejdet Kapitlerne om Lyset, Elektriciteten, Magnetismen og Jordkloden. Læser man Omtalen af Lysets Tilbagekastning og Brydning, Omraader, hvor den Tids Viden var lige saa stor som Nutidens, forbauses man over den store Klarhed i Fremstillingen — den er lige til at sætte ind i en moderne Lærebog. Det er ikke mærkeligt, at Bogen findes oversat baade paa Svensk og Tysk.

Peter Christian Abildgaard.

Den svenske Billedhugger Johan Tobias Sergel havde lavet en Medaillon med Relief af Abildgaards Buste. Den gik itu paa en Transport og kendes kun gennem ovenstaaende Stik af den danske Kobberstikker Andreas Flint.

Abildgaards Underskrift.

Abildgaard og Kvægpesten.

AF DYRLÆGE C. GROVE VEJLSTRUP, HILLERØD.

*K*vægpestens ustandselige Hærgen i det 17. og 18. Aarhundrede førte efterhaanden til den lagttagelse, at Dyr, der een Gang havde været angrebet af Kvægpest, fremtidig ikke var modtagelige for Sygdommen. Denne Erfaring i Forbindelse med Antagelsen, at Sygdommen i det mindste var Menneskekopperne meget nær beslægtet, mod hvilken Lidelse man første Gang i 1670 med Held havde anvendt Vaccination, førte ved Kvægpestens stadige Udbredelse til Forsøg paa ved kunstig Podning af Smitstoffet paa sundt Kvæg at paaføre dette en mildere forløbende Sygdom for derigennem at sikre det for den naturligere og stærkere Infektion.

Indpodning mod Kvægpest anvendtes første Gang 1744 af en Engländer ved Navn Dodson, og fra England bredte Indpodningsforsøgene sig efterhaanden til alle Lande i Europa. Her hjemme er de første Indpodningsforsøg udført privat af Pastor Peder Thun til Hjortelund i Ribe Amt i Aaret 1762, og med P. C. Abildgaard som Leder udførtes under den her i Landet herskende Kvægpest 1778—79 en Del Indpodningsforsøg forskellige Steder, fortrinsvis paa Langeland.

Allerede i 1770—72 var der paa Aunø ved Vordingborg paa Regeringens Foranstaltning og under Ledelse af Botanikeren, Professor Oeder foretaget en Række Indpodningsforsøg.

- 1770 indpodedes 61 Stkr. Kvæg hvoraf
 - 18 (29,3 %) overlevede Vaccinationen
 - 42 (69 %) døde, mens
 - 1 (1,7 %) forblev usmittet.
- 1771 indpodedes 160 Dyr, hvoraf
 - 91 (57 %) overlevede Vaccinationen,
 - 1 (0,5 %) maatte slagtes, mens
 - 68 (42,5 %) forblev usmittede.

1772 indpodedes 169 Stkr. Kvæg, hvoraf
123 (72,8 %) overlevede Vaccinationen,
2 (1,2 %) døde, og
44 (26 %) forblev usmittede.

Lignende Forsøg i Mecklenburg anstillet paa 3806 Stkr. Kvæg, havde givet til Resultat:

3107 (81,6 %) helbredede
344 (9 %) døde
290 (7,6 %) endnu syge ved Beretningens Afslutning og
65 (1,8 %) ikke smittede.

Ved de af Abildgaard ledede Indpodningsforsøg indpodedes ialt 1188 Stkr. Kvæg, fordelt paa 41 Forsøgsrækker. Indpodningerne foretoges dels af 3 Lærlinge fra Veterinærskolen¹⁾, dels af 5 Indpodere, indskrevet fra Mecklenburg. Disse sidste medbragte ogsaa Smitstof, da man mente, at det daarlige Resultat ved de først udførte Forsøg (af 100 Stkr. Kvæg indpodet paa 9 forskellige Pladser var 52 Stkr. døde) skyldtes, at Smitstoffet, der havde været anvendt i Mecklenburg, havde været mildere end det i Danmark anvendte. De fremtidige Resultater viste dog, at dette ikke alene var Aarsagen.

Resultatet ved de af Abildgaard anstillede Forsøg blev:

584 Dyr (49 %) overlevede Vaccinationen,
566 Dyr (47,6 %) døde, mens
38 Dyr (3,4 %) forblev usmittede.

I Forhold til de ovenfor omtalte Indpodningsforsøg maa Resultatet siges at være daarligt, men paa Grundlag af en kritisk Gennemgang af det ved de enkelte Forsøgsrækker konstaterede sættes Abildgaard i Stand til at opstille ganske bestemte Retningslinier for en saadan Fremgangsmaade ved Vaccinationen, at den størst mulige Helbredelsesprocent for de indpodede Dyr opnaas.

Hvad Valget af Smitstof angaar, er det ligegyldigt, om man anvender Øjen- eller Næseflaad af syge eller indpodede Dyr, blot skal man sikre sig, at Smitstoffet stammer fra Dyr, der har haft Sygdommen i mild Grad. Bedst er det at tage Smitstof fra Dyr paa Steder, hvor et Større Antal end sædvanligt overlever Sygdommen. Smitstoffet skal udtages Anden- eller højst Trediedagen, efter at Øjen- eller Næseflaadet er begyndt. Venter man længere, risikerer man, at Smit-

¹⁾ Disse tre var: Michel Lange (eks. 1780), Christian Bøttern (eks. 1780) og Johan Røttger (eks. 1780).

stoffet er saa svagt, at det kun formaar at smitte et eller nogle enkelte af de indpodede Dyr, hvorfra Smitten saa paa naturlig Maade kan angribe de øvrige. Af denne Grund, og ogsaa fordi man kan risikere, at nogle af de Dyr, der skal indpodes, allerede er smittede paa naturlig Vis, uden at det kan ses, bør de Samlinger af Dyr, der skal indpodes, være saa faatallige som muligt.

For nu at være sikker paa at anvende Smitstof fra Dyr, der faar Sygdommen i mild Grad, opsamler man paa een Gang Podestof fra flere Dyr. Man anvender hertil Bundter af et Par Tommer lange Uld- eller Bomuldstraade, 30—40 Stykker i hver Bundt, og gennemfugter Bundtet med Øjen- eller Næseflaad fra de angrebne Dyr. Bundterne opbevares i veltilproppede, signerede Flasker i 3—4 Dage, indtil man har set, hvorledes Sygdommen forløber. Kun det Smitstof, der stammer fra let angrebne Dyr maa anvendes, og man maa under Opsamlingen omhyggeligt drage Omsorg for, at Smitstof fra det ene Dyr ikke kommer i Berøring med Smitstof fra et andet Dyr, ligesom Opsamlere omhyggeligt maa rengøre sig mellem hver enkelt Opsamling.

Det paa denne Vis opsamlede Smitstof kan om Vinteren opbevares 8—14 Dage, naar det anbringes paa et køligt Sted, ved Varme, saaledes ogsaa om Sommeren ødelægges det hurtigere. Abildgaard har saaledes experimentelt bevist, at Kvægpestens Smitstof ødelægges ved Opvarmning til 150 Grader Fahrenheit. Undtagelsesvis har man set, at Smitstoffet har været brugeligt efter 1 Maanedes Opbevaring. Paa Grundlag af denne ogsaa af andre indhøstede Erfaring stiller Abildgaard sig meget skeptisk overfor Tilforladeligheden af de ovenfor omtalte Indpodningsforsøg 1771—72 paa Aunø, hvor der var blevet anvendt aargammelt Smitstof. Abildgaard tvivler stærkt paa, at de Dyr, der er opgivet som værende helbredet efter Indpodningen, i Virkeligheden har været syge. Det store Antal ikke-smittede Dyr ved disse Forsøg støtter i kendelig Grad Abildgaards Tanker.

Indpodningen kan foretages paa et hvilket som helst Sted paa Dyret, blot skal man vælge et af de mest kødfulde. Man kan i et frembragt Snitsaar dryppe nogle Draaber af Smitstoffet, eller man kan med en Naal trække en med Smitstoffet vædet Traad gennem Huden som en Sime, eller man kan lægge en saadan behandlet Traad ned i et frembragt Snitsaar og holde den paa Plads der ved at dække Saaret med et Begplaster. Den første Fremgangsmaade anbefaler Abildgaard især, da man derved undgaar de meget store Hævelser, der ikke saa sjældent fulgte med ved Anvendelsen af de to sidstnævnte Metoder. Saarene maa renses dagligt med Saltvand, især

maa dette gøres omhyggeligt om Sommeren, hvor Saarene er meget udsatte for Flueangreb.

Med størst Held kan Indpodningen udføres paa ungt Kvæg, 1—4 Aar gammelt, der endnu ikke har kælvet. Ved regelret Fremgangsmaade dør af saadant Kvæg næsten intet. (De i Mecklenburg foretagne Indpodninger var udført paa saadanne Dyr.) Næppe $\frac{1}{3}$ af gamle Dyr overlever en Vaccination, og endnu værre stiller det sig, saafremt Køerne tillige er drægtige. Unge Køer fra 4—5 Aar, der er 4—5 Maaneder henne i Drægtighedsperioden, overstaar Indpodningen lettere end højere drægtige Dyr, og disse igen lettere end 8—12 Aar gamle, ikke drægtige Dyr, hvoraf saa mange gaar til, at man kun skal indpode saadanne, hvis selve Sygdommen er absolut uundgaelig. Kalve skal en Maanedstid have været paa Græs, førend de med Held kan vaccineres.

Det er af yderste Vigtighed, at det Kvæg, der skal indpodes, er fuldkomment sundt og ikke allerede smittet. Et enkelt Stykke smittet Kvæg i en Samling, der skal indpodes, kan smitte de øvrige, inden Indpodningen bliver virksom. Den Plads, hvor Indpodningen skal ske, maa være sikret saaledes, at hverken Dyr eller Mennesker, der kan føre Smitte med sig, maa faa Adgang dertil. Ligeledes maa man sikre sig, at saavel Foder som Vand er smittefrit. Indpodningerne kan foretages Aaret rundt, blot man skaffer Dyrene Skygge om Sommeren og Læ om Vinteren. Et Hus eller en Stald, der een Gang har været anvendt til indpodet Kvæg, er ikke anvendelig mere, men vil kunne anvendes til Opstaldning af Kvæg Sjettedagen efter Indpodningen. Den, der udfører Indpodningen, maa være iført andet Tøj, end det han har anvendt under Opsamling af Smitstoffet.

Naar Indpodningerne er foretaget med godartet Smitstof, paa Dyr af passende Alder og med de ovenfor omtalte Forsigtighedsregler, er videre Omsorg for de indpodede Dyr unødvendig, bortset fra at de skal bydes godt Græs eller friskt, godt Hø, og have rent, friskt Vand. Dog skal drægtige Dyr og gamle Køer aarelades. Skulde Dyr, fordi man enten har anvendt for kraftigt Smitstof, eller fordi man har forsyndet sig mod de nævnte Forsigtighedsregler, eller hvor det drejer sig om gammelt Kvæg, blive heftigt syge, maa de behandles for derved at nedsætte Dødelighedsprocenten saa meget som muligt.

Den ved Indpodningerne fremkaldte Sygdom viser sig som Regel saaledes:

Tredie- eller Fjerdedagen svulmer Indpodningsstedet op. Den 7. 8. eller 9. Dag begynder Hosten. 9. og 10. Dag begynder Dyret at se sløjt ud, Næse og Øjne flyder, Appetitten tager af, og 11.—13.

Dagen faar Dyret gerne Diarrhoe, der varer 1—2 Dage. Ofte ser man dog, at Dyrene kun er syge en enkelt Dag (ophørt Ædelyst, Taareflaad eller Kulderystelser).

Efter disse anstillede Forsøg maatte man naa til følgende Konklusion, der ogsaa i Dag har sin Gyldighed (her citeret efter E. Viborgs Oversættelse til Tysk):

„Die Beschaffenheit und der Ausgang dieser Versuche scheint es nicht darzuthun, dass das Einimpfen ein sicheres und allgemeines Rettungsmittel gegen die Viehseuche sey.....“ „Vielleicht kann die Zeit vieles, was in dieser Sache noch verborgen ist, aufdecken, und vielleicht können mehrere Erfahrungen zur näheren Kenntnis der Natur und Eigenschaften der Seuche und Ansteckung leiten, so dass das Einimpfen dereinst das werden kann, was es bis ietzt noch nicht ist - - - ein sicheres Mittel gegen die Viehseuche.“

Der ligger i denne Udtalelse et tydeligt Bevis for, at man ikke kunde anse Indpodningerne for at være Vejen til med Sikkerhed at undgaa Angreb af Kvægpest. Vejen maatte, hævder Abildgaard, være Afspæringsforanstaltninger, eventuelt i Forbindelse med Nedslagninger, hvilket ogsaa med Held blev fulgt af Viborg under Kvægpestens Angreb i Holsten 1814. I Korthed skal nævnes de af Abildgaard anbefalede Forsigtighedsregler til Undgaaelse af Kvægpest:

1. Samkvem mellem Staldpersonale og Folk, der ikke med Sikkerhed vides at stamme fra et smittefrit Sted. Intet maa bringes ind i Stalden saafremt det ikke hidrører fra et smittefrit Sted.
2. Alle, der skal færdes i Staldene maa, selv om det ovenfor nævnte er iagttaget, skifte Klæder og Fodtøj, inden de gaar ind i Stalden, og det Tøj, der benyttes i Stalden, maa hver eller højst hveranden Dag tørres i en varm Ovn.
3. Ingen fremmede maa faa Adgang til Stalden.
4. Stalden skal holdes lukket, og Hundene holdes tøjret.
5. Drikkevandet maa være friskt og med Sikkerhed vides ikke at hidrøre fra smittede Steder. Er sidstnævnte ikke absolut sikkert, maa Vandet koges forinden Brugen.
6. Fremmede Vogne maa ikke komme i Gaarden.
7. Er Dyrene paa Græs, maa de omhyggeligt vogtes.
8. Malkerne maa skifte Tøj, hvorfor der maa være Huse paa Marken til Opbevaring af Malketøjet.

Benyttet Literatur:

„Om den grasserende Qvægsyge og dens Indpodning“ i Jyske Efterretninger, Maa-
nedlige Tillæg. 1779. (Sm. i Københavns Adresse Contours Efterretninger, 1779.)

Peter Christian Abildgaards Abhandlung über die allgemeine Rindviehseuche in vor-
züglicher Hinsicht auf ihre Einfälle in Dännemark und die daselbst angestellten Impf-
versuche i E. Viborgs Samlung von Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen.
1. Bind København 1795.

Thun, P.: Efterretninger om Qvægsygens Indpodning, indsendte til d. kgl. danske
Land-Huusholdnings-Selskab,.....København 1770.

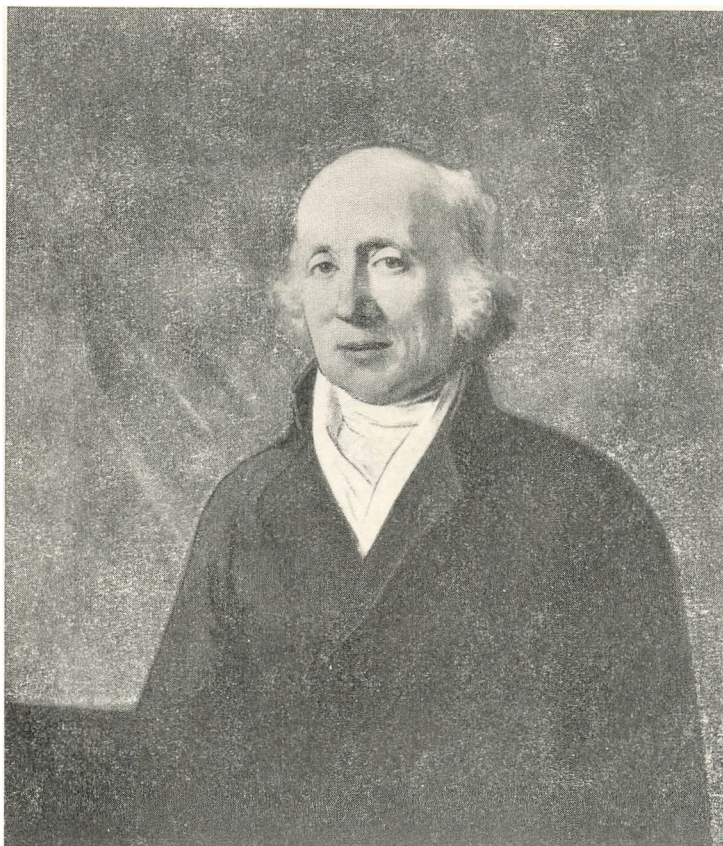
Beretning om Qvægsygens Indpodninger, som i Dannemark i Aarene 1770, 1771
og 1772 paa kgl. Bekostning ere blevne foretagne.....København 1775.

Oertzen, C. D. v.: Oeffentliche Bekanntmachung der.....in Mecklenbnrg allgemein
gewordenen Inovulation der Rindviehseuche.....Hamburg 1779.

Unterberger. F.: Beiträge zur Geschichte der Rinderpestimpfung. Dorpat 1865. .

Dieckerhoff, W.: Geschichte der Rinderpest und ihrer Litteratur.....Berlin 1890.

Peter Christian Abildgaard.

Maleri af den svenske Maler Karl Fredrik von Breda, det findes paa Frederiksborgmuseet og gengives her med Museets Tilladelse.

„Rosentorne“, „Andreas Naalemager“ og „Om Forfængelighed“.

AF DYRLÆGE PHILIP HANSEN, KNARREBORG.

Da Struensee ved Reskript af 14. September 1770 indførte Trykkefriheden i Danmark indlededes et nyt Afsnit i vort Lands Litteratur, den saakaldte „Trykkefrihedsperiode“.

Som Repræsentant for den oplyste Enevælde og stærkt paavirket af Oplysningstidens Filosofer viste Struensee ved dette Aktstykkets Udstedelse ret Lyst til fordomsfri Anerkendelse af den offentlige Menings Betydning. Almindelig Oplysning var Tidsalderens Devise, enhver god Borger skulde bidrage sit til det almene Vel, havde han en god Plan til Forbedring af Livsvilkaarene, var det hans Pligt at komme frem med den; man mente paa denne Maade at kunne naa noget nær jordisk Lyksalighed for Menneskenes Børn. Følgen blev et Utal af Skrifter og en Vrimmel af Projekter, lige fra betydelige Indlæg af Mænd som Ove Høgh-Guldberg og P. A. Heiberg m. fl. til Professor A. Gamborgs Forslag om at indføre Kanariefugle i vore Skove, for at disse kunde lære vore hjemlige Sangfugle at synge bedre.

En stor Del af disse Skrifter var anonyme og oftest det rene Vrøvl. Et enkelt af de værste kaldte Abildgaard under Pseudonymet „*Rosentorne*“¹⁾ frem til et bidende, satirisk Gensvar, og vi lærer her Videnskabsmanden at kende fra en anden Side end den sædvanlige.

¹⁾ J. Collin: Historisk Archiv 1870 I,

Nævnte Skrift bar følgende Titel:

„JUNIOR PHILOPATREIAS
FIRE ANMÆRKNINGER

1. Om de danske Guld- og Sølv-Mynters Noblice-Handel.
2. Hvorfor vore Fabriker gaaer overstyr, og vore Fabrik-Vare ere dyrere end vore Naboers.
3. Maaden, at skaffe Kiøbenhavn Handel, for at skaffe heele Riget Handel, og at vi kunde give lige saa let Kiøb som et andet Rige.
4. Om Hovedstaden Kiøbenhavns Levemaade og Klædedragt, og hvad de Fattige der leve af.

(Skrevet i Sieland og trykt i Kiøbenhavn.)
Kiøbenhavn, 1771.

Trykt hos Joh. R. Thiele, boende i Peder Hvitfeldtsstræde, og findes sammesteds tilkiøbs.“

Pseudonymet Junior Philopatreias var Søren Rosenlund, der oprindeligt havde været Prokurator i Dansk Vestindien, men som nu, i København, levede af sin litterære Virksomhed, denne var af saare ringe Kvalitet, og han døde da ogsaa i stor Armod i 1775.

Skriftet indeholder en Række højst ejendommelige Forslag, som det vil føre for vidt at komme nærmere ind paa, navnlig da de alle er saa godt som værdiløse. Her skal blot anføres et enkelt, der, da det er typisk for hele Skriftet, giver et godt Billede af Junior Philopatreias Projekter.

For at skaffe Penge i Hovedstadens Kasse foreslaas: „Københavns Borgere ere i Følge deres Privilegier af 1661 af Adel, følgelig have de Ret til at bære Vaaben“, d. v. s. Ærestegn, dette skal da alle Byens Borgere bære, det kan passende bestaa af Stadens Vaaben, samt Kongen og Dronningens Billede baaret i et blaat Baand, „sikkert“, skriver Forfatteren, „ville da mange fremmede Rigers fornemme og rige Folk af Æressyge gierne købe sig Kiøbenhavns Borgerret, hvorved da maatte løbe anseelige store Summer Penge ind i Kiøbenhavns Casse“. Pengene skulde bruges til at ophjælpe Rigets Handel med. Dette skulde ske ved, at Staden Københavns Magistrat anvendte Pengene til at købe Skibe for, Søfolkene skulde have god Hyre, men ved ikke at tage nogen Fortjeneste i de første Aar skulde hele Handelen paa Østersøen erobres og vor Afhængighed af Hamborg derved helt ophøre.

Som alt nævnt var hele Pjecen af lignende Indhold, og mod dette Vaas skriver P. Chr. Abildgaard da under Pseudonymet Rosentorne, antagelig sigtende til Forfatterens Navn, Rosenlund, sit satiriske:

Et
velmeent Brev
og
Erindring

til alle de

Hstersers, Hummeres, Krabbers, Torffers,
Barters, Hølleflonders, Skrubbers, Hornfisters,
Skallers, Sandskrubbers, Anciovfers,
Negenogeners og Ulfers

Gielesforger, Skribent, Lærere
og Oldefader

Junior Philopatreias

paa de

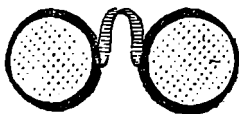
Orkadiſke, Heerlandiſke, Skotlandiſke, Færøiſke
og Canariſke Eilandes Begne.

Hans i Trykken udgivne Gallimachias,

til velfortient Hæder, Være og Børømmelse,

ſkrevet paa den almindelige Fornuftis Begne

af Rosentorne.

Trykt i Kiøbenhavn 1771.

I sin Fortale skriver Rosentorne blandt andet „Mon der ikke findes Guldsand i Limfjorden; og er det ei bekient at Babylons Taarn blev bygget af Hollandske Muursteen, ligesom Stævningsmændene i Vestindien (Rosenlund havde jo været Prokurator i Vestindien) gjøre Almenakker af Pølseskind. Giøre ikke Tubalcain de første dirkefri Laase.....“, og Fortalen slutter: „Min kiære Junior Philopatreias! jeg er saa forlibt i Deres smukke Værk som en Rotte i en Kat“.

Abildgaard gaar nu over til at behandle de forskellige Egenskaber, Junior Philopatreias Værk har; som et af de fornemste giver Abild-

gaard en lang Fortælling om, at da han kom op paa sit Loft, saa han 3 á 4 Rotter ligge døde ved Siden af bemeldte Værk, og Bladene var gnavet i Kanten. Senere prøvede Abildgaard at rive Bladene i Stykker og sprede dem, og aldrig havde han set saa fortræffeligt Middel til at fordrive Rotter med. Forfatteren har nu ladet sine Naboer og adskillige Bekendte prøve Midlet og spørger: „Ved De vel min Herr Junior Philopatreas, at dette er Aarsagen til Deres Blades Afsætning, og at De har mig at takke derfor: thi jeg er vis paa, at dette Raad nu er bekient for den halve Bye, og hvor ville de ei fortiene grusomme Penge, naar dette Blad bliver bekient, og Folk faaer se hvad deres Skrifter duer til.....?“.

Abildgaard raader nu Junior Philopatreas til at sætte et Stempel paa, da Pjecen saa sikkert vil vække Opmærksomhed udenfor Landets Grænser, dette formodentlig sigtende til Forslaget om Ærestegnet for Københavns Borgere. Desuden bør der ogsaa helst indflettes lidt mere af Junior Philopatreas eget selvgjorte „Studios-Latin“.

Hvortil Junior Philopatreas Skrifter ogsaa kan bruges fremgaar af Overskriften over de enkelte Kapitler i Abildgaards Pjece, f. Eks.

„Femte Kapitel.

At faae Forstoppelse efter

Eex Pænæ emendatis,

Patesese for Junior Philopatreas

Homagium.

Paa Dansk: Haardkogte Eg og Hvedenkopper, stoppe ei saa meget som Junior Philopatreas Skrifter.“

Rosentorne (Abildgaard) fortæller desuden et mærkeligt Eksempel paa, at man ogsaa kunde faa Kolik efter at have læst Junior Philopatreas Skrifter. Han aabenbarede det for en Doctor, „en saadan som curerer mest for Pungens Skyld, og hedder Doctor, skjønt han aldrig har været eller kan blive Promotus“. Bemeldte Doctor købte straks en halv Snes Eksemplarer, som han dels laante, dels forærede Venner og Bekendte, der alle fik Kolik, og han har „i Oprigtighed forsikret mig, at han derved fortiente over 40 Rdl“. Denne Læge havde derefter besluttet at opkøbe et større Parti af Junior Philopatreas Skrifter og uddele gratis, der som en Sæd kunde give 20 Fold igen. Altsaa atter en ny Vej til Fortjeneste, en Velstands Kilde; og saaledes bliver Abildgaard ved et Par Kapitler endnu. Nogen Tid efter svarer Søren Rosenlund med:

„Junior Philopatreias
Besvarelse til
Beelzebul Fukssvanser
som svigagtigelig og saare underfundelig kalder sig
Rosentorne.“

Junior Philopatreias slaar i sin Besvarelse nærmest paa de Streng, at Sandheden jo altid er ilde hørt; „maatte ikke Morten Luther tage sin Tilflugt til Kaiser Carl XII. til Sikkerhed for alt den Avinds Skyld, som han maatte udstaae, for han ikke ville staae under Pavens Utugt og Forkrenkelighed, men var en ret christelig Fortolkere af Troen og den reene Lærdom.“

Junior Philopatreias gaar nu over i Rosentornes egen satiriske Tone og slutter med at fortælle, at der vil komme adskillige Værker fra hans Haand endnu, og han opremser 16 Skrifter; det første vil blive: „Om den behændigste Maade at sammensætte Sønder knusede Ægge Skaller paa for Nyttes Skyld, som nok vil udgiøre to maadelige Qvantanter.“

Som et lille Hip til Abildgaards veterinære Interesser, det var jo før Veterinærskolens Oprettelse, bebudes at det 6te Værk skal være: „Om Medicinen af gamle Heste Skoe Søm, deraf at indtage et fornøylegt Lacsativ, deraf at indtage paa fastende Hierte, hver Torsdag Aften, see herom Henrich Smeds Heste Cuur.“

Abildgaard slutter nu Diskussionen ved kort og godt at lade Junior Philopatreias afgaa ved Døden og udgiver:

„En sandfærdig Beretning
om
Junior Philopatreias
Død og paafulgte Begravelse.

Samt en fuldstændig Beskrivelse over hans Parade-Seng, og en Samling af Vers og Gravskrifter, som i adskillige Sprog er forfærdigede.

Tilligemed en
L I I G = T a l e
som blev holt ved hans Begravelse af Mag. Klerkerup.
Efter den Sal. Afdødes Begiering
til Trykken befordret af
ROSENTORNE.
Kollokole 1771.“

Det vil her føre for vidt at komme nærmere ind paa selve Lig-prædiken eller bringe lange Citater, det hele er holdt i Stil med det foregaaende Skrift, hvilket ses let af en enkelt Udtalelse som: „I Satyren var Du stærkere end en Jacob Worm, i Poesien heldigere end en Peder Syv, og i Geniet vilde Voltaire ei for mange Tusende ligne sig ved dig, kort, du var mageløs i Forstand og ulrettelig i Flid.“

Som Gravskrift paa Kisten satte Rosentorne:

„See her en Patriot, saa mageløs og stor,
som man indhulle kan i nogen Rokkelor,
En Mand, som Puplicum unødig vilde miste,
Nu ligger stiv og død i denne Ligekiste.
Hvi døde han saa snart, der nys var sund og frisk?
O! svar du Mordere, du fede Plukkefisk!
Men pas kun paa du Grav, han vel forvaret bliver,
Hvis ikke han endog i Graven Skrifter skriver.“

Sluttelig faar man en Beskrivelse af Junior Philopatreas „Liig-Procession langs igiennem Nye-Boder og udaf Øster-Port“ samt hans Ankomst til de Dødes Rige, og dermed slutter Pennefejden mellem Junior Philopatreas, alias Søren Rosenlund og Rosentorne alias Peter Christian Abildgaard.

Maaske vil Een og Anden finde, at Viddet ikke er særligt morsomt og Satiren ikke særlig bidende; men man maa jo altid betragte sligt med Samtidens Øjne og ikke drage Sammenligninger med Nutiden; vi behøver blot at tage et humoristisk Blad, der er en Menneskealder eller to gammelt, i Haanden, oftest vil finde det meste af Indholdet blottet for Vid efter vore Begreber.

Nogle Aar senere, i 1778, træffer vi i Alm. dansk Bibliothek III Bd. en lille satirisk Opsats af Abildgaard under Pseudonymet „*Andreas Naalemager*“: „Forslag til nogle Priis-Spørgsmaal i adskillige Viden-skaber, af Andreas Naalemager.“ Abildgaard skriver, at da der i dette Hefte ikke gives ham Lejlighed til at opvarte med nogen Recensioner, hvilket jo tyder paa, at nogle af de talrige Recensioner i dette Værk, der altid var uden Forfatternavn eller Mærke, maa have været af Abildgaard, og da han gerne vil opvarte med noget, er det gamle Ordsprog faldet ham i Tankerne, at: „een Tosse kan spørge mere, end ti Kloge kan svare paa.“ Det kan altsaa ikke være vanskeligt at spørge, og Abildgaard nøjes med at spørge og opsætter 13 Spørgsmaal, af hvilke her skal anføres et Par Stykker.

Spørgsmaal 4) „Forlanges en tydelig Underretning, hvorledes man i enhver Stand skal føre en anstændig Levemaade i Mad og Drikke, Arbejde og Hvile, Søvn og Vaagen o. s. v., uden at svækkes paa Forstand og Helbred?“ (Et Spørgsmaal, som en praktiserende Dyr-læge vel ofte har stillet sig selv)

6) „Hvorledes en Stat skulde indrettes, at man kunde være vis paa, at enhver Mand i Landet var glad og takkede Gud, naar han vel-signede med en riig Høst?“

13) „Er det muligt at være en god Christen og lægge Penge op, saa længe der er skikkelige Folk i Nærheden, som sulter og fryser mere, end de vel kan taale?“

At Abildgaard er Forfatteren til ovenstaaende fremgaar bl. a. af Rahbeks Nekrolog over Abildgaard i Den danske Tilskuer d. 19.—3.—1801, hvor Rahbek skriver „ . . . den Mand, der med ligesaa sikker Haand førte Phidias Meisel til Bernstorffs fredsomme Minde, som han i sine yngre Dage holdt Huulspeilet for Daarer og, maaske, med Andreas Naalemagers Naal opstak meer end én Byld, der fordrede Saarlægens Haand.“

Rahbeks Nekrolog bærer iøvrigt Vidnesbyrd om personligt Kendskab til Abildgaard og høj Værdsættelse af dennes ædle Personlighed.

Blandt andre Mænd af Datidens litterære Kredse, der stod Abildgaard nær, kan nævnes den betydeligt yngre Jens Kragh Høst, der var Sekretær ved „Det Skandinaviske Litteraturselskab“, hvor Abildgaard var Formand, Selskabet var stiftet i 1796 paa Høsts Initiativ af saa betydende Mænd inden for dansk Aandsliv som Baggesen, Rasmus Nyerup, Pram, Suhm og Brødrene Nicolai og Peter Christian Abildgaard. Høst blev senere gift med en Datterdatter af Abildgaard, Susanne Margrethe Oxholm (En af deres Sønner blev døbt Peter Christian Abildgaard Høst og holdtes over Daaben af Abildgaards Enke, der jo var Barnets Oldemoder. Fotografier af Slægten viser en umiskendelig Lighed med Medaillonen paa Berliner-Skolen.)

I 1813 udgav Jens Kragh Høst et Ugeblad „Dannora“, i dette Blads 4de Nr. d. 14. November bringes følgende:

„Om Forfængelighed.

Fra Peter Christian Abildgaards efterladte Papirer.

Blandt de moralske Kræfter, de Guddommens milde Gaver, som det menneskelige Kjøn i sin Opdragelses Fremgang mere og mere skal lære at kjende og bruge, er **Velvillighed** mod Medmennesker ingenlunde den mindst vigtige.

Jeg mener ikke her, naar jeg nævner Velvillighed, at de iblandt os, som have tilovers fra det Nødtørftige til Livets Ophold, skulle fornægte sig Midlerne til alle andre Livets Behageligheder og uddele dem til Trængende. Om det endog kunde være tilstrækkeligt til at mætte alle Hungrige og klæde alle Nøgne, saa blev dog Følgen, at inden føie Tid vilde de Hungriges og de Nøgnes Mængde overstige de Hjelpendes Tal og Kræfter. Naar jeg anseer Menneskekjerlighed, Velvillighed og Velgjørenhed, som Middel til at afvende menneskelig Kummer, saa forstaar jeg ikke herved den Velvillighed, som viser sig alene ved Gaver; men ved alle de Evner, som staaer i Menneskets Magt til at afvende Medbrøders Uheld og befordre deres Lyksalighed.

Men hvad modsætter sig denne velgjørende Egenskabs Herredømme iblandt os? Hvad er Aarsag til at saa mange undertrykke denne ædle Drift i deres Hjerter, at de kunne vandre urørte og sorgløse frem imellem Nød og Sorg og Suk og Kummer, som møder dem paa højre og venstre Side, uden at de fristes til at bøje sig ned for at lindre disse Medbrøders Smerter og aftørre deres Graad? Hvad er Aarsag, at disse uselskabelige Rovdyr ikke mindre nyde alle Selskabets Fordele, ikke mindre nyde de større Fortrin, jo mere de have forstaaet den grumme Konst at undertrykke de ædlestes menneskelige Følelser, for ikke at anvende nogen Deel af deres vundne Fordele af deres Evner og Omsorg til at glæde noget Væsen uden for dem Selv?

Jeg tror ikke at feile, naar jeg anklager som Stifter af dette Uvæsen den herskende **Forfængelighed**, der paa den ene Side frister Menneskene til at søge Ære i Ting, som paa ingen Maade forøger deres sande Værd, og paa den anden Side forleder til ubegribelige Svaghed at vise udmærket Agtelse for de Personer, som ere berigede med det Slags saa kaldte Lykkens Gaver, der smigre og nære Forfængelighed.

Den Drift at ville agtes af Medmennesker er i sit egentlige Væsen ligesaa naturligt, ligesaa reen, som Velvilligheds Drift selv; thi Skaberen har intet Uædelt nedlagt i det menneskelige Væsen. Men denne Begjærighed efter Agtelse er stærkere end Tilbøielighed til Velvillighed, fordi hiin virker umiddelbar paa vor Selvkjerlighed. Denne Begjærighed efter Agtelse vilde blive højst velgjørende for det menneskelige Kjøn, dersom den ikke kunde erholdes uden ved ædle, retskafne Handlinger. O, da ville vi snart see en lige saa almindelig Stræben efter at finde Lejlighed til at udøve store og hæderværdige Handlinger, som vi nu desværre see denne graadige Higen efter alle de Midler, som tjene til at forskaaffe Forfængelighed sin Føde. Disse

Midler ere dels af den Beskaffenhed, at de hverken fortjene at roses eller lastes, eller de ere i sig selv ligegyldige, og have ingen anden Værd, end den som vor Svaghed eller vor Daarlighed giver dem. Deels ere de af den Art, at de langt fra at gjøre deres Ejere Ære, meget mere bære Vidne om hans Nedrigheid.

Iblandt Forfængeligheds mange Afguder er Rigdom en af de Ypperste. Rigdom har i sig selv intet foragteligt, men heller intet ærværdigt; det kommer an paa, hvorledes den er erhvervet og hvorledes den bruges; men hvor sjelden anvendes denne Betragtning før end vi tildele dens Ejer vor Agt og tilstaa ham Fortrin. Det er nok at være riig for at vinde Agtelse, og hvor ofte skeer det da ikke, at man agter en Mand fordi hans Fader røvede, eller fordi han selv var en ustraffet Bedrager. Man bøjer sig og tilbeder Rov og Uretfærdighed, ligesom det kunde være sjeldent og en Afvigelse fra Regel, at finde den Uretfærdige riig og den Dydige i Armod.

Som det forholder sig med den ubesindige Agt, vi vise for den Rige, saaledes med den Agt, som vises den Overdaadige, der udbreder sin Forfængelighed i Pragt og Ødselhed — en Agtelse, hvis urimelige Grund er endog deraf øjensynlig, at den forandres pludselig til beleende Foragt, naar denne Daare er bleven udmattet og ei længere formaaer at ernære sin Forfængelighed. Saaledes er det og med den Agt, som vises dem, der ere stemplede med Rangs og Æres vilkaarlige Mærke. Hvor foragtelige ere dog ikke ofte disse Skabninger, naar de beskues uden Fordom. Man har Afskye for den enkelte Mand, hvis Bedragerie, Rovgjerrighed eller Uretfærdighed har nedkastet ham under Lovens Hævn, men man ærer den stolte Erobrer, som gjør sig Verden underdanig ved Mord og Ødelæggelse.

Det gamle Rom er et mærkværdigt Exempel paa denne Sandhed i det Store; vi have utallige i det Smaa.

Det gamle Rom var i sin Begyndelse en Bolig for en Røverbande, som havde søgt hen til dette øde Sted for at undgaa sine Misgjeringers Straf. Det blev omsider en Republik af Røvere, som udbredte Uretfærdigheder over Jorden. Saalænge de allene plyndrede de Reisende, gjorde Veiene i Nærheden usikre og berigede sig paa enkelte Personers Bekostning, gav man dem ikke meget hæderlige Navne; de søgte selv ingen Ære, intet Fortrin uden i at blive ustraffede. Men da de blev mægtige nok til at plyndre hele Nationer og gjøre deres Vold og Uretfærdigheder høitidelige ved at slæbe Fyrster i Triumf fra deres Vogne, da blev det en Hæderstitel at være Romersk Borger. Og da omsider dette Uhyre var ødelagt og forsvunden af Jorden, vedblev endnu længe den menneskelige Daarlighed med

ærbødig Beundring at betragte fordums Roms Storhed og Vælde. Omsider lærte dog Menneskene at dømme rigtigere, og saaledes vil ved hvert Fremskridt i Tiden een Afgud efter den anden blive blottet og forladt formedels Oplysningens Fremgang og Menneskenes Forædling.

Saalænge forfængelig Daarlighed vedbliver at friste til at søge Ære i det som er uden for os, og som i sig selv intet hæderværdigt har, saalænge den samme Daarlighed forleder os til at udmaale vor Agtelse til Mennesker i Forhold til deres Magt, deres Rigdom eller vilkaarlige Anseelse, hvilket alt dog blot gavner Besidderen af disse Fordele og ikke Selskabet, saalænge de Egenskaber af hvilke Selskabet høster den største Frugt, ikke bæres med den højeste Agtelse, saa kan den ypperligste, den fuldkomneste af alle selskabelige Dyder: Velvilligheden og dens livsalige Følger: Velgjørenhed, Hjelpsomhed, Lyst til at udbrede Fred og Glæde allevegne, saavidt det er muligt, ingenlunde vinde Herredømme, ingenlunde blive almindeligt Menneske Væsen, som det efter den Algodes Hensigt burde være.“

Ovenstaaende fremkom altsaa 12 Aar efter Abildgaards Død. Ved en Fest for Zoologen og Mineralogen Morten Brünnich d. 29. September 1819 paa Skydebanen mindedes man Abildgaard ved at afsyngte nedenstaaende Sang, der var forfattet af Jens Kragh Høst:

Hvor Mænd forsamled sig, at hylde
Naturens ældste Provst i Nord,
Et Mindebæger bør de fylde
For Isiss Ven, som heden for.

Hvor højen Jubeltone lyder
Til Brünnich, vi end blandt os har,
Et Længselssuk fra Barmen bryder
For Abildgaard, som blandt os var.

Med lysest Aand, med skarpsynt Øje
Det Heles Gang Han spejded grandt.
Han saae det dybe, saae det Høje,
Og allesteds Han Visdom fandt.

Til Kundskabs Straaler vidt at sprede,
En Hæderskrans Han kaldte frem.
De syge Dyr ulindred lede;
Et Frelsens Huus Han rejste dem.

Men Isiss og Hygæas Yndte
og Suadas Hjerte var saa kjær;
Den ædle Statsmands Pris forkyndte
Han, som vor Bernstorff var det værd.

O Abildgaard! Dit Minde brammer
Med en tredobbelt herlig Krands.
Paa Danmarks Stjernehimel flammer
Dit Navn i reen, i evig Glands.

Den kongelige Veterinærskole paa Christianshavn.

Denne Kop blev skænket Admiral Irminger som Sølvbryllupsgave af Livlæge Lund. Admiralinden blev født paa Veterinærskolen som Datter af Erik Viborg. Professor B. Bang fik Koppen, der i Underkoppen bærer Datoen: 8. Juni 1858, af Admiralsens Sønnedatter, Professorinde Kaarsberg. Efter sin Far arvede Professor Oluf Bang Koppen, og da han døde kom den til Professor Grunth, hvor den nu findes.

Billedet viser Veterinærskolen, som den havde udviklet sig af Abildgaards første Begyndelse „med Plads til 8 Heste“. Den er her set fra Sct. Annæ Gaden.

Tale

holden i Videnskabernes Selskab over Professor Peter Christian Abildgaard Med. Dr.

Selskabets Secretaire,
den 7. Febr. 1801,

Af Conferentsraad Christian Friderik Jacobi.

Elskelige Herr Præses, Høye og værdige herrer og Medbrødre!

Da jeg sidste Gang førde Ordet til det høye Selskab fra dette Sæde, ventede jeg ikke oftere at skulde beklæde det; allermindst randt det mig i Sinde, at det skulde skee ved denne sørgelige Anledning. Veltilfreds overlod jeg da efter mit eget Forslag, med Deres ensstemmige Samtykke og paa Grund af Kongens allerhøyeste Tilladelse min Plads til den lærde, den blide, den driftige Abildgaard, hvis Savn vi nu alle sukkende føle. Og hvor billig er denne vor Sorg? Her som overalt hvor Abildgaard virkede, sporedes hvor meget enkelt Mand kand udrette; hans vidt udstrakte Udsigt over alle Naturens Riger, hvis skjulteste Hemmeligheder hans forskende Aand meer end een-gang ret synes at have udspejdet, maatte skaffe ham hos alle Lærde en Højagtelse, der hos Naturens Fortrolige steeg til Beundring. Den Blidhed, den Sindighed, den Gavnelyst der i alle hans Sysler besjelede ham, vakte hos alle Tillid, hos Bekjendtere Fortrolighed, og hos dem, der idelig frydedes ved hans lærerige Omgang, det varmeste Venskab. Herved blev det ham mueligt fastere at sammendrage dette Selskabs Baand; herved nød han det Held, ved sin Indflydelse alter at opflamme dets Virksomhed til Opnaaelsen af dets hæderfulde Hensigter. Men ikke allene her, nej allevegne hvor han kunde gavne,

var Abildgaard utrettelig. Hvo kjender ikke de vigtige Anstalter, hvilke med saa mange flere forherlige Regjeringer: Veterinærskolens Indretning, Heste- og Faareavlens Forædling, Qvægsygens Udrøddelse og Smittens kloge Standsning? men hvo er uvidende om det meget vor Abildgaard til disse almeennyttige Formaal har bidraget? med eet Ord: nyttige Kundskabers Erhvervelse og frem for alt nyttige Kundskabers Udbredelse var hans lyse Sjels idelige og ivrigste Attraae. Det hørte man fra hans Lærestoel, det saae man i hans udvalgte Naturalsamling og paa hans skønne anatomiske Præparater, det vidner Landhuusholdnings-Selskabet; ogsaa De, mine Herrer, bevidne det; det læser man i hans Skrifter. Hans Anstrængelse synes endog at have tiltaget med Aarene, og denne, frygter jeg, har maa-skee forkortet hans Dage. Aah! at de saasnart maatte forkortes! o! den billige Sorg, hvilken den danske Mand sørger! Jeg seer i Tanken den hæderlige ubudne Skare ved hans Jordefærd. De sørgende Medborgere blande sig med Dem M. H., enhver troer at lette sin Sorg ved at dele den med Andres. De hans Medbrødre og Venner vil saa seent som muligt skilles fra Deres Abildgaard. Graven, han skal sove i, vil De see, og samlede græde ved den. Aah! Jeg saae ikke denne Grav! jeg blandede ikke mine Taarer med Deres! havde min Svaghed end tilstedet mig det, tillod mit Embede det den Gang dog ikke; men jeg delte den almindelige Sorg. I dette Øjeblik deler jeg den; ogsaa min ringe Qvist af Cypresser henlægger jeg paa den Hæderfuldes Grav med Ærbødighed og Kummer. Aah! desværre; det er ikke første Gang jeg her har maattet se Taarer rinde over værdige Medlemmer! I min lange Embedstid indtraf disse Sørgescener saa ofte! Jeg seer mig omkring i denne Kreds. Ingen, end ikke en eeneste af mine Vælgere er tilbage. Disse og siden flere ædle, store, uforglemmelige Lærde, der zirede Kredsen, ja udgjorde Landets Hæder, ere borte. De stode som faste Piller i de danske Musers Tempel, og Dødens grumme Orkan kulkastede nu een og nu atter en anden! Forbauset tænkte jeg mig da mangen Gang i min eensomme Kummer, den store Masse af Kundskaber, som saa pludselig maatte tabes, de mange møjsommelig fundne Resultater af ærlig Grandskning, som saaledes med eet maatte forsvinde. Hvad siger jeg: forsvinde? Nej — de svandt ikke hen. Dog vel ikke for den efterlevende Slægt, der vandrede tryggere og med fastere Skridt paa Videnskabernes Bane ved det Skin disse havde efterladt; men ikke heller for de lyse Sjele Selv. Nej — bort med den nedtrykkende Tanke; at Grandskeren, der gennem Naturen sporer efter dens dannende Haand, at Tænkeren, der endelig skimter det ubegrændsede

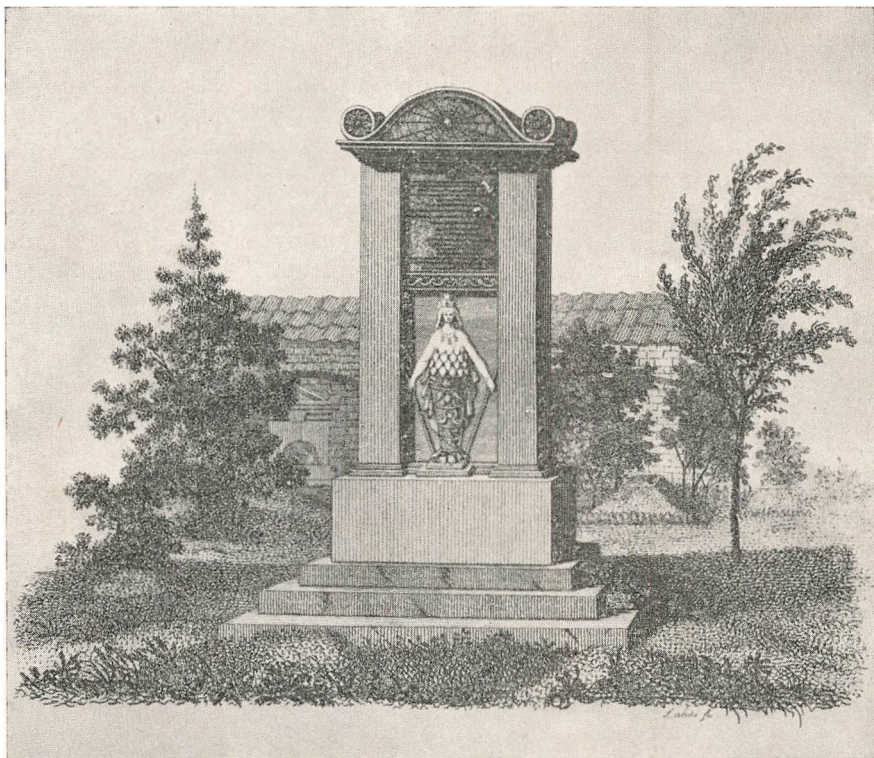
Viisdoms Hav, skulde daglig gaae fremad, stedse komme Maalet nærmere, og med eet pludselig styrtes tilbage. Var det saa, blev det bedst uden møjsom Aandsopløftelse kun at see lige for sig ned og henbringe Livet i dorsk Nydelse. Nej! hvad Oldtidens Socrater og Ciceroner havde ahnet; hvad Christendom har gjort til Vished: at Sjelens Forædling begynder her paa Rejsen; at Videlysten til det Sande, som her spirede, skal hisset voxte til moden Frugt og herlig Nydelse, det troede, det bekræftede disse herlige Mænd alle; det trøstede os, som maatte see dem rykkes bort, og som stode her nedslagne og mismodige tilbage.

Denne var Philosophiens Sejer i hine Dage. Det var Udslaget af disse Tænkeres Forsken, derfor grandskede de, derfor forsmaaede de Øjeblikkets Nydelser og hævede sig over den sandselige Hob, fordi stadig Tænksomhed over Naturen og Mennesket opklaret ved Christendom, gav det trygge Haab, ja den salige Vished om sande Kundskabers vedvarende Tilvext. Derfor haabede de at samles igjen, og ligesom de alt gjorde her, ogsaa hisset indbyrdes at glædes ved nye Sandheders fælleds Meddelelse.

O! maatte dog den vore Dages saa kaldte Opklaring ikke formeldes Selvtillids Koglerie og Nyhedssygens Tilløkkelser føre sine Tilhængere paa modsatte Afveje! Hvor bliver da Tilfredsheden med velanvendt Tænksomhed? hvor Haabet om et bedre Liv og Udødelighed? hvor endelig vor Trøst over de Elskede Henfarne? Ja vel er det Opmuntring, vel er det Trøst, den sande, den eneste Trøst: Vi, som higede efter ægte Kundskaber, faae engang mere at vide; vi som elskede Sandheden, endskjønt indhyllet i Taage, skulle engang skue hende saa skøn som hun er, uomtaaget; vi, som maatte give Slip paa vore ædle, oplyste, trofaste Venner, vi skulle eengang mødes med dem igjen, og modtages af dem i deres forklarede Tilstand i vennehold Omfavnelse.

Ogsaa der, Abildgaard! vente vi at hilse dig igjen! Imidlertid blomstre dit Minde! Fred med din Aske!

Mindesmærket paa Peter Christian Abildgaards Grav.

(Københavns gamle Assistenskirkegaard.)

Billedet her er stukket af Gerhard Ludvig Lahde (1765—1833), Kobberstikker i København.

Ved Abildgaards Grav.

AF FRANKENAU, MED. DR.

*H*vis er Urnen, som i Rosenskygger
hist paa Dødens Ager sattes hen?
Over den en Stillits Reede bygger,
ak! jeg ahner alt Naturens Ven.

Ja, for Abildgaards de fromme Maner,
dette skjønne Sted indviet er;
Ak, det Øje, som Naturens Baner
gjennemforsked', hviler lukket her.

Fik da Støvet disse høje Evner,
dette sjældne, underfulde Vid,
for engang, naar Gravens Forhæng revner,
der at slumre gennem evig Tid?

Nej, en lønlig Stemme synes lyde:
„Hine sjældne Gaver ej forgaae;
Gravens Nat de vældigt gennembryde
deres fordums Virkekreds at naae“.

Snart en yngre jordisk Bygning røber
hiin vor hedenfarne Broders Aand;
snart hans Blod i andre Aarer flyder,
livnet ved Naturens Almagts Haand.

I en uafbrudt og evig Kæde
Liv, og Aand, og Evner slynge sig;
thi, Naturens Ven, hør op at græde
snart hans lyse Aand omsvæver dig!

Fortegnelse over de vigtigste af Peter Christian Abildgaards litterære Arbejder¹⁾).

Forkortelser:

1. Act. reg. soc. med. — Acta regiæ societas medicæ.
2. Act. soc. med. — Acta societas medicæ.
3. Col. soc. med. — Collectarea societas medicæ.
4. Phys. oec. og med.-chir. Bibl. — Physicalsk oekonomisk og medico-chirurgisk Bibliothek.
5. Schr. d. Berl. Ges. naturf. Fr. — Schriften der Berliner Gesellschaft naturforschender Freunde.
6. Skr. af Natur-Selsk — Skrifter af Naturhistorie-Selskabet.
7. Vid. Selsk. Skr. — Videnskabernes Selskabs Skrifter.

1762. Dissertatio critico-chymica de utilitate chymix in oeconomia reipublica. Havnix. 1762.
1768. Dissertatio inauguralis medica de venæ sectione in suppressis menstruis. Havnix. 1768.
1769. (N. R. v. Rosenstein), Underretning om Børne-Sygdomme og deres Heldbredelse, af Svendsk oversat og med Anmærkninger forklaret. Kiøbenhavn. 1769.
1770. En Dansk Heste- og Qvæg-Læge, i et lidet Udtog. Kiøbenhavn. 1770.
1770. Afhandling om Diæten eller Underretning hvorledes man skal bevare sin Helbred ved et ret Brug og Valg af de Ting, som ere nødvendige til Livet. Oversat af det svenske samt forsynet med nogle Anmærkninger. Kiøbenhavn. 1770.
1771. Unterricht von Pferden, Kühen, Schaafen und Schweinen, wie man dieselben warten und aufziehen muss; in gleichen von ihren Krankheiten und von den Arzeneyen und Heilmitteln. 1ster Theil. Auf Kgl. allergn. Befehl herausgegeben. Kopenhagen und Leipzig. 1771.
1771. Et velmeent Brev og Erindring til alle de Østersers, Hummeres, Krabbers, Torskers, Barders, Helleflynders, Skrubbers, Hornfiskers, Skallers, Sandskrubbers, Anciovesers, Negenogernes og Ulkers Sielesørger, Skribent, Lærere og Oldefader Junior Philopatreias paa de Arkadiske, Hetlandiske, Skotlandiske, Ferrøiske

¹⁾ Som Hovedkilde er anvendt Ehrencron-Müllers Forfatterlexikon,

- og Canariske Eilandes Vegne skrevet paa den almindelige Fornufts Vegne af Rosentorne. Kiøbenhavn. 1771. (Pseudonym.)
1771. En sandfærdig og tilforladelig Beretning om Junior Philopatreias Død og paafulgte Begravelse. Samt en fuldstændig Beskrivelse over hans Parade-Seng, og en Samling af Vers og Gravskrifter, som i adskillige Sprog ere forfærdigede. Tilligemed en Liig-Tale, som blev holdt ved hans Begravelse af Mag. Klerkerup. Efter den Sal. Afdødes Begiering til Trykken befordret af Rosentorne. Kollekolle. 1771. (Pseudonym.)
1772. Brev til Statsmanden Herr Josias Leopold Bynch fra Rosentorne. Kiøbenhavn. 1772. (Pseudonym.)
1774. *Col. soc. med. I.* P. 1—6. De eximia salis Tartari efficacia in Rachitide. — P. 176—178. De vomitu sympathetico a ligata sarcomate in fronte. — P. 234—237. Observatio de lethali radicis Jalappæ effectu in duobus subjectis a morbo inflammatorio intestinorum convalescentibus.
1775. Tale holden i det Kgl. Danske Landhuusholdnings Selskabs høitidelige Forsamling den 31. Jan. 1775, i Anledning af Hs. Maj. Kongens Fødselsdag og Selskabets Stiftelsesdag, da Hs. Kgl. Hhd. Kronprinds Frederik som Selskabets høie Patron behagede første Gang at bivaane dets Forsamling. Kiøbenhavn.
1775. *Col. soc. med. II.* P. 157—161. Tentamina electrica in animalibus instituta particula I. — P. 265—269. Alkali volatilissimus usus externus.
1777. Tale holden i det Kgl. Danske Landhuusholdnings Selskabs høitidelige Forsamling d. 31. Januar 1777 for Præmiers Uddelelse, da Selskabets Høie Patron, Hs. Kgl. Hhd. Kronprinds Frederik 3die Gang behagede at bivaane dets Forsamling. Kiøbenhavn.
1777. *Act. soc. med. I.* P. 225—244. Historia hydropis lethalis a causa rarissima.
1778. Tale (i samme Anledning som ³¹/₁ 1777) 16. Februar 1778. Kiøbenhavn.
1778. *Alm. dansk Bibliotek.* Satiriske mindre Opsatser under Mærke: „Andreas Naalemager“.
1779. *Act. soc. med. II.* P. 273—276. De febris tertianæ singulari symptomate observatio.
„Adresseavisen“ Nr. 93, 113, 128, 132, 156, 168, 170, 171. Om den grasserende Qvægsyge og dens Indpodning.
Vid. Selsk. Skr. XII. P. 285—290. Nogle Forsøg med Flussspat og Flusspat-Syre.

1781. *Vid. Selsk. Skr. Ny S. I.* P. 275—278. Nogle Forsøg med Qvartz og Vitriol-Syre.
1783. *Act. reg. soc. med. I.* P. 341—344. Observatiuncula de infanticidio suffocatione foetus subitanea post partum peracto. — P. 470—476. Aliquid ad physiologiam musculorum pertiens. — P. 477—480. Casus medico legalis.
1785. De Hrr. Martini og Riegelsens imod Hr. Prof. Callisen udgivne Charteker bedømte i de Kbh. Efterretninger om lærde Sager Nr. 40 og 41 for Aaret 1785. Kiøbenhavn. (Anonym.)
1785. *Vid. Selsk. Skr. Ny S. II.* P. 312—318. Fortsettelse af Forsøg med Qvartz og Vitriol-Syre.
1788. Additamentum XII ad commentationem historicam de fatis faustis et infaustis chirurgiæ, nec non ipsius interdum indissolubili amicitia cum medicina cæterisque studiis liberalioribus ab ipsius origine ad nostra usque tempora, impress. Hafniæ 1787, sive Regii Instituti Veterinarij Hafniensis brevem historiam scripsit Pt. Chr. Abildgaard. Hafniæ. 1788.
1789. *Indbydelse* til et Selskabs og en National Stiftelses Oprettelse for Naturhistorien, især Fædrenelandets. Heri Abildgaards Forslag af ¹⁰/₉ 1789.
O. F. Müller. *Zoologia Danica.* 3dje Bind.
Vid. Selsk. Skr. Ny S. III. P. 331—338. Bemærkninger om Aarsagen, hvorfor Næsen altid mangler hos eenøiede Monstra.
Schr. d. Berl. Ges. naturf. Fr. IX. P. 133—146, 353—354 Beschreibung 1. einer grossen Seeblase (Holothuria Priapus Linn.) 2. zween Arten des Steinbohrers (Terebella Linn.) 3. einer grossen Sandröhre (Sabella Linn.)
1790. Underretning for Landmanden om den nu herskende Lever-Syge hos Faarene. Kiøbenhavn d. 15de Februar. 1790. (Uden Titelblad.)
1790. *Skr. af Natur.-Selsk. I,* 1. H. P. 26—64. Almindelige Betragtninger over Indvolde-Orme, Bemærkninger ved Hundesteilens Bændelorm, og Beskrivelse med Figurer af nogle nye Bændelorme.
Schr. d. Berl. Ges. naturf. Fr. X. P. 193—200 Kurze anatomische Beschreibung des Säugers (Muxine glutinosa Linn.).
1791. *Skr. af Natur.-Selsk. I.* 2. H. P. 52—61. Nogle Anmærkninger i Anledning af Troyels Beretning om Svampe, som findes undertiden paa Soelsikken og dens Lighed med adskillige Planters især Rugens Misfostere, Moderkorn eller Meeldrøier kaldede, samt Brand hos Planterne m. v. — P. 171—175.

- Nyere Efterretninger om det Skaldyr fra Middelhavet, som For-skål har beskrevet under Navn af *Anomia Tridentata*.
1792. *Skr. af Natur-Selsk. II.* 1. H. P. 107—132. Om drypsteens-formige Calcedoner og om nogle nye ubeskrevne norske og grønlandske Steenarter.
1793. Raad imod de almindeligste Sygdomme hos de vigtigste Huus-dyr, til Brug for Bondealmuen. Efter det kgl. danske Can-cellis Befaling forfattet. Kiøbenhavn. 1793.
1793. Fortegnelse over en Deel Mineralier, en Samling af Krebs og Krabber, samt en temmelig stor Samling af Indvolde-Orme og andre til Orme-Klassen henhørende Dyr m. m., som Mand: d. 22. Apr. 1793 ved off. Auct. bliver bortsolgt. Kiøbenhavn. 1793. (Anonym.)
1793. *Den physikalske Aarbog. VII.* P. 164—168. Hvorledes man kunde prøve om et Stykke Jern vejer mere ved Polerne end under Æquator.
- Skr. af Natur-Selsk. III.* 1. H. P. 70—87. Nogle Forsøg be-træffende Infusions-Dyrenes Oprindelse og Aarsagen til Van-dets Forraadnelse. — P. 88—90. Beskrivelse og Aftegning af tvende nye Infusions-Dyr, som findes i de Danske Vande.
- Vid. Selsk. Skr. Ny S. IV.* P. 29—36. Bemærkninger ved Linnei Sabella Chrysodon og nogle Dyrplanter. — P. 435—443. Beskrivelse og chemisk Undersøgelse af en Biergart, som findes i tvende Kongsbergske Gruber, under Navn af Sølv-Branderts.
1794. *Phys. og oec. med.-chir Bibl. III.* P. 1—4. Bemærkninger over tvende Faar med Ringsyge — P. 426—434. Fragment af et Par Breve fra Abildgaard om Faareavlen i Spanien til Professor Viborg.
- Skr. af Natur-Selsk. III.* 2. H. P. 46—54. Beskrivelse af tvende nye Insekter henhørende under den Linneiske Slægt *Monocu-lus*, og den Müllerske Slægt *Caligus*. — P. 55—56. Beskrivelse af en ny Igle, funden paa Giellerne af Støren. — P. 57—58. Beskrivelse af en Gielleorm (*Lernæa*), funden paa Brasens Krop. — P. 59—60. Beskrivelse af en nye Snylte-Orm, funden paa Horn-Fiskens Gieller (*Axine Bellones*). — P. 61—62. Afteg-ning af Müllers Plumas-Nerite.
- Meyers Magazin f. Thiergeschichte. II.* P. 108—172. Neue Geschlechter der Eingeweidewürmer nebst drey neuen Arten des Bandwurms.

- Riem, Neue Samml. vermischter ökonomischer Schriften. VI.* P. 58—62. Eine neue Entdeckung von dem granulirten Blasenbandwurm.
1795. *Phys. oec. og med.-chir. Bibl. V.* P. 359—360. Forsøg med Vægtens Forandring med udrugede Æg.
Statistisk Aarbog (O. Malling og Fr. Thaarup) H. 1. Beretning om Hesteavlens Tilstand i Danmark og Fyrstendømmerne og Beretning over de Forsøg til den danske Ulds Forbedring ved fremmede Vædre, som er gjort paa Lynggaarden, Gladsaxe Mark i Aarene 1782—1785. (Hele Oplaget brændte ved Københavns Ildebrand.)
Vid. Selsk. Skr. Ny S. V. P. 402—414. Kort Beretning om det Kgl. Natural-Cabinet i Madrid med Beskrivelse over et gigantisk Skelet af et nyt ubekiendt Dyr, som er opgravet i Peru og bevaret i dette Museum.
1796. *Phys. oec. og med.-chir. Bibl. VII.* P. 15—78. Efterretning om det sidste Udbrud af Bjerget Vesuv i et Brev fra Will. Hamilton til Joseph Banks, med Anmærkninger af Abildgaard.
Phys. oec. og med.-chir. Bibl. VIII. P. 28—35. Iagttagelser og Forsøg anstillede for at oplyse Ruysch's Liberkühns og andre Physiologers Meening om Blodaarenes Indsugnings-Evne.
Phys. oec. og med.-chir. Bibl. IX. P. 111—112. Bemærkninger over en druknet Hest.
1797. Mindetale over Herr Andreas Peter Greve af Bernstorff, holden i Videnskabernes Selskab d. 3. Novbr. 1797. Kiøbenhavn.
1797. *Phys. oec. og med.-chir. Bibl. X.* P. 230—278. Udkast til en almindelig Quarantaine-Plan.
1798. *Phys. oec. og med.-chir. Bibl. XIII.* P. 54. Om de Perkinske Metalnaale. — P. 113—127. Tale holden i Selskabet for druknede Menneskers Redning.
Phys. oec. og med.-chir. Bibl. XIV. P. 329—334. Analyse af Blæresten ved Fourcroy.
1799. *Phys. oec. og med.-chir. Bibl. XV.* P. 171—172. Forsøg med Søsalt til at forhindre Vandets Frysning. — P. 309—318. Abildgaard og Manthey. Chemisk Undersøgelse af de Bornholmske og Færøiske Steenkul med Hensyn til deres Værd i Forhold til de engelske og skotske.
Phys. oec. og med.-chir. Bibl. XVI. P. 17—18. En ny Maade at rense Bruunsteen fra Jern. — P. 272—282. Nye Forsøg om Aandedrættet og dets Nytte, med Anmærkninger af Pfaff. — P. 283—288. Svar paa Pfaffs Bemærkninger over mine

- Ytringer og Tvivl betræffende Respirations-Theorien. — P. 338. Anmærkninger til en dansk Rejsendes Breve fra Madrid.
1800. Indledning til almindelig Naturkyndighed for Dyrslæger, bestemt til Brug ved Underviisningerne i den Kgl. Danske Dyrslægeskole. Kiøbenhavn. 1800. (Sammen med Erik Viborg. Om Lyset, Elektriciten, Magnetismen og Jordkloden er af Abildgaard.)
1800. Veiledning til en forbedret Faareavl og de spanske Faars Behandling i Danmark og Norge. Kiøbenhavn. 1800. (Sammen med Erik Viborg.)
1800. *Phys. oec. og med.-chir. Bibl. XVII.* P. 14—17. Anmærkninger ved det bonnetske Forsøg, at Hovedet igien udvojer paa Snegle, af hvilke man har afskaaret det. — P. 67—71. Nogle Forsøg til at bestemme Kulstoffets Mængde i Blodet. — P. 137—142. Igientagne Forsøg med Blodet for at bestemme den Mængde Kulstof, det indeholder. — P. 105—117. Abildgaard og Viborg, lagttagelser om Anvendelsen af Byg til Hestefoder istedet for Havre. — P. 168—171. Om de chemiske Bestanddele af Arendaliten forhen kaldet Grøn Schørl fra Arendal, angivne af Gmelin og Vauquelin. — P. 201—211. Historisk Udsigt over Selskabet for druknede Menneskers Redning, dets Bestræbelser og Tilstand.
- Phys. oec. og med.-chir. Bibl. XVIII.* P. 129—182 Extract af Indberetninger til den kgl. Direktion for Stutterivæsenet om Faareavlen i Norge.
- Vid. Selsk. Skr. I.* P. 305—316. Om norske Titanertser og om en ny Steenart fra Grønland, som bestaar af Flusspatsyre og Alunjord.
1801. *Nyt. Bibl. f. Physik I.* P. 274—276. Mineralogiske Efterretninger.
- Neue Schriften d. Berl. Ges. naturf. Fr. III.* P. 584. Brev til Overbergraad Karstens om Norges Mineralogi.
1804. *Vermischte Schriften (Joh. Friedr. Zöllner).* Fortegnelse over Dyr og Planter paa Helgoland og de Fugle, som paa deres Træk besøger Øen.
1806. *O. F. Müller. Zoologia Danica.* 4de Bind. En Del heraf er Abildgaards Værk.
1813. „*Dannora*“. P. 13. „Om Forfængelighed“ (efterladte Papirer).

Fortegnelse over de vigtigste Værker i hvilke Abildgaard er omtalt¹⁾).

1792. E. Viborg: Efterretninger om den kgl. danske Veterinærskole.
 1801. Badens Univ. Journal. P. 42—44.
 Den danske Tilskuer. Nr. 18.
 Nyt Bibliothek for Physik I. P. 160. R. Frankenau: Digt.
 Nyt Bibliothek for Physik I. P. 154—59. C. F. Jacobi: Tale.
 1811. G. L. Lahdes Mindesmærker. 4. Hæfte. A. W. Hauch: Biografi
 (med Billede af hans Gravmæle.)
 1814. Nyt Bibliothek for Læger II. P. I — XXVII, (med Portræt).
 E. Viborg.
 1835. J. K. Høsts Erindringer. P. 181.
 1843. C. Molbech: Videnskabernes Selskabs Historie.
 1844. J. V. Neergaard: Mit Livs Tildragelser.
 1854.—59. Hundrup: Efterretninger om Doctores. P. 174.
 1870. Historisk Archiv I. P. 503—515. J. Collin.
 1873. Gosch: Danmarks zool. Litt. II. 1. P. 508.
 Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen II. P. 540.
 1886. P. Hansen: Illustreret dansk Litteraturhistorie. P. 70—71.
 1887. Biografisk Leksikon I. P. 50 ff. B. Bang.
 1888. Landbrug og Landmænd i Danmark. P. 37.
 1894. L. Schrøder: Danmarks Hjelpekilder og Næringsveje I. P. 107.
 1897. Fonden ad usus publicos I. P. 198.
 1901. Maanedsskrift for Dyr læger XII. P. 441—471. B. Bang.
 1904. Kr. Carøe: Den danske Lægestand, Doctorer og Licentiat. P. 2.
 1907.—08. Historiske Meddelelser om København I. P. 224.
 1908. Festskrift fra Den kgl. Veterinær- og Lanbohøjskole 1858—1908.
 B. Bang.
 1909. Personalhistorisk Tidsskrift, 5. Række, VI. P. 27.
 1912. la Cour og Fabricius: Danske Stormænd. P. 209—214.
 1923. Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening. Ekstranummer
 13. Juli. P. 13. B. Bang.
 1924. H. Ehrencron-Müller: Forfatterlexikon, I. P. 37 ff.
 1925. Maanedsskrift for Dyr læger, XXXVII. P. 472—475. Hj. Friis.
 1928. Festskrift for Bernhard Bang. P. 43—94. P. Grunth.
 1933. Dansk Biografisk Leksikon, I. P. 66 ff. Hj. Friis (B. Bang).
 1937. Maanedsskrift for Dyr læger. XXXIX. P. 273. Hj. Friis.

¹⁾ Som Hovedkilde er anvendt Ehrencron-Müllers Forfatterlexikon.

AN MEMORIAM

DANSKE DYRLÆGER DØDE 1939.

VED OVERDYRLÆGE MØRCH-SØRENSEN, HORSENS.

CARL CHRISTIAN ELMENHOFF NIELSEN. — Død 3. Januar, 72 Aar gammel.

1935

Den $11\frac{1}{3}$ 1866 blev Elmenhoff Nielsen født i København. Hans Forældre var Fiskegrosserer Gregers Nielsen og Hustru Bodil Cathrine, født Sørensdatter.

Indskreven ved Veterinærskolen $21\frac{1}{1}$ 1881 tog han Dyrlægeeksamen 1885 og nedsatte sig samme Aar som praktiserende Dyrlæge i Hyllede, Sydvest for Fakse. Her virkede han ogsaa som Kødkontrollør, idet den første offentlige Kødkontrol i Landkommuner i Danmark paa hans Initiativ blev oprettet i Kongsted og Roholte Kommune. Som Kødkontrollør blev han autoriseret $20\frac{1}{8}$ 1913.

Den første slagtede Ko blev dog ikke kontrolleret før $1\frac{1}{7}$ 1915. Kontrollen i Kongsted havde han til 1938, Kontrol i Roholte og Praksis passede han til sin Død.

Skønt Elmenhoff Nielsen som yngre tog ret livligt Del i det offentlige Liv, ønskede han aldrig at beklæde noget Tillidshverv.

I Dansk veterinærhistorisk Aarbog har han skrevet: Faglige Minder, 1935. Yonikultus eller Gennemkrybnings veterinære Anvendelse, 1936. En gammel „Hof“-Dyrlæge, 1937. En tysk „Hofdyrlæge“, 1938. Han arbejdede sammen med Dr. med. Thune Andersen paa en Afhand-

ling om Forbindelsen mellem Gulsot hos Mennesker og Dyr og skrev desuden paa en stor Afhandling om Symbolik.

Elmenhoff Nielsen blev $7/4$ 1893 gift med Ellen Kirstine Rasmussen, født $4/10$ 1867 som Datter af Slagtermester Rasmussen, Lillestrand ved Præstø. De fik en Søn.

En særpræget Personlighed, høj og mager, var Elmenhoff Nielsen. Han havde sine egne stejle Meninger og forfægtede dem til det yderste. Ikke meget talende var han vanskelig at komme paa fortrolig Fod med; men fælles Interesser kunde drøftes til de sene Timer, og disse Interesser strakte sig fra Biologi, Historie og Folkeminder til gamle Mønter og Frimærker. Han var i Besiddelse af en levende lagttagelsesevne og havde let ved at trænge ind til Kernen i en Sag, var en retlinet Karakter, en god Kollega og et udpræget Ordensmenneske. Han elskede Egnen og de Mennesker, der boede der, hvor han lagde sit Arbejde i mere end et halvt Aarhundrede.

I Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 22. Aargang, Side 84, har Harald Jensen skrevet Nekrolog, saadanne fandtes ogsaa i Dagspressen. Elmenhoff Nielsen ligger begravet paa Kongsted Kirkegaard.

PETER OLAF NISSEN — Død 10. Februar, 52 Aar gammel.

ca. 1926

Som Søn af Pastor Christian Emanuel Nissen og Hustru Emilie, født Sinding, blev Nissen født i Brande $31/8$ 1886. Indskreven ved Veterinærskolen $30/8$ 1905 blev han Dyrlæge 1911.

Hos E. B. Møller, Rye, var Nissen Assistent 1911—1912, hos Sv. Larsen, København, 1913—1915, og hos K. Andreassen, Haslev, 1918—1919. Fra 1919 til 1923 praktiserede Nissen i Løkken, 1923 til sin Død i Vedsted, Birkelse, mellem Nørresundby og Fjerritslev.

Nissen sad i Bestyrelsen for Sønderjydsk Forening og den stedlige Jagtforening, men det var kun efter megen

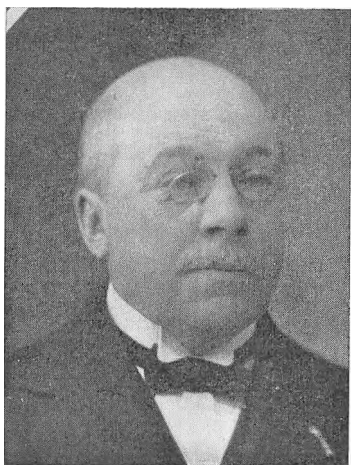
Overtalelse, han paatog sig disse Hverv.

Den $1/5$ 1921 blev P. O. Nissen gift med Inger Rasmussen, født $8/7$ 1896 paa Frederiksberg som Datter af Fabrikant E. Rasmussen. De fik to Sønner.

Skønt det var hans Lyst at gaa paa Jagt, tog Nissen sig sjældent Tid til det; hans Pligtfølelse kunde daarligt forliges med at færdes i den Grad afskaaret fra at være til øjeblikkelig Raadighed, hvis der skulde blive kaldt. Dyr lægegeringen var hans store Interesse. Han havde faaet uddannet sin smukke, dybe Bas under Studieopholdet, men afslog dog trods Opfordring at søge Ansættelse ved Det kongelige Teater. I Aarenes Løb medvirkede han alligevel ved mange Koncerter, idet han villigt traadte til, naar et eller andet Formaal trængte til Støtte. Han blev her bistaaet af sin lige saa stemmebevægede Frue. Nissen var ens over for alle, venlig, ligefrem og med en lun Bemærkning parat; han var en god Kollega, der aldrig gik paa Akkord med Uretten.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 22. Aargang, Side 167, har A. V. Sørensen skrevet Nekrolog, saadanne fandtes ogsaa i Dagspressen. Nissen ligger begravet paa Hellerup Kirkegaard.

JOHAN CHRISTENSEN — Død 11. Februar, 77 Aar gammel.

1935

Johan Christensen blev født $15/8$ 1861 i Ryde ved Holstebro, men allerede Aaret efter fik Faderen, G. F. Christensen, Bramslykke Hovedgaard paa Lolland i Forpagtning. Moderen var født M. M. Nerenst.

I to Aar var Christensen i Mekanikerglære, men kom $22/8$ 1879 paa Veterinærskolen og blev 1883 Dyr læge. Senere var han tre Gange paa Fortsættelseskursus. Efter at have praktiseret fra sit Hjem paa Bramslykke siden Eksamen flyttede Christensen $1/3$ 1884 til Nysted. Her drev han Praksis og siden 1898 kommunal Kødkontrol til 1933. 1934 flyttede

han til Brenderup paa Fyen, hvor han boede til sin Død.

I Nysted var Johan Christensen Byrådsmedlem 1914—1917. Han blev 1894 Bestyrelsesmedlem i Borgerforeningen, 1900 Næstformand og 1918 Formand. 1900 blev han Medlem af Jernbaneudvalget, 1901 tillige af dets Forretningsudvalg og 1910—1917 sad han i Direktionen for Stubbekøbing—Nykøbing—Nysted Banen. 1891—1897 var han Formand for Telefonselskabet, 1897—1911 for Fugleskydningsselskabet. 1899 blev han Medlem af Ligningskommissionen, og var 1906—1914

dens Formand. 1910 kom han i Bestyrelsen for Sønderjydsk Forening og blev 1920 Formand. 1902—1906 var han Formand for Nysted kommunale Vælgerforening. Desuden var han Medlem af Husdyrvoldgiftsretten.

Den ¹⁵/₁₂ 1909 blev Johan Christensen Ridder af Dannebrog og ved sin Bortrejse fra Nysted Æresmedlem af Sønderjydsk Forening og Forsvarsbrødrene.

Christensen har i Maanedsskrift for Dyr læger skrevet om smitsom Yverbetændelse hos Kvæget, Bd. 7; lagttagelser fra Mund- og Klovsygens Optræden i Danmark, Bd. 23; og Blyforgiftning hos Kvæget, Bd. 34. I Dansk veterinær-historisk Aarbog, 1. Aargang, 1934, skrev han: Minder efter 50 Aars Dyr lægevirksomhed.

Johan Christensen blev ¹⁴/₅ 1887 gift med Johanne Magdalene Johansen, Datter af Muremester L. J. Johansen og født ⁴/₁ 1868 i København. De fik en Datter og en Søn. Fruen døde ¹²/₁₁ 1938.

Som Dyr læge var Christensen interesseret i Kirurgi og kendt som Klap- og Urhingsteoperatør. I det daglige var han en stille, alvorlig Mand, men han elskede Festlighed, især Selskabelighed i sit Hjem. Han var en pligtopfyldende, retfærdig og ualmindelig agtet Ordensmand, der havde mange Interesser. Hans Hjerter var stort for dem, der led Nød.

Ved hans Død bragte Dagspressen Nekrologer. Johan Christensen blev begravet paa Kirkegaarden i Nysted.

GEORG CARL JØRGEN THOSTRUP — Død 20. Februar, 59 Aar gammel.

1937

I Valby ved København blev Thostrup født ³⁰/₆ 1879, hans Fader Smedemester Jørgen Niels Carl Thostrup havde den gamle Smedie, som hans Far havde haft den før ham. Moderen hed Davidne Helene, født Bagger.

Indskreven ved Veterinærskolen ⁷/₈ 1898, blev Thostrup Dyr læge 1905 og praktiserede i København til 1906. 1906 blev han ansat ved Københavns Kvægtorv og offentlige Slagtehus og fungerede her til sin Død. Fra 1930 var han Kassationsdyr læge, senere tillige daglig Leder af Kvægtorvet.

Den $11/6$ 1912 blev Thostrup gift med Emilie Cathrine Modler, født $29/0$ 1879 som Datter af Støbemester Carl Rudolph Johan Benjamin Modler i København. De fik to Sønner.

Thostrup var en overmaade virksom, middelhøj og kraftig Mand, Morgenmand og altid i Aktivitet. Han var anset og respekteret som en pligtopfyldende og praktisk dygtig Kødkontrollør, der med Grundighed, men hurtigt traf vigtige Afgørelser. Som Kollega var han trofast, hjælpsom og altid loyal. Tilbageholdende over for Fremmede, holdt han mest af at hygge sig hjemme, hans Sind var lyst og muntert og han var en livfuld Fortæller. Udover sin Gerning havde Havearbejde hans hele Interesse.

Emil Følger har skrevet Nekrolog i Medlemsblad for Den danske Dyrlegeforening, 22. Bind, Side 143, Dagspressen mindedes ham ligeledes. Thostrup ligger begravet paa Solbjerg Kirkegaard i København.

CARL CHRISTIAN CHRISTIANSEN. — Død 22. Februar, 73 Aar gammel.

1921

Christiansen blev født $24/12$ 1865 i Lindved ved Vejle, hvor hans Fader Jens Nyborg Christiansen var Gaardejer og Sognefoged i Sindbjerg Sogn, Moderen hed Anne Katrine, født Christiansen.

Den $23/8$ 1882 kom Christiansen paa Vererinærskolen og blev Dyrlege 1888. Han nedsatte sig straks paa sin Hjemegn som praktiserende Dyrlege. $10/7$ — $3/10$ 1890 var han Underdyrlæge ved 1. Art. Rgt. I de første Aar havde han en Ejendom i Sindbjerg, som han selv drev; men c. 1909 solgte han den og flyttede til Lindved By. Den $1/0$ 1938 afstod han

sin Praksis, han belv dog boende i Lindved til sin Død.

I mange Aar var han Formand for Sundhedskommissionen i Grejs—Sindbjerg Sogn, han tog Initiativet til Oprettelse af Lindved Mejeri og Brugsforening, samt Lindved og Ulkjær Elektricitetsværk, for hvilket sidste han var Kasserer fra Starten i 1915 og til sin Død.

Christiansen blev $23/7$ 1892 gift med Mette Katrine Margrethe Sørensen, Datter af Gaardejer Søren Hansen i Lindved og født $2/4$ 1875, død $1/5$ 1935. De fik tre Døtre.

En lille, elskværdig, beskeden Mand af faa Ord, der gerne hørte paa, hvad andre havde at fortælle, saaledes karakteriseres Christiansen. Han var en skattet Dyrlæge med en vidtstrakt Praksis, en meget reel Mand, der havde Folks Tillid. For sit Hjem var han alt, og hans største Glæde var at overraske Familien med Teatertur, Biltur eller en Tur til København.

I Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 22. Aargang, Side 168, har J. A. Bruun skrevet Nekrolog, den lokale Presse mindedes ham ogsaa. Christiansen ligger begravet paa Sindbjerg Kirkegaard.

ALFRED MARINUS SALLING — Død 28. Februar, 45 Aar gammel.

1933

Som Søn af Murermester Peder Salling og Hustru Nielsine, født Nielsen, blev Salling født i Nibe $\frac{3}{1}$ 1894. $\frac{31}{8}$ 1912 blev han indskrevet ved Veterinærskolen og tog Dyrlægeeksamen 1917.

I 1917 var Salling Assistent hos Knudsen, Kjellerup og havde iøvrigt forskellige Vikariater. $\frac{15}{2}$ — $\frac{31}{3}$ 1918 var han Underdyrlæge ved 2. Art. Afd., $\frac{1}{4}$ — $\frac{30}{4}$ s. A. ved 3. Art. Afd. og $\frac{1}{5}$ 1918— $\frac{10}{1}$ 1919 gjorde han Tjeneste som Reserve-dyrlæge ved 3. Art. Afd. 1919 nedsatte Salling sig som praktiserende Dyrlæge i Nibe, 1923 fik han den kommunale Kødkontrol, § 2, og da det offentlige Slagte-

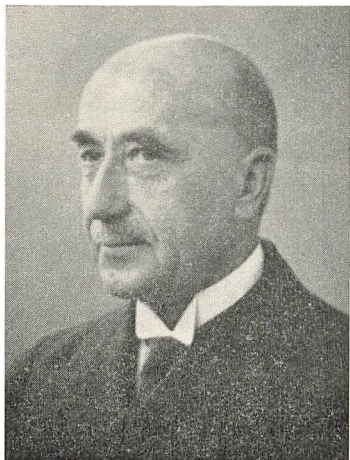
hus blev oprettet 1926, blev han dets kontrollerende Dyrlæge. Han virkede her til sin Død.

Den $\frac{9}{11}$ 1924 blev Salling gift med Clara Elna Petersen, Datter af Skomager Karl Petersen og født i Nibe $\frac{4}{5}$ 1902. De fik en Søn og en Datter

Salling var en kundskabsrig, stilfærdig Mand. Høj, lys, men lidt tung af Skikkelse var han altid elskværdig. Med sit bebagelige, hyggelige Væsen levede han for Hjem, Hustru og Børn. Han var en god Kollega og som barnefødt i Nibe kendt og afholdt af saa at sige alle.

C. Krøyer skrev ved hans Død Nekrolog i Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 22. Aargang, Side 168. Den lokale Presse mindedes ham ligeledes. Salling ligger begravet paa Nibe Kirkegaard.

LARS OKKELS. — Død 12. April, 70 Aar gammel.

ca. 1930

Den ²⁸/₄ 1868 blev Okkels født paa Voldsgaard i Snejbjerg Sogn ved Herning. Han var Søn af Gaardejer Lars Christian Nielsen og Hustru Anne Johanne født Jensen.

Fra sit 16. Aar arbejdede Okkels ved Landbruget, først hjemme og senere efter i 1887—1888 at have været paa Tune Landbrugsskole paa Als. Den ²⁴/₈ 1894 blev han indskreven ved Veterinærskolen og tog Dyr lægeeksamen 1899. Han ned-satte sig straks i Nykøbing paa Falster og praktiserede her fra Maj 1899 til Juli 1915. Oktober 1908 blev han kontrol-lerende Dyr læge, Overdyr læge ved Lol-

land—Falsters Andelssvineslagteri i Nykøbing og fungerede som saa-dan til Oktober 1938, desuden var han besætningskontrollerende Dyr-læge for Mælkekondenseringsfabrikken fra 1928 til sin Død.

Okkels var Medlem af Bestyrelsen for Lolland—Falsters Dyr læge-forening 1911—1914. Fra April 1922 sad han i Sundhedskommis-sionen for Nykøbing, og fra Juli samme Aar i Voldgiftsretten an-gaaende Tvistigheder ved Handel med Husdyr,

Den ¹⁵/₁₁ 1895 blev Okkels gift med Caroline Louise Hansen, født i København ²⁶/₁ 1868 som Datter af Bogholder Hansen. I Ægte-skabet var der en Søn.

For sit fagligt dygtige, samvittighedsfulde og energiske Arbejde vandt Lars Okkels Agtelse og Anerkendelse i vide Kredse. Med sin medfødte venlige Reserverethed befandt han sig i Reglen bedst som Tilhører og Tilskuer, men ingen, der kendte ham, var i Tvivl om hans meget bestemte Meninger. Hans Retfærdighedssans var stor og med sin trofaste Godhed var han en hjælpsom og uegennyttig Kollega med et eget stilfærdigt Lune.

Ved hans Død skrev M. P. Madsen Nekrolog i Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 22. Aargang, Side 234. Dagspressen, som ogsaa havde bragt Omtale ved hans 70 Aars Fødselsdag, skrev ligeledes Mindeord. Okkels ligger begravet paa Nordre Kirkegaard i Nykøbing Falster.

JØRGEN PETER CLAUSEN. — Død 22. April, 82 Aar gammel.

ca. 1907

I Store Grandløse ved Holbæk blev Clausen født $^{12}/_3$ 1857, hans Forældre var Gaardejer Claus Jørgensen og Hustru Christiane, født Petersen.

Efter at have arbejdet ved Landbruget i nogle Aar blev Clausen indskreven ved Veterinærskolen $^{31}/_1$ 1882 og tog Dyr lægeeksamen 1885. Samme Aar begyndte han at praktisere i Maarsø inderst ved Holbæk Fjord. Her virkede han til 1923, da han flyttede til Holbæk, hvor han boede til sin Død. Fra Oktober 1924 til December 1925 var han Dyr læge ved Holbæk Amts Svineslagteri.

Clausen var med til at stifte Holbæk Amts Dyr lægeforening 1892 og blev straks Bestyrelsesmedlem, hvilket han var til 1900. I 1932 blev han Foreningens Æresmedlem. Han var Medlem af Sundhedskommissionen i Hagested—Gislunge Kommune $^{11}/_0$ 1895— $^{4}/_2$ 1905 og i en lang Aarrække Medlem af Menighedsraadet og Kirkeværge i Hagested. I Holbæk var han Næstformand og senere indtil omkring 1933 Formand for Museumsforeningen. Som saadan var han Museet en god Mand og tilførte det mangen værdifuld Ting funden paa hans Færden i Egnen.

Den $^{10}/_{12}$ 1886 blev Clausen gift med Ane Marie Poulsen, født $^{2}/_3$ 1861 som Datter af Gaardejer Poul Olsen i Tveje Merløse. De fik tre Døtre og een Søn, Fruen døde $^{30}/_8$ 1933.

Af Skikkelse middelhøj, bredskuldret og ret kraftig var Clausen i Besiddelse af et smittende Lune, stærk Sans for Humor og et elskeligt Væsen. Han havde en sjælden Evne til at tale med Folk af alle Slags, var en elskværdig, imødekommende Kollega og en samvittighedsfuld Dyr læge. Som yngre især var han litterært, specielt historisk interesseret, en Interesse der i hans senere Aar samlede sig om Kirke og Museum.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 22. Aargang, Side 318, findes en Nekrolog over ham signeret J. H. S., han mindedes ligeledes i den lokale Presse. Clausen ligger begravet paa Assistenskirkegaarden i Holbæk,

HANS HENRIK MANSA AMMITZBØLL. — Død 30. April, 53 Aar gammel.

ca. 1933

Ammitzbøll blev født $15/8$ 1885 paa Marienborg, en Gaard i Kørup ved Horsens, som Søn af Proprietær Carl Ammitzbøll og Hustru Vilhelmine, født Mansa.

I 1904 tog han Examen artium, og indskreven $31/8$ samme Aar ved Veterinærskolen i København, blev han 1910 Dyr-læge. Fra August 1910 til Februar 1915 var Ammitzbøll Assistent hos Nielsen, Maribo, og aftjente i samme Tidsrum sin Værnepligt som Underdyrlæge ved 2. Art. Afd. $28/7$ 1911— $10/9$ 1911, ved 1. Feltart. Rgt. $11/9$ 1911— $12/10$ 1911. $2/8$ — $30/11$ 1914 var han Reservedyrlæge ved 4. Dragon-

regiment, ved hvilket Regiment han atter gjorde Tjeneste $13/5$ — $15/8$ 1917. I Februar 1915 havde han bosat sig som praktiserende Dyr-læge i Nykøbing paa Falster, men Januar 1919 flyttede han til Stokkemark paa Vestlolland, hvor han ogsaa havde Kødkontrol (§ 2). Her virkede han til sin Død.

1925 kom Ammitzbøll i Bestyrelsen for Dyr-lægeforeningen for Lolland og Falster og blev 1926 Formand. Som saadan fungerede han til 1931 for atter at blive valgt 1932. Denne Gang var han Formand til 1937, da han blev valgt ind som Bestyrelsesmedlem i Kød- og Mælkehygiejnisk Forening, hvilket han endnu var ved sin Død.

Den $26/11$ 1915 blev Ammitzbøll gift med Ebba Frandsen, Datter af Købmand C. Frandsen, Kongens Lyngby. Fruen blev født $14/12$ 1894 og afgik ved Døden $17/1$ 1934. De fik tre Døtre og een Søn.

Ammitzbøll var en tavs, stille, følelsesbetonet Karakter; men han var meget besluttsom og blev Fyr og Flamme, naar det gjaldt Standen og dens Ære. Han var initiativrig, elskværdig og hjælpsom og omfattede alle Grene af Dyr-lægegerningen med samme store Interesse. Ved Siden heraf var hans Lyst Jagt og Fiskeri.

I Medlemsblad for Den danske Dyr-lægeforening, 22. Aargang, har A. Svendsen, Side 277, og Søren Mondrup, Side 317, skrevet Mindeord; saadanne fandtes ogsaa i Dagspressen. Ammitzbøll ligger begravet paa Maribo Kirkegaard.

JENS PETERSEN. — Død 19. Maj, 85 Aar gammel.

1905

I Maarslet mellem Aarhus og Odder blev Jens Petersen født $\frac{5}{3}$ 1854. Han var Søn af Boelsmand og Retsvidne Peter Kristian Petersen og Hustru Jenssine, født Poulsen.

Den $\frac{18}{8}$ 1870 blev Petersen indskreven ved Veterinærskolen og fik Dyrlægeeksamen 1873. 1873—1876 praktiserede han i Odder. $\frac{8}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1876 var han Reservedyrlæge ved 1. Artilleriregiment, og samme Aar nedsatte han sig i Hovedgaard mellem Horsens og Skanderborg, hvor han praktiserede til sin Død.

Jens Petersen var Medlem af Ørridslev Sogneraad 1897—1901 og Marts 1906—April 1921. I Østjydsk Dyrlægeforening samt Dyrlægeforeningen for Horsens og Omegn var han Æresmedlem.

Petersen blev $\frac{12}{12}$ 1884 gift med Mette Sophie Amalie Preuthuen, født $\frac{19}{3}$ 1863 paa Sophienlund, Gjesing ved Skanderborg, som Datter af Forpagter F. Preuthuen. De fik tre Børn, hvoraf en Datter og en Søn er nulevende.

Imponerende af Skikkelse, høj og bred, med en ukuelig Konstitution og store legemlige Kræfter var Petersen, Hovedgaard, gennem mere end to Menneskealdre den respektindgydende Dyrlæge, hvis Ord var Lov. Han var en dygtig Diagnostiker, kunde tage en rask Beslutning og var navnlig anset som Dyrlæge for Heste. Ved Dyrlægemøder savnedes han saa at sige aldrig bortset fra det sidste Par Aar. Han var en fornøjelig Mand, der befandt sig vel i et lystigt Lag.

Den lokale Presse som ofte havde omtalt ham ved Jubilæer og Fødselsdage bragte ogsaa Mindeord ved hans Død. I Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 22. Aargang, Side 278 findes ligeledes en Nekrolog. Petersen ligger begravet paa Katstrup Kirkegaard.

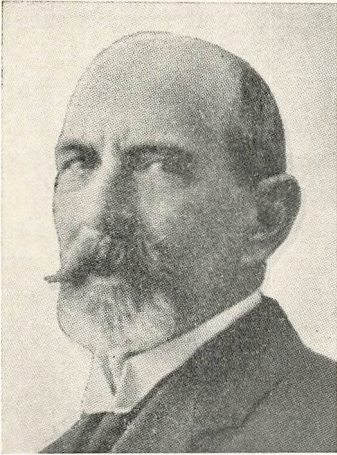
FRODE HJALMAR SCHALDEMOSE. — Død 6. Juni, 68 Aar gammel.

Schaldemose blev født i Aarhus $\frac{7}{12}$ 1870. Hans Forældre var Adjunct Peter Theodor Gotholt Schaldemose og Hustru, Harriet Watt.

Før Veterinærstudiet var Schaldemose ved Landbruget, herunder i fire Aar som Forvalter paa Mariehøj, Stevns, under Forpagter Ollen-

dorff. $13/7$ 1895 blev han indskreven ved Veterinærskolen og tog Dyr lægeeksamen 1900.

1900—1908 praktiserede Schaldemose i Kolind. Han tog Kursus i Kødkontrol paa Aarhus offentlige Slagtehus og flyttede Marts 1908 til Borup mellem Roskilde, Køge og Ringsted. Her fik han Kødkontrollen i Viby, Borup og Kværkeby Kommune og praktiserede ved Siden af. Efter at han som Følge af en Infektion ved Fødselshjælp havde mistet sin højre Arm i 1923, opgav han Praksis, som han siden da havde drevet ved Vikar, $1/1$ 1925. Som Kød-kontrollør fungerede han til $1/4$ 1939.

ca. 1920

I Arbejdet for at faa Elektriciteten til Borup var Schaldemose Drivkraften, han var Formand for Borup Haandværker- og Borgerforening, og blev udnævnt til Æresmedlem af denne Forening.

Schaldemose blev $18/4$ 1900 gift med Signe Nielsen, Datter af Proprietær N. C. Nielsen, Hønneruplund, Gelsted Sogn, Fyen, født $6/9$ 1870, afgaaet ved Døden $22/10$ 1940. Ægteskabet var barnløst.

Høj, mager, noget ludende og med sit karakteristiske Ansigt var Schaldemose et letbevægeligt Menneske, noget uligevægtigt af Temperament. Han kunde hurtigt skifte fra løssluppen Kaadhed til indadvendt Tavshed. Han var en afholdt, samvittighedsfuld Dyr læge og bevarede trods Genvordighederne stadig sit Humør.

Ved hans Død bragte den lokale Presse Nekrolog. Schaldemose ligger begravet paa Borup Kirkegaard.

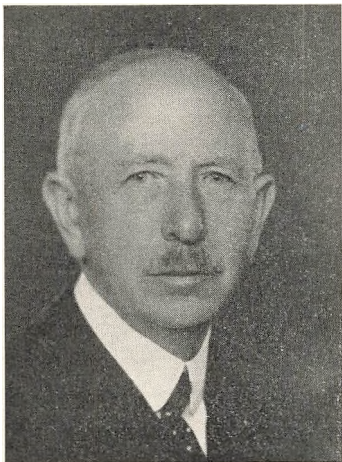
AXEL BERNHARD ASTRUP. — Død 12. Juli, 65 Aar gammel.

Astrup blev født i Aalborg $7/6$ 1874. Hans Forældre var Landpostbud Hans Vilhelm Astrup, og Hustru Maren, født Jensen. Indskreven $14/8$ 1891 ved Veterinærskolen blev han Dyr læge 1897.

Fra 1897 til 1899 var Astrup Assistent hos forskellige Dyr læger blandt andet i Skjern og hos Winther i Brønderslev. Han aftjente sin Værnepligt som Underdyr læge ved 2. Art. Afd. $24/7$ — $8/10$ 1898.

Da Aalborg offentlige Slagtehus og Exportslagteri blev oprettet 1899, blev han Underdyr læge her og tog sammen med Overdyr læge H. P. Hansen de uundgaaelige første Stød. Da Hansen trak sig tilbage

1903, blev han Overdyrlæge og fungerede som saadan til 1924. Han tog Initiativet til Oprettelsen af den kommunale Mælkekontrol i Aalborg, den begyndte 1911. 1924 maatte han af Helbredshensyn opgive Stillingen i Aalborg, hvorpaa han flyttede til Hellerup. Her drev han Praksis for mindre Husdyr og blev 1928 Tilsynsførende med Levnedsmidler i Gentofte Kommune.

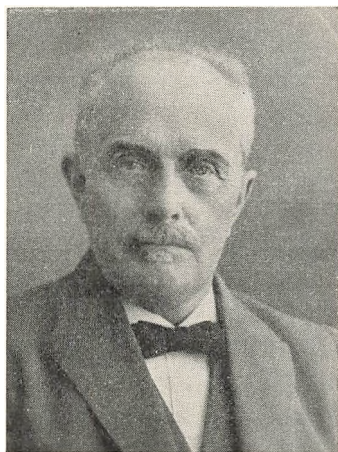
ca. 1935

Astrup blev $21\frac{1}{5}$ 1907 gift med Dagny Abel, født $26\frac{1}{1}$ 1883 i Aalborg som Datter af Kulgrosserer Hans Andreas Abel. De fik to Sønner.

Skønt tidligt plaget af Nervøsitet viste Astrup som Leder af Slagtehuset stor Aktivitet. Han var en livlig Mand, personlig saare nøjsom; men han holdt af at se Gæster i sit Hjem og var her en meget hyggelig Vært. Han var en Hjemmets Mand.

Ved hans Død skrev E. Aagerup Nekrolog over ham i Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 22. Aargang, Side 411. Astrup ligger begravet paa Hellerup Kirkegaard.

FRITS HENRIK TOBIASSEN. — Død 16. Juli, 68 Aar gammel.

1931

I Snoldeløv mellem Roskilde og Køge blev Frits Tobiasen født $8\frac{7}{7}$ 1871 som Søn af Dyrlæge Hans Tobias Johannes Tobiasen og Hustru Christiane Marie, født Winther. Han blev indskreven ved Veterinærskolen $23\frac{3}{8}$ 1889 og fik Dyrlægeeksamen 1893.

Til 1898 var Tobiasen Assistent hos sin Far, dog afbrudt af Militærtjeneste som Underdyrlæge ved 1. Art. Rgt. $24\frac{7}{7}$ — $12\frac{9}{9}$ 1895 og ved Garderhussarregimentet $13\frac{9}{9}$ — $18\frac{10}{10}$ samme Aar. 1898 nedsatte han sig som praktiserende Dyrlæge i Roskilde, 1912 flyttede han til Frederikssund, hvor han praktiserede til 1937, da

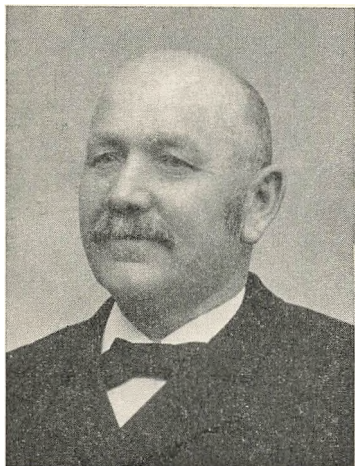
han maatte opgive Praksis paa Grund af Sygdom. Han blev boende i Frederikssund til sin Død.

Den ¹⁹/₇ 1902 blev Tobiassen gift med Dagmar Emilie Sørensen, Datter af Gaardejer Jeppe Sørensen og født ²⁰/₇ 1875 i Skalstrup, Vor Frue Sogn ved Roskilde. Ægteskabet var barnløst.

Frits Tobiassen var en livligt talende, middelhøj, kraftig Mand. Han var dygtig og flittig, havde en stor Praksis og mange gode Venner. I sine senere Aar led han meget af stærke Nervesmerter.

I Dagspressen fandtes ved hans Død Nekrologer, han ligger begravet paa Roskilde nye Kirkegaard.

JENS HEGELUND. — Død 4. September, 80 Aar gammel.

1901

Jens Hegelund blev født ³/₁₀ 1858 i Thorum Sogn, Salling. Hans Forældre var Gaardejer Jens Jensen og Hustru Ane, født Jensen.

Efter at have været ved Landbruget nogle Aar, Elev paa Rodstenseje, og to Vintre, 1876 og 1877, paa Askov, blev Hegelund indskreven ved Veterinærskolen ²⁸/₈ 1882 og tog Dyr lægeeksamen 1885. Samme Aar nedsatte han sig i Skovby ved Aarhus som praktiserende Dyr læge og virkede ved Siden heraf som Lærer ved Klank Landbrugsskole. Ud fra den lagttagelse, at Malkningen spiller en stor Rolle ved Helbredelsen af Patte- og Yver-sygdomme kom han i disse Aar ind paa sin Malkningsmetode. Metoden søger at efterligne den diende Kalv og blev i Aarenes Løb anerkendt ogsaa ud over Landets Grænser saavel i Sverrig, som Tyskland. 1896—1901 var Hegelund Konsulent for Kvægavlsforeninger inden for Aarhus Amts Landboforeningers Virkeomraade; men 1900 flyttede han til Ladelund og blev Leder af Malkekursus og Lærer ved Landbrugsskolen. Han købte sig en Gaard østen for Ladelund, og drev den udmærket baade som Husdyrbruger og som Plan-teavler. Desuden blev han nu Konsulent i Malkning for de samvir-kende jyske Mejeriforeninger. 1912 trak Hegelund sig tilbage fra denne Lærer- og Konsulentvirksomhed og flyttede til Sønder Bjært som praktiserende Dyr læge, 1924 skiftede han atter Bopæl og begyndte

at praktisere i Fjelstrup i Sønderjylland. 1934 ophørte han med at praktisere og bosatte sig i Hejls. Sin sidste Tid, fra 1938, tilbragte han i Harlev ved Aarhus.

I Aarene 1900—1912 foretog Hegelund en Del Studierejser til Norge, Holland, Belgien og Tyskland.

Hegelund var Bestyrelsesmedlem, Kasserer i Dyrlægernes Sygekasse fra Oprettelsen 1893—1901. Han var desuden: Formand for Skovby Andelsmejeri 1886—1895; Bestyrelsesmedlem i Høver og Omegns Landboforening 1886—1901, fra 1897 som Formand; Formand for Hesteavlforeningen „Jyden“ 1897—1900; Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af jyske Landboforeninger 1897—1901 og af dennes Planteavlsudvalg fra Nedsættelsen til 1906; Bestyrelsesmedlem i Kolding og Omegns Landboforening og Formand for Husdyrudvalget 1901—1912; Formand for Ladelunds Kvægavls- og Kontrolforening 1902—1912; Bestyrelsesmedlem i Kolding Herreds Landbrugsforeninger og Formand for deres Husdyrudvalg fra 1913, 1917 Næstformand for disse Landbrugsforeninger; fra 1915 Næstformand for Koldingkredsens Fællesledelse af Kvægavls- og Kontrolforeninger. I 40 Aar var Hegelund Dommer for rødt dansk Malkekvæg ved de jyske Ungskuer og andre Dyrskuer. Paa hans Forslag blev her den forenkledede Præmieringsmetode med 4 Klasser og „værdig til 5“ indført i Stedet for den tidligere fortløbne Række af Præmier, der kendes helt op til 28de.

Endelig var Hegelund Medlem af Kolding Oplands Højspændingsforsynings Bestyrelse og Forretningsudvalg fra 1916 og af sydøstjyske Elektricitetsværkers Forretningsudvalg fra 1921. Fra 1916 var han Medlem af Kolding Folkebanks Bankraad.

1901 blev Helgelund Æresmedlem af Høver og Omegns Landboforening, senere ogsaa af Kolding Herreds Landboforening. For sin Indsats paa Malkningens Omraade fik han Landhusholdningsselskabets største Sølvbæger. I 1912 blev han Ridder af Dannebrog.

I Maanedsskrift for Dyrlæger, Bind 3, 7 og 8 har Hegelund skrevet om Helbredelse af Nymfomani og i Landbrugspressen Afhandlinger om Mælk og Malkning, Kreaturpasning og Staldindretning. I Landbrugsforeninger og Mejerikredse har han holdt talrige Foredrag og Demonstrationer.

Jens Hegelund blev ²⁹/₆ 1886 gift med Maren Andersen, født ²⁶/₁ 1859 som Datter af Gaardejer T. Andersen, Mosholt ved Odder. De fik to Døtre. Fruen afgik ved Døden ¹⁶/₂ 1936.

Bredskuldret, kraftig og over Middelhøjde var Jens Hegelund altid rolig og ligevægtig, men opfyldt af Initiativ og Virkelyst. Udstyret

med rige Evner og et praktisk Greb paa Tingene gik han op i sit store Arbejde med Liv og Sjæl, hvad enten det var som Lærer, Konsulent eller Dyrlæge. Han var altid Hjælper og Raadgiver, var „fuld af Historier“ og havde et sundt, friskt Syn paa Livet. Paa Askov-egnen levede han stærkt med i det folkelige Røre, og han elskede Sønderjylland.

Efter Hegelunds Død skrev Wildenhoff Rasmussen Nekrolog i Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 22. Aargang, Side 549. Nekrologer fandtes ligeledes i hele den landbrugsfaglige Pesse og Dagspressen. Han ligger begravet paa Fjelstrup Kirkegaard.

MIKKEL PETER MIKKELSEN. — Død 17. September, 75 Aar gammel.

1930

Den $^{11}/_9$ 1864 blev Mikkelsen født i Odder som Søn af Gaardejer Bertel Christian Mikkelsen og Hustru Ane Kirstine, født Jensen.

1879—1882 var Mikkelsen ved Landbruget, men blev $^{23}/_8$ 1882 indskreven paa Veterinærskolen, hvor han tog Dyrlægeeksamen 1886. I en kort Periode i 1886 var han konstitueret Assistent ved Skolens stationære Klinik, men nedsatte sig i December Maaned samme Aar i Odder, hvor han boede til sin Død. Han begyndte som praktiserende Dyrlæge, men allerede 1894 blev han tillige kontrollerende Dyrlæge, Overdyrlæge, ved

Odder Andelssvineslagteri, en Stilling han fratraadte $^{1}/_4$ 1935.

Mikkelsen var med til at stifte Hads Herreds Hesteavlforening og dens Formand fra 1896 til sin Død. Han gik op i Arbejdet for Hesteavlens Fremme med Ildhu, fik indført aarlige Plageskuer i Odder og var Dommer ved Kaaringsskuer, Dyrskuer og Ungskuer. I flere Valgperioder var han Medlem af Odder Landbobanks Bankraad, fra 1930 til sin Død som dets Formand.

Den $^{29}/_1$ 1930 blev Mikkelsen Ridder af Dannebrog.

Mikkelsen blev $^{2}/_6$ 1895 gift med Mette Marie Nielsen, Datter af Gaardejer, Sparekassedirektør J. Nielsen, Sander ved Odder, og født $^{14}/_5$ 1870. De fik tre Døtre og en Søn.

Skønt liden af Vækst var Mikkelsen en stor Arbejdskraft. Han syn-

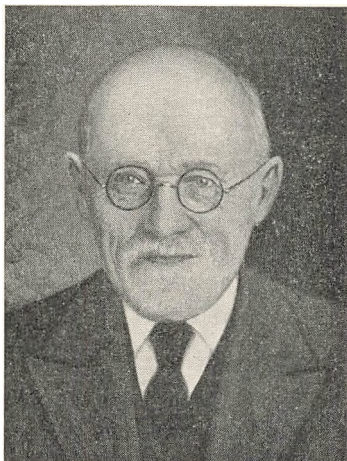
tes utrættelig og arbejdede med en sjælden Ro, saa man ikke mærkede, at han havde travlt, skønt Praksis var stor, og Slagteriet skulde passes. Han var kendt og agtet i vide Kredse, stærkt interesseret i sin Egn og meget pligtopfyldende.

Ved hans Død bragte Pressen Nekrologer, ligesom den ofte havde omtalt hans store Indsats for Hesteavl. Mikkelsen ligger begravet paa Odder Kirkegaard.

OLE ALFRED JENSEN. — Død 17. Oktober, 51 Aar gammel.

Jensen, Sneselev blev født $26\frac{1}{2}$ 1888, men har kort før sin Død fremsat det udtrykkelige Ønske, at der ikke maatte fremkomme nogen som helst Art Biografi af ham.

ANDERS JENSEN SKJØTTGAARD. — Død 17. November, 74 Aar gammel.

1932

Mellem Randers og Hobro i Hvidding, Vorning Sogn, blev Skjøttgaard født $25\frac{1}{10}$ 1865 som Søn af Gaardejer Jens Christensen Smed og Sidsel, født Andersdatter. Fødegården hed Skjøttgaard, og dette Navn tog han, da han var blevet Dyr læge.

Til $1\frac{1}{11}$ 1886 var Skjøttgaard ved Landbruget, 1886—1888 var han paa Dalby-neder Fortsættelsesskole, og $20\frac{1}{8}$ 1888 blev han indskreven ved Veterinærskolen. Han tog Dyr lægeeksamen 1892 og nedsatte sig straks i Bramminge, hvor han praktiserede til $1\frac{1}{9}$ 1938, men blev

boende i Byen til sin Død.

I Bramminge stiftede Skjøttgaard, der var stærkt politisk interesseret (Radikal), i Halvfemserne sammen med to andre Borgere et lokalt Dagblad: „Landbodagbladet“. En kort Tid var han Redaktør. Bladet blev 1917 overtaget af „Vestkysten“. Han var desuden ivrigt medvirkende ved Oprettelsen af Bramminge Efterskole.

Om Behandling af Børslyngning har Skjøttgaard skrevet i Maanedsskrift for Dyr læger, Bind 14 og 30, og om Børslyngning hos Hoppen, Bind 27.

Skjøttgaard blev $27\frac{1}{2}$ 1893 gift med Ane Margrethe Frandsen, født i Ribe $20/7$ 1866 som Datter af Vognmand og Postkører G. Frandsen. De fik fire Døtre og to Sønner, hvoraf den ene er Dyr læge.

Dygtig, grundig, solid og overmaade flittig var Skjøttgaard. Han havde et roligt ligevægtigt Gemyt, Lune og Sans for Humor. Han var tidligt noget tunghør og nærmest en stille Mand, der læste meget. Med sin gode Hukommelse var han i Besiddelse af en stor, alsidig Viden. Som Dyr læge var Skjøttgaard interesseret og samvittighedsfuld, en dygtigt Fødselshjælper og afholdt Kollega med en levende Standsfølelse.

Ved hans Død bragte den lokale Presse Nekrologer; Skjøttgaard ligger begravet paa Bramminge Kirkegaard.

AAGE FRITZ. — Død 4. December, 66 Aar gammel.

ca. 1923

Fritz blev født i København $12/7$ 1873. Hans Forældre var Overlærer ved Det kongelige Opfostringshus, cand. philol. Thomas Christian Vilhelm Fritz og Hustru Marie Louise, født Tøpfer.

Indskreven ved Veterinærskolen $15/8$ 1889 fik han Dyr lægeeksamen 1894. I dette Aar vikarierede Fritz for Oppermann, Sterrede, Petersen, St. Hedinge, og Haakenstad, Gran, Hadeland i Norge, til han i September blev Assistent hos Dyekjær, Grenaa. Her var Fritz til November 1896. 1895 aftjente han sin Værnepligt som Underdyrlæge ved 1. Art. Rgt. $24/7$ — $12/9$ og ved 2. Art. Rgt. $13/9$ —

$8/10$. November 1896 til Marts 1899 praktiserede Fritz i Malling mellem Aarhus og Odder og flyttede derefter direkte til Kalundborg, hvor han ligeledes nedsatte sig som praktiserende Dyr læge. 1908 blev Fritz Dyr læge ved den kommunale Kødkontrol og Politidyr læge i Kalundborg, Juli 1910 blev han Overdyrlæge ved Kalundborg Andelssvineslagteri og 1914 Tilsynsførende ved Mælkekontrollen. 1938 maatte han paa Grund af Sygdom søge Afsked fra sine Hverv og tog derefter, August Maaned samme Aar, Bopæl i Ringsted.

Fritz var i to femaarige Perioder Medlem af Husdyrvoldgiftsretten, fra Sommeren 1922 og til 1937 dens Formand. Som Borger i Kalund-

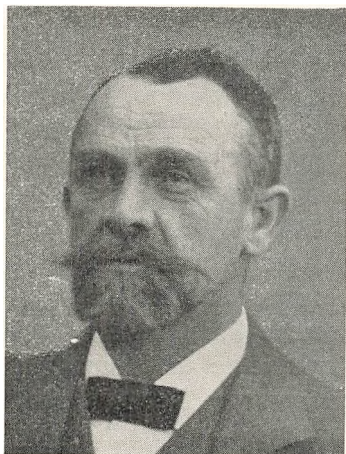
borg indtog han en usædvanlig smuk Position. Han var fra 1900 i mange Aar i Sønderjyds Forenings Ledelse, var desuden Formand i den stedlige Afdeling af „Den personlige Friheds Værn“ og Medarbejder i Kalundborg Musikforening. 1927 blev han Formand for Kalundborg Svømmeklub og faa Aar efter for Idrætsunionen i Byen.

Den $14\frac{1}{2}$ 1908 blev Fritz gift med Olga Elisabeth Omøe, født $10\frac{5}{5}$ 1885 som Datter af Skibsmægler Omøe, Kalundborg. De fik en Datter og en Søn.

Stout, høj og kraftig med en naturlig Myndighed, var Fritz en Mand, man saa op til. Han var ligevægtig og reifærdig, fintfølelse og hensynsfuld. Hans omdømme var klogt, og han forstod at skille væsentligt fra uvæsentligt. I Besiddelse af Dygtighed og Akkuratesse var han en god Kollega og Ven, en elskværdig Mand med fin Humor og et sundt Livssyn.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 22. Aargang, Side 594 har G. Meyer Jensen skrevet Nekrolog, Dagspressen, som ofte havde omtalt ham, mindedes ham ligeledes ved hans Død. Fritz ligger begravet paa vestre Kirkegaard i København.

HANS AKSEL HANSEN. — Død 9. December, 75 Aar gammel.

1915

H. A. Hansen blev født paa Fyn i Tanderup Sogn ved Assens, $29\frac{10}{10}$ 1864. Hans Fader, Hans Hansen paa Nakkegaarden, var den første Selvejerbonde under Wedelsborg Gods. Moderen hed Anne Kathrine, født Nielsen.

Den $30\frac{1}{1}$ 1883 kom Hansen paa Veterinærskolen og blev Dyr læge 1887. Efter et Par korte Vikariater nedsatte han sig i Taastrup, hvor han praktiserede til 1920. 1930 flyttede Hansen til Mosede Strand ved Køge og 1935 til en Datter i Viborg, hvor han opholdt sig til sin Død. I Taastrup havde Hansen ogsaa Kødkontrol.

Ved Siden af sin Dyr lægevirksomhed drev H. A. Hansen Hestehandel og en omfattende Vognmandsforretning, der blandt andet havde Godstransport og Rangering ved Statsbanerne.

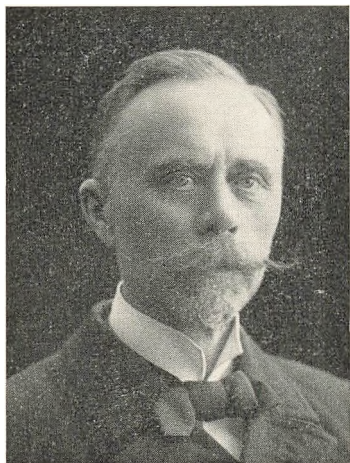
Hansen blev $5\frac{1}{1}$ 1885 gift med Therese Levin, født i Faaborg $30\frac{8}{8}$

1857 som Datter af Grosserer B. Levin. Fruen døde $^{26}/_{11}$ 1914. De fik tre Døtre og to Sønner.

Med stor Anseelse for sin Indsigt navnlig med Hensyn til Heste var H. A. Hansen en dygtig og flittig Dyrlæge, hvis Praksis var stor. Han var en elskværdig, hjælpsom Mand, med et varmt Hjerte, en gavnmild Velgører for fattige og syge, vellidt og velagtet paa hele sin Egn.

Hans Aksel Hansens Urne er nedsat paa Vestre Kirkegaard i København.

HANS JENSEN MADSEN. — Død 29. December, 89 Aar gammel.

1903

Madsen blev født $^{24}/_{3}$ 1850 i Hønerup, Gelsted Sogn, Vestfyen som Søn af Gaardejer Mads Nielsen og Hustru Marren, født Madsdatter.

Efter at være indskreven ved Veterinærskolen $^{21}/_{8}$ 1869 blev han Dyrlæge 1873 og nedsatte sig i Faaborg. Herfra praktiserede han til 1881, da han flyttede til Ejendommen Bernstorfsminde ved Korinth. 1903 afstod han sin Praksis og tog til København. I 1904 var Madsen midlertidig Assistent i Skolens Klinik for mindre Husdyr, blev saa Prokurist i et Trævarefirma, men opgav denne Stilling 1908.

1908—1909 rejste Madsen en Tur til Tyskland, Schweiz og Italien, 1912 foretog han atter en Rejse til disse Lande og ligeledes 1921. Denne Gang besøgte han ogsaa Sydfrankrig. Han tog ogsaa en kort Tur til Sverrig og i 1928 til Norge. Ind imellem disse Rejser hjalp han Dyrlæge Hansen i Taastrup.

Da Fyns Stifts Dyrlægeforening blev omorganiseret 1897, hvilket særlig skyldtes Madsens Initiativ, blev han Sekretær i Foreningen. Som saadan virkede han til 1901. 1901—1903 var han Formand. Den $^{10}/_{9}$ 1903 udnævntes han til Æresmedlem.

Han gav desuden Anledning til Stiftelsen af Svendborg Amts Tyendespareforening og sad i Bestyrelsen til 1903, ligeledes fik han startet en Kvægavlsforening i Sognet og var Formand til han flyttede fra Fyn.

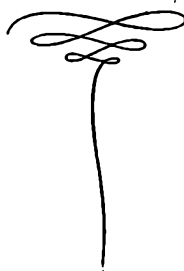
Fra 1909 til 1932 var Madsen Censor ved Eksamen i Klinik for mindre Husdyr. Han var ogsaa Revisor i „Danske Dyrlæggers Understøttelsesforening“ og i „Kreaturforsikringsforeningen for Kongeriget Danmark“.

I Maanedsskrift for Dyr læger, Bind 5, har Madsen skrevet om „Radikal Operation for Tilstopning af Patter“; Bind 8, „Vomsnit hos Koen“; Bind 24, „Urintrang hos Grisesøer“ og „Krængning og Fremfald af Børen hos Svinet“. I Fyns Stifts Dyr lægeforenings Jubilæumsskrift 1936 har han fortalt „Erindringer og Oplevelser“.

I Begyndelsen af Juli 1876 blev Madsen gift med Malvina Aurora Magaard, Datter af Købmand N. C. Magaard, Faaborg, og født $\frac{4}{9}$ 1853, afgaaet ved Døden $\frac{21}{5}$ 1877 efter at have skænket sin Mand en Søn. Den $\frac{22}{10}$ 1881 indgik Madsen atter Ægteskab. Denne Gang med Augusta Maren Wassard Smith, født $\frac{22}{10}$ 1852 i Stubbekøbing som Datter af Sognepræst Emil Smith. De fik en Datter. Fruen afgik ved Døden $\frac{19}{8}$ 1936.

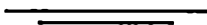
Madsen var en ret stor Mand med gode Kræfter, et roligt Væsen og et vist stilfærdigt Lune.

Ved hans Død bragte Dagspressen Nekrologer. Madsen ligger begravet paa Bispebjerg Kirkegaard.

RETTELSER:

- Aarbog 1937: Side 7, 11. L. fra n.: Schweitz til Schwetz.
 „ 179. 3 nederste Linier er Gntagelse.
- Aarbog 1938: Side 72. Billedet forestiller ikke Chresten Mikkell Sørensen, men Søren Christian Sørensen, der omtales Side 74.
 „ 143. I Overskriften rettes 1938 til 1937.
- Aarbog 1939 II: Side 4. 2. Afsnit fra o. Fruernes Navne er blevet forbyttet. Laurits Lassens første Kone var Jenny Julie Heilskov, Datter af Proprietær Jens Heilskov, og født 1874 paa „Lykkegaard“. Hedeveg Digmann, Datter af Købmand, Kancelliraad A. Digmann i Nørresundby var Lassens anden Kone.

INDHOLD

	Side
Peter Christian Abildgaard (Med Gengivelse af Portrætrelief i Berlin)	5
Maleri af P. C. Abildgaard (Ungdomsbillede)	15
<i>Max Lobedanz</i> , Bibliotekar v. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole: Abildgaards Additamentum XII	16
Nogle Tegninger fra den gamle Veterinærskole	31
<i>Nikolaj Knattrup</i> , Cand. mag., Horsens: Naturhistorikeren P. C. Abildgaard	36
Maleri af P. C. Abildgaard (Manddomsalder)	55
<i>E. Beyer</i> , Lektor, Odense: P. C. Abildgaards kemiske og fysiske Arbejder	56
Kobberstik af P. C. Abildgaard (efter det tabte Relief)	60
<i>C. Grove Vejlstrup</i> , Hillerød: Abildgaard og Kvægpesten	61
Maleri af P. C. Abildgaard (som ældre)	67
<i>Philip Hansen</i> , Knarreborg: „Rosentorne“, „Andreas Naalema-ger“ og „Om Forfølgelse“	68
Kop med Billede af Den kongelige danske Veterinærskole	78
Tale af Conferentsraad <i>Christian Friderik Jacobi</i>	79
Mindesmærket paa P. C. Abildgaards Grav	82
<i>Frankenau</i> , Med. Dr.: Ved Abildgaards Grav (Digt)	83
Fortegnelse over de vigtigste af P. C. Abildgaards litterære Arbejder	84
Fortegnelse over de vigtigste Værker i hvilke Abildgaard er omtalt	90
<i>V. Mørch-Sørensen</i> , Horsens: In Memoriam. Danske Dyrlæger døde i 1939	91

Samlet Indholdsfortegnelse samt alfabelisk Register for Aarbøgerne: 1937 (IV), 1938 (V), 1939 II (VI) og 1940 (VII) vil komme i næste Aarbog.

Aarsberetning.

Den 26. Oktober 1940 afholdt „Dansk veterinærhistorisk Samfund“ i Odense sin anden ordinære Generalforsamling. Formanden konstaterede, at Sammenslutningen i de forløbne 6 Aar havde hævdet sin Plads i danske Dyrlægers Bevidsthed og i det danske Folk. Stofmængden til Belysning af Fagets og Standens Fortid var stor, den behøvede blot Bearbejdelse. Medlemstallet holdt sig lidt over 400.

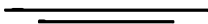
Regnskabet, som findes trykt omstaaende, godkendtes.

Alle Valg var Genvalg.

Generalforsamlingen sluttede med at udtale Haabet om et fortsat rigt Liv for „Dansk veterinærhistorisk Samfund“ i Fremtiden.

Som vi har haft den Glæde at kunne gøre det Aar efter Aar, takker vi ogsaa denne Gang for den Støtte vi faar fra Den danske Dyrlægeforening og Lokalforeningerne.

V. Mørch-Sørensen.

Dansk veterinær

Regnskab for Tiden 1. Maj 1937 til 30. April 1938.

Indtægt	Kr.	Ø.	Udgift	Kr.	Ø.
Medlemsbidrag i Henhold til Protokol	2150	00	Bogtryk: Aarbog 1937	1586	80
Tilskud fra Den danske Dyr læ- geforening	200	00	Klicheer	454	40
Annoncer i Aarbogen 1937	75	00	Annoncer	26	00
Aarbøger til Veterinærmedicinsk Forening	164	50	Særtryk	239	00
Direkte Salg til Boghandlere og Slægtninge	50	00	Porto, Konvolutter, Blanketter ..	224	02
Indgaaet udlagt Porto	54	70	Gratiale til Medhjælp	7	65
Renter af Girokonto	4	43	Fotografier	30	00
" " Sparekassekonto	22	39	Kontingent til med. hist. Selskab	10	00
Overført Kassebeholdning	1217	98	Brandforsikring	2	85
			Avisudklip, Bergenholz	5	35
			Girogebyrer	1	18
			Anskaffet gammel Veterinær lit- teratur	50	00
Ialt Kr....	3939	00	Ialt Kr....	2637	25
			Kassebeholdning	1301	75
			Balance:...	3939	00

Regnskab for Tiden 1. Maj 1938 til 30. April 1939.

Indtægt	Kr.	Ø.	Udgift	Kr.	Ø.
Medlemsbidrag i Henhold til Protokol	2110	00	Bogtryk: Aarbog 1938	1281	50
Tilskud fra Den danske Dyr læ- geforening	400	00	Klicheer	270	00
Aarbøger til Veterinærmedicinsk Forening	28	00	Særtryk	213	45
Direkte Salg til Boghandlere og Slægtninge	55	00	Indbetalingskorttekst ..	5	25
Indgaaet udlagt Porto	82	19	Porto, Konvolutter, Blanketter ..	225	59
Renter af Girokonto	3	69	Kontingent til med. hist. Selskab	10	00
" " Sparekassekonto ^{11/6}			Brandforsikring	2	85
1938	10	62	Avisudklip, Bergenholz	39	96
Renter af Sparekassekonto ^{11/12}			Giroordner	5	75
1938	20	87	Girogebyrer		79
Overført Kassebeholdning	1301	75	Dekoration, Elmenhoff Nielsens Baare	16	00
Ialt Kr....	4012	12	Ialt Kr....	2071	14
			Kassebeholdning	1940	98
			Balance:		

historisk Samfund.

Regnskab for Tiden 1. Maj 1939 til 31. Maj 1940.

Indtægt	Kr.	Ø.	Udgift	Kr.	Ø.
Medlemsbidrag i Henhold til Protokol.....	2045	00	Bogtryk: Aarbog 1939	2606	50
Tilskud fra Den danske Dyræl- geforening	300	00	Klicheer	188	80
Aarbøger til Veterinærmedicinsk Forening	59	50	Tryk paa Indbetalings- kort	5	75
Direkte Salg til Boghandlere ...	10	00	Tryk paa Postopræv- ninger	5	75
Indgaaet udlagt Porto	81	00	Navneskilt, anvendt ved 5. nor- diske Veterinærmøde	12	00
Renter af Girokonto	5	31	Porto, Konvolutter, Blanketter, Telefon	235	17
" " Sparekassekonto ^{11/6}			Fragt ved Flytning af Bibliotek til Fyn	4	95
1939	21	41	Kontingent til med. hist. Selskab	10	00
Renter af Sparekassekonto ^{11/12}			Brandforsikring	2	85
1939	18	90	Avisudklip, Bergenholz	37	70
Overført Kassebeholdning	1940	98	Girogebyrer		22
			Ialt Kr....	3109	69
			Kassebeholdning	1372	41
Ialt Kr....	4482	10	Balance:...	4482	10

Horsens, Juni 1940.

V. Mørch-Sørensen.

D. D. har undertegnede Revisor undersøgt og gennemgaaet ovenstaaende Regnskab med tilhørende Bilag og er befunden i Orden, ligesom Kassebeholdningen var til Stede.

Aarhus, den ⁵/₈ 1940.

H. Christensen.

D. D. har jeg undersøgt Regnskaberne med tilh. Bilag for Aarene 1937—38, 1938—39 og 1939—40. Regnskaberne er i Overensstemmelse med Bilagene, og Kassebeholdningen er til Stede.

Tørring, d. ⁹/₉ 1940.

J. P. Nielsen.